

Европейски съюз

BG051PO001-3.3.06-0045
Преподаване по и на чужд език със
съвременни методи и технологии

Европейски социален фонд

ДОБРИ ПРАКТИКИ В ОБУЧЕНИЕТО ПО И НА ЧУЖД ЕЗИК

Под редакцията на
проф. Петя Янева

***Добри практики в обучението
по и на чужд език***

2014

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

Компендиумът е разработен с финансовата подкрепа на проект BG051PO001-3.3.06-0045 „Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии” Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз.

Проектът е с бенефициент „Софийски университет Св. Климент Охридски“, чрез Факултета по класически и нови филологии, ръководител: проф. Петя Янева.

Автори (в реда на материалите)

проф. дпн Лиляна Грозданова
гл. ас. Гинка Георгиева
доц. д-р Детелина Мец
доц. д-р Цветомира Венкова
гл. ас. д-р Екатерина Софрониева
гл. ас. д-р Радка Иванова
проф. д-р Мадлен Данова
гл. ас. инж. д-р Анелия Кременска
проф. дфн Силвия Ботева
гл. ас. д-р Жана Кръстева
гл. ас. д-р Маргарита Руски
проф. д-р Димитър Веселинов

Под редакцията на

Проф. Петя Янева

Техническа редакция и оформление

Анелия Кременска

Дизайн и техническа обработка

Добрин Ташев

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

Съдържание

Обзор на добрите практики в ЧЕО по английски език	4
проф. д-р Лиляна Грозданова.....	4
Проучване на добри практики	16
гл. ас. Гинка Георгиева.....	16
Съвременен ЧЕО	23
доц. д-р Детелина Мец.....	23
Проучване на добри практики: Изследователски методи (Мак Бърни и Уайт, 2007г.)	27
гл. ас. д-р Екатерина Софрониева.....	27
Добри практики в преподаването на лингвистичните академични курсове на английски език с оглед на езиковите компютърни технологии	33
доц. д-р Цветомира Венкова	33
Интегриране на ИКТ в чуждоезиковото обучение/немски език. Смесено обучение по уеб 2.0-базирано кооперативно писане	44
гл. ас. д-р Радка Иванова	44
Системи за електронно откриване на плагиатството	52
проф. д-р Мадлен Данова	52
Съвременни информационни и комуникационни технологии и възможности, които предлагат за обучение по и на чужд език	61
гл. ас. инж. д-р Анелия Кременска	61
База данни за преподаване на френски език като чужд. Основни сайтове	90
проф. д-р Силвия Ботева	90
гл. ас. д-р Жана Кръстева	90
гл. ас. д-р Маргарита Руски.....	90
Доклад-обобщение на извършеното от работния колектив проучване на добри практики за интегриране на ИКТ в чуждоезиковото обучение	101
проф. д-р Димитър Веселинов	101

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

Обзор на добрите практики в ЧЕО по английски език

проф. д-н Лиляна Грозданова

Настоящият обзор има за цел да опише някои утвърдени практики в преподаването *на* и *по* английски език, които да послужат като източник на информация и идеи за специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове. Не става дума за набор от предписания, които те да следват механично, а за успешни подходи, методи и техники на преподаване, които да осмислят и евентуално включат в собствения си професионален инструментариум. При изпълнението на тази задача сме се ръководили от убеждението, че добрата практика не е нещо универсално и статично, а гъвкава система от променливи, които придобиват конкретни стойности в конкретната учебна ситуация. Например: това, което е добра практика при малка група студенти, едва ли ще е подходящо за група от 30-50 души; ефективното обучение на студенти с еднакво равнище на владеене на чуждия език едва ли ще даде добри резултати при смесени групи; дейности, които предполагат използването на технически средства, едва ще са подходящи при други условия; и т.н. Можем да добавим и естеството на преподавания материал, личностните качества на студентите, учебната среда и не на последно място професионалната подготовка, опита и предпочитанията на самия преподавател. Няма да е преувеличено да кажем, че добрите практики могат да се прилагат по много и различни начини, като на преден план изведем уменията на преподавателя да ги разпознава, осмисля и прилага. Нещо повече, с нарастване на професионалната компетентност на преподавателя, те могат да се доразвиват и обогатяват.

Препоръка № 1: Поставяне на студентите в центъра на обучението - *Learner-centered teaching*

Първата препоръка е свързана с нагласата на специализантите и постдокторантите към преподавателската професия и ролята на преподавателя в процеса на обучението. Преподаването не е механичен пренос на определен обем знания от преподавателя към студентите. Тази дейност предполага творческо развитие от страна на преподавателя и активно участие от страна на студентите. В противен случай и двете страни ще се демотивират - преподавателят от непрекъснато повтаряне на един и същ материал, студентите от пасивното присъствие в периферията на учебния контекст. По мои наблюдения, една от основните слабости в нашето обучение е доминиращата роля на преподавателя. Вместо това, като добра практика, препоръчвам поставяне на студентите в центъра на обучението (*learner-centered*

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

approach) с помощта на интерактивно преподаване (вж Препоръка № 2) и въвеждане на когнитивния подход (вж Препоръка № 4).

Препоръка № 2: Интерактивни методи на преподаване - Interactive Teaching

Фронталното преподаване означава да упражняваш професията по линията на най-малкото съпротивление. Това е един непрекъснат монолог от страна на преподавателя и „водене на записки” от страна на студентите. За съжаление, той продължава да доминира в доста наши учебни заведения, защото създава фалшиво чувство за добре свършена работа - преподавателят си е „предал материала”. Съвременното обучение по чужд език предполага интерактивна форма на преподаване, която да включва активно участие на студентите и да осигурява обратна връзка за преподавателя. Времето, през което говори преподавателят в час, трябва внимателно да се балансира с времето, което е предназначено за студентите. При асинхронно компютърно-обусловено обучение факторът време отстъпва място на фактора интерактивност (вж. Препоръка № 16).

Препоръка № 3: провеждане на предварителна мотивационна анкета - Needs Analysis

Тази препоръка е свързана с мотивацията на студентите. За да бъде една практика добра, тя трябва да отговаря на нуждите и желанията на студентите. В този смисъл преподаването не се ограничава в рамките на самата лекция или семинар, а обхваща периода преди и след тях. През периода на планиране и подготовка преподавателят решава КАКВО да преподава и КАК да го преподава. Това до голяма степен зависи от кариерните намерения на студентите. Например, една част от филолозите възнамеряват да станат преводачи, други - учители, трети - научни работници. При обучение на неспециалисти, намеренията варират от ползване на английския език за четене на специализирана литература, до участие в конференции, презентации, командировки, работа в чуждестранни компании, преподаване и т.н. И двете решения - за учебното съдържание и методиката на преподаване - изискват предварително набиране на информация за нуждите и предпочитанията на студентите. Установена практика в тази насока е провеждането на анкета (needs analysis) по електронен път или с листовка, която да ориентира преподавателя при избора му на учебни материали, формат и техники на преподаване.

Препоръка № 4: използване на когнитивния метод - Meaningful learning

Преподавателите *по* и *на* език, който не им е роден, обикновено се чувстват най-добре, когато „владяят” положението, т.е. описват, обясняват и подкрепят обобщенията си с примери без „намесата” на студентите. Веднага ще отбележа обаче, че те изобщо не владеят процеса на усвояване на подадената информация, тъй студентите може да си мислят за съвсем други неща. Когнитивният метод означава индивидуализация на обучението, при която студентите сами извличат нови знания и ги включват в

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

системата от собствени знания и умения - в дългосрочната си памет. Накратко казано, обръщаме пирамидата, като първо активираме знанията на студентите по дадена тема, след което прилагаме техники за откриване на нови знания (**discovery procedures**) и накрая обобщаваме. Новото знание подлежи по-нататък на консолидиране и употреба. Така преподавателят има непрекъсната обратна връзка за степента на усвояване и контрол върху работата на студентите, както и възникващите проблеми.

Препоръка № 5: контекстуализация

Когнитивният подход предполага осмисляне на новата информация в контекст. Добрата практика не допуска пряко въвеждане на новия материал, т.е. без връзка с наличните знания на студентите. Активирането може да стане чрез свързване на новата тема с предходния учебен материал или с актуални събития от реални живот. Контекстуализацията в тесен смисъл означава въвеждането на новите езикови единици да става в текст, т.е. преминаване от традиционното изреченско равнище на равнището на текста/дискурса. Това е особено важно при преподаване на граматиката.

Препоръка № 6: автентичност - authenticity

С когнитивния подход е свързано и условието за автентичност на учебните дейности и задачи. Тук не става дума за използването на оригинални текстове на чуждия език, а за стимулиране на съзнателно участие на студентите с помощта на реалистични, интересни и увлекателни задачи. Например, вместо въпроси с очевиден отговор (*display questions*) добрата практика означава да се задават смислени въпроси, които да изискват получаването на информативни отговори. Преподавателят трябва да се стреми към автентичност на всички учебни дейности.

Препоръка № 7: Прилагане на комуникативния подход - Communicative Approach

Комуникативният подход е общоприета практика на преподаване в наши дни. Той отговаря на виждането за езика като средство за комуникация. Макар в теоретичен план този метод да е изместил традиционния преводно-граматичен метод, все още има преподаватели, които предпочитат да чертаят таблици, да диктуват правила и формули и по този начин да заменят функционалната страна на езика с формалната.

Както е видно от графиката по-долу, комуникативната компетентност е изградена от два главни компонента – езиков код и речева употреба. Добрата практика изисква преподавателят да определи точното съотношение между тези компоненти според целите на курса. Към езиковата компетентност трябва също да добавим социо-културната и особено стратегическата, която често се пренебрегва. (вж Препоръка № 17)

(по Бахман 1990: 87)

Тъй като е невъзможно комуникативната компетентност да се преподаде/усвои едновременно в нейната цялост, налага се отделните ѝ компоненти да се изтеглят временно на преден план, което крие опасност те да се откъснат от останалите компоненти. За да се избегне фрагментарност на знанията, разработването на всеки компонент (граматика, лексика и т.н.) трябва става в рамките на голямата картина, т.е. въвеждането и заключението да става на равнището на текста/дискурса.

Драматичните промени в използването на компютъра, телефона, радиото и телевизията доведоха до създаването на нови форми на общуване и разшириха комуникацията в глобален мащаб. Функционалността започна да измества структурността, което обаче крие рискове за фосилизация на междинния език (вж Препоръка 16).

Препоръка № 8: Езиковата компетентност - производна от два компонента

За да се изразяват свободно, студентите се нуждаят от определен обем знания и умения, които да прилагат на практика. В този смисъл езиковата система, която използваме за реализиране на реч, черпи средства от два източника: лексикален фонд (думи и фрази) и граматическа система (правила за комбиниране на лексикалните единици в свързана реч). Погрешно е становището, че усвояването на английски език може да стане „без граматика”. Преди всичко трябва да се прави разлика между граматическите знания като вид езикова компетентност и тяхното описание в учебниците по граматика под формата на форми и дефиниции. Ако първият тип знания, в комбинация с лексиката, ни дават възможност да общуваме на този език, вторият вид не винаги ни гарантира успех. В този смисъл преподаването на изолирани форми и предписания има по-скоро теоретична, отколкото продуктивна същност. По същия начин усвояването на лексикални единици е свързано с тяхното организиране в ментална система. Добрата практика изисква въвеждането на нова лексика да става в познати граматически структури и въвеждане на нови граматически единици в контекста на познатата лексика.

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Европейски социален фонд

Препоръка № 9 - Създаване на ментален речников фонд - **Mental Lexicon**

Менталният речников фонд не представлява списък от отделни думи и изрази, а мрежа от взаимосвързани лексикални единици. И ако запаметяването на новите думи е грижа на самите студенти, начинът на организирането им в семантична система е задача на преподавателя. Въвеждането на думи в контекст позволява използването на езикова догадка, тъй като активира фоновите знания на студентите. По този начин усвояването на въведените думите става успоредно с изграждането на ментално поле. По-нататък думите се затвърдяват в контекст – чрез повторна употреба – и накрая се използват свободно в нов контекст. Добре е студентите да имат известна свобода на избор в рамките на съответното лексикално поле, което да ги мотивира да научат онези думи и изрази, които са им нужни. Така например непосилната задача да научат наведнъж всички думи за компютърни операции може да се сведе на първо време до усвояване на онези дейности, които те осъществяват редовно.

Препоръки № 10 и № 11 - Създаване на ментална граматика: продуктивни модели

- Mental Grammar: Productive Patterns Практиката показва, че едновременното въвеждане на формални парадигми е необосновано, тъй като води до объркване на формите и грешки. При работа на формално равнище връзката между формата и нейната употреба се прекъсва, което принуждава студентите да прибегват до родноезикови структури, за да изразят мислите си.

Плавното изграждане на ментална граматика изисква новото знание да се осмисли в контекст и да се затвърди в употреба - първо контролирана, а по-нататък свободна. Използването на текстовия подход е по-добра практика от работата с изолирани граматически форми и класификации. При работа на текстово равнище показваме на студентите как реално да използват дадената форма, за да изразят съответното съдържание. Особено сполучливо се оказва „скритото въвеждане” на граматическите единици, които разпознати заедно с лексикалните участват в разбирането на текста. Явното им преподаване по-нататък също става постепенно, като минава през осмисляне, затвърждаване и употреба на триединството *форма – функция – значение*.

Въпреки голямото значение на функциите за езиковата комуникация, трябва да се има предвид, че творческият (generative) характер на езика се дължи на граматическия компонент. Усвояването на езика не се състои в механично повтаряне на едни и също изкази, а в способността ни да пораждаме безброй нови изкази по определен брой езикови модели (**Productive Patterns**). За съжаление, не всички осъзнават факта, че запаметеният конкретен изказ е свързан с една конкретна ситуация, докато обобщеният модел може да получи различни реализации в различни ситуации. Напр. *She is a good teacher.* ⇔ Subject + V-link + Subject Complement. Продуктивността лежи в основата на речта и макар да знаем, че тя се осигурява от граматиката, ролята на

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

продуктивните модели продължава да е силно подценена. А именно натам трябва да насочим нашите усилия.

Препоръка № 12: Преподаване на свързана реч: текст - Text

Свързаната реч обикновено се описва като писмена и устна. С навлизане на високите технологии обаче тази опозиция стана невалидна, тъй като се появили нови, смесени форми на общуване. Например, „чатенето” по интернет има спонтанността на устната реч и формата на писмената. Обратно, говоренето по телевизията има формата на устна реч, но често се основава на готов текст (аутокою). Независимо от настъпилите промени, всеки тип текст представлява логическо и формално единство, в което различните части имат различна информационна тежест.

Поради огромното количество информация, до която имат достъп студентите в наши дни, се забелязва липса на умения за извличане и резюмиране на основното й съдържание. Те са готови да разпечатат максимален брой материали свързани с дадена тема, вместо да ги изчетат и обобщят. Това налага да насочим работата си в тази насока, като засилим вниманието им към логическата структура на текста и свързващите елементи, тезисните изречения и ключовите думи. По същия начин трябва да развиваме и уменията за писане. Що се отнася до устната реч, работата трябва да обхваща както монологната реч (напр. разказване, презентация и пр.), така и диалогичната (общуване по групи, дискусии и пр.).

Препоръка № 13: Преподаване на свързана реч: дискурс - Discourse

Прагматичният компонент на комуникативната компетентност обхваща пораждането на свързана реч в конкретен контекст с конкретна цел. Тук езикът се използва за осъществяване на различни неречевы функции – напр. представяне, поздравяване, молба и т.н. Създаването на целенасочена реч е важна учебна задача и трябва да се работи по нея от самото начало, за да се регулира характера на свободното общуване по интернет. Студентите трябва да знаят как да се включват успешно в общуването, как да поддържат канала отворен, как да реагират при неразбиране или срыв. Участниците в интернет прилагат различни тактики за осъществяване на общуването. Наша задача е да установим и доразвием полезните тактики, като по този начин свържем учебната дейност с реалната употреба на езика извън клас.

Препоръка № 14: Интегриране на речевите умения - Integrated Skills

Всеизвестно е, че успешната комуникация предполага разбиране и създаване на два вида реч - устна и писмена. Известно е също така, че речевите умения – говорене, слушане, четене и писане – не се делят на активни и пасивни, тъй като всяко от тях е свързано с активното участие на комуниканта. Слушането и говоренето предполагат диалогичност, а четенето и писането взаимодействие с текста. Комуникативният подход е утвърдил в учебната практика 4-те умения да се преподават интегрирано. В този смисъл извеждането на дадено умение на преден план не трябва да води до

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

прекъсване на естествената му връзка с останалите три. В допълнение към основните езикови умения можем да разгледаме и уменията за превод.

Препоръка № 15: Използване на превода - учебен, художествен, специализиран

Преди всичко трябва да се прави разлика между учебен и същински превод. Учебният превод служи за съпоставяне на английския език с родния и установяване на прилики и разлики. Той е пряко подчинен на дадена учебна цел, а именно усвояване на английския език. Напр. преводът на изречения от типа *John was reported to have left for UK* разкрива липсата на пряк структурен аналог в българския език и необходимост от трансформация. Учебният превод е подходящ при подготовка на преподаватели по чужд език.

Същинският превод бива художествен и специализиран (технически). Той цели създаване на необходимите умения и стратегии за тази дейност, като използване на речници и глосари, избор на стил, тематично организиране на текста, правилен словоред, допълване и редукция и пр. Този тип превод е подходящ при подготовката на преводачи.

Препоръка № 16: Онлайн общуване

При описване на новите високотехнологични възможности за комуникация и обучение обикновено се изтъкват техните безспорни предимства. Наред с това обаче трябва да отбележим и факта, че съвременната ситуация крие два езикови и един метаезиков проблем:

- Поради масово участие на неносители на английския език във форуми, блогове и т.н., студентите са изложени на нестандартни и грешни езикови форми, което води до влошаване на собствената им продукция.
- В много случаи употребата на езика изпреварва пълноценното усвояване на системата и пречи на изграждането на правилен английски език. Достигнали някакво средно равнище на комуникативна компетентност, която им позволява да използват Интернет, студентите губят мотивация да се развият и „замръзват” на това езиково равнище (fossilization).
- Залети от огромното количество информация по Интернет, студентите не успяват да я осмислят ефективно и вместо да вникнат в съдържанието ѝ в дълбочина, остават на повърхностното равнище на фактите

Добрата практика изисква редовно упражняване и преговаряне на основните граматични единици.

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

Препоръка № 17: Когнитивни и комуникативни тактики - Learning and Communication Strategies

Установяването на полезни учебни и комуникативни тактики може да стане с наша помощ, както и с помощта на самите ученици. Задачата на преподавателя е да разкрие утвърдените практики в тази област, като например използване на езикова догадка при четене на текст вместо превеждане на всяка дума, търсене на езикови опори (ключовите думи и международна лексика) и др. Що се отнася до студентите, те могат с наша помощ да осъзнаят собствените си възможности (напр. наличието на визуална или слухова памет) и да споделят собствените си полезни практики (напр. фиширане на новите думи, записването им в изречение, или повтарянето им на глас). Повечето съвременни учебни системи по английски език отделят внимание на този въпрос.

Препоръка № 18: Културологична компетентност - Cultural Awareness

Според съвременното разбиране, културата е мисловният филтър, през който „прецеждаме” информацията идваща отвън. Новите реалности подтикват студентите към формиране на различни видове идентичност – индивидуална, национална, европейска и глобална (на „гражданина света”). Нашата задача е да ги предпазим от крайности и предразсъдъци. За тази цел трябва да стимулираме критическо мислене, което да формира балансирана картина на личните права и отговорности.

Темата за стереотипите и предразсъдъците, свързани с раса, пол, религия, националност и пр. е нашироко застъпен в съвременните учебници. В много случаи обаче той се третира на повърхностно равнище. Подава се информация за обичаите и начина на живот на различни културни общности. Неосъзнати остават обаче скритите внушения за неравенство между тях. Така например учебниците по английски език включват предимно информация за англосаксонските културни общности. Използват се главно западни образци - артисти, спортисти, певци и т.н. На тях са отредени и престижните социални роли – напр. западните туристи, които са обслужвани от представители на местното население. Тази скрита неравнопоставеност създава усещането за снизходително отношение от страна на авторите към учащите и трябва да се избягва.

Създаването на межкултурна компетентност не означава да ги заливаме с информация за чуждестранни звезди, екзотични дестинации и кралски особи, а да им помогнем да осъзнаят нашата част в световното културно многообразие, така че да приемат различията без предразсъдъци и да търсят сътрудничество вместо конфликти.

Препоръка № 19: Оценяване - Assessment

Традиционно оценяването се осъществява от преподавателя, който осъществява текущ контрол (**Progress Testing**) и установява крайния резултат (**Achievement Testing**) на студентите. Добре е в този процес да участват по-активно и самите студенти. Самооценяването и взаимното оценяване създават трайни навици за установяване на

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

пропуски в собствените знания и осъществяване на целенасочен преговор. Воденето на индивидуален дневник и съставянето на портфолио са полезни учебни тактики. Така студентите поемат част от отговорността за учебния процес, стават по-самокритични и се научават да правят езикови справки и да вземат самостоятелни решения.

Интернет предлага богато разнообразие от тестови задачи, организирани по езиково равнище и цел. Съвременното преподаване обаче изисква преподавателят не само да може да подбира, но и да съставя качествени тестови материали. За това е необходимо да е завършил Курс по приложна лингвистика, или сам да чете литература по въпроса.

Крайното оценяване на студенти с високо равнище на владене на езика обикновено става въз основа на есе, презентация, портфолио или курсова работа.

Препоръка № 20: Разширяване на учебния комплекс

Разбирането и пораждането на автентична реч е свързано не само с усвояването на чуждия език, но и с използването му за черпене на информация по други дисциплини. Наред с преподавателя и учебника, учебният комплекс би трябвало да обхваща и самостоятелната извънаудиторна дейност на студента - четене на художествена и академична литература, гледане на образователните телевизионни канали, използване на интернет. Това прави възможно и отваряне на обучението по посока на информационните англоезични канали, като напр. National geographic, Animal planet, History и др. Нещо повече, добрата практика изисква преподавателят да поставя задачи, свързани с търсене на информация в интернет. Успехът в тази насока зависи от това до колко сме подготвили студентите за самостоятелни действия – езикова догадка, аналитично и творческо отношение към езика, или, най-общо казано, дали сме им помогнали да изградят необходимата *комуникативна компетентност*.

Препоръка № 21: Хуманистичния подход - The Humanistic Approach

Според хуманистичния подход положителната нагласа и чувството за доброжелателност допринасят за подобряване на учебния процес. Приятната атмосфера в час стимулира и преподавателя, и студентите да си сътрудничат за постигане на общата цел. За намаляване на напрежението допринася използването на увлекателни задачи, интересни текстове, проекти и др. Въвеждането на компютъризирано обучение позволява индивидуализиране на дейностите. Нещо повече, възможността студентите да създадат виртуална мрежа и да общуват с учителя по интернет скъсява дистанцията между тях, засилва доверието и оказва благоприятно въздействие върху атмосферата в курса.

Преподавателят трябва да предвиди време за консултации (онлайн или в реално време), за да напътства и насърчава студентите при изпълнение на по-сложни задачи.

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

Препоръка № 20: Коригиране и анализ на грешките - Error correction & Error Analysis

Усвояването на чужд език е нелека задача, която изисква усилия и постоянство. Изграждането на нова езикова система в съзнанието на ученика и съвместяването ѝ с родния език включва периодична реорганизация на менталната структура и неминуемо е съпътствано от грешки. Макар да считаме последните за основни показатели при оценяване на резултатите, не бива да забравяме, че те са и основните ни „информатори” за скритите процеси на усвояване. Грешките маркират пътя на изграждащата се билингвална или многоезична компетентност в съзнанието на ученика и разкриват препятствията по него. Затова трябва да ги използваме мъдро и добронамерено за направляване на тези процеси, без да натоварваме учениците с чувство на вина.

Вместо да се осъждат и порицават с думи като „Това не е правилно.””Така не се казва.” и пр., системните грешки (errors) трябва да се поправят доброжелателно, като се извлича или подава съответната правилна форма. При случайни грешки (mistakes) е добре студентите да имат възможност сами да се коригират.

Добре е преподавателят да подлага типичните грешки на съпоставителен анализ, за да установи дали не се дължат на пренос от български и да търси начини да ги предотвратява. Отново препоръчваме преподавателят да завърши Курс по приложна лингвистика, или да се усъвършенства самостоятелно в тази насока.

Препоръка № 23: Рефлексивния подход - The Reflective Approach

Качеството на преподавателския труд се измерва с успеха на студентите, а удовлетворението от професията произтича от увереността, че си вършиш добре работата и можеш да се справяш с проблемите при непрекъснато променяща се учебна среда. Способността да се предотвратяват и преодоляват трудностите укрепва професионалната увереност на преподавателя и го стимулират непрекъснато да се самоусъвършенства. Добрият преподавател не само следва добрите практики в обучението по чужд език, но търси нови начини за подобряване на собствената си работа. Автономното развитие се осъществява с помощта на рефлексивния подход (The Reflective Approach), който включва:

- идентификация на даден проблем (т.е. разликата между желаното и реалното състояние на нещата)
- намиране/създаване на средство за неговото разрешаване
- изпробване на средството в действие (Action Research)
- анализ и осмисляне на резултатите (reflection)
- оптимизиране собствения стил на преподаване

Динамичните промени в живота и учебната среда изискват непрекъснато наблюдение, анализ и действия от страна на преподавателя, съобразно новите реалности. Замяната на механичното прилагане на чужди методи със собствен стил на преподаване, изработван с помощта на Рефлексивния подход, улеснява взимането на

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

информирани решения, повишава професионалната компетентност и засилва удовлетворението от работата.

Препоръка № 24: Преподавателят като изследовател

Подготовката на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове *по и на чужд език* е не просто обучение, а широкопектърно образование. Наред с усвояване на определен обем от знания, те трябва да могат да продължат да се развива автономно и да формират собствен стил на работа. За това е необходимо да изградят изследователски умения, като събиране на емпирични данни, класифициране и анализиране, съпоставителен анализ, анализ на грешките, съставяне на хипотеза, проверка на хипотезата в действие, обобщаване на резултатите и т.н. Други необходими умения са свързани с четене и писане на академичен текст, изготвяне на презентация (вкл. PowerPoint) и др. Към тях ще добавим и тактиките за намиране на информация, конспектиране, резюмиране и т.н. Накратко казано, през цялата си преподавателска дейност преподавателят трябва да бъде и изследовател.

Препоръка № 25: Присъединяване към професионалната общност

Последната препоръка, която може да бъде и първа, е младите колеги да се включат в професионалната общност на преподавателите по английски език чрез:

- националните и международни дружества (BSBS, IATEFL и др.)
- форумите в Интернет
- специализираните списания (печатни и електронни)
- конференции и други форуми.

Общуване с колеги от цял свят дават възможност на младите преподаватели да следят отблизо новостите в областта на обучението по чужд език, да ги обсъждат и да изразяват мнение.

Най-общо казано, добрите практики означат осмислени и прилагани конкретни действия за преодоляване на неуспешните практики.

BIBLIOGRAPHY

Ausubel 1968: D.A. Ausubel. *Educational Psychology: A Cognitive View*. NY: Holt, Rinehart & Winston.

Brown 1994: H. D. Brown. *Principles of Language Learning and Teaching*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall Regents.

Brown and Yule 1983: G. Brown and G. Yule. *Discourse Analysis*. Cambridge University Press.

Cook 1993: V. Cook. *Linguistics and Second Language Acquisition*. London: The MacMillan Press Ltd.

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти
и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език
със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

- Grozdanova 2009: Л. Грозданова. *30 въпроса за съвременното обучение по английски език*. Чуждоезиково обучение 6, 2009.
- Grozdanova 1992: L. Grozdanova. *Fresh Ideas in ELT*. Университетско издателство СУ Св. Климент Охридски, София, 2003.
- Lewis 1993: M. Lewis. *The Lexical Approach*. Hove: LTP.
- Nattinger and DeCarrico 1992: J.R.Nattinger and J.S.DeCarrico. *Lexical Phrases and Language Teaching*. Oxford: Oxford University Press.
- Wallace 1991: M.J. Wallace. *Training Foreign Language Teachers*. CUP.
- Widdowson 1990: H.G. Widdowson. *Aspects of Language Teaching*. Oxford: Oxford University Press.

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

Проучване на добри практики

гл. ас. Гинка Георгиева

**„Ако говорите с някого на език, който той разбира, ще достигнете разума му. Ако говорите с него на собствения му език, ще достигнете сърцето му.“
Нелсън Мандела**

Изучаването на чужд език е обогатяващ опит и преживяване за всеки. Езикът е не само комуникационна система, но и културен код, предаващ информация за културните норми, ценности, традиции и правила на поведение. Чуждоезиковите компетенции позволяват по-дълбоко опознаване на другите култури и начин на живот, разширяват хоризонта, подпомагат межкултурната комуникация и преодоляването на лични и национални бариери.

Изучаването на чужди езици може да стане безинтересно, ако се наблегне само на речника и граматиката. В наши дни информационните и комуникационни технологии заемат трайно място в живота ни, създават нова среда за всяка сфера на обществото. Използвани правилно в образователната система, те значително повишават качеството на обучението, подпомагат усвояването на знанията и усъвършенстване на уменията. Благодарение на богатите си и почти неограничени ресурси, на транскултурния си характер и лесна употреба Интернет вече е спомогнал за немалък брой иновации в областта на чуждоезиковото обучение. В образователната среда Интернет се използва по различни начини. Най-често той е средство за търсене на информация, но и за намиране и споделяне на педагогически практики, предоставени от различни организации – държавни или частни. Значителна част от педагогическите потребители го използват, за да поддържат връзката си с колеги, преподаватели и обучаеми, най-вече чрез електронна поща. Високата степен на компютризация, значителните компютърни умения на обучаваните и мултимедийните възможности на техниката предполагат качествена промяна в процеса на чуждоезиковото обучение.

Използван за педагогически цели Интернет има няколко главни аспекта. Някои обществени или частни образователни инстанции предоставят в Интернет ресурси за изучаване на чужди езици. Тези ресурсни банки предлагат интерактивни материали за обучение, насочени както към обучаеми, така и към обучаващи. От друга страна се предлагат класически курсове по езици с дистанционно обучение. Тези курсове често са под формата на самообучение, в което разнообразни мултимедийни ресурси се използват с педагогически и дидактически цели. Овладяването на чужд език може да е и резултат от друг начин на употреба на Интернет, когато той се използва като

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

инструмент, като не бива обаче да се идеализират възможностите му за комуникация и интерактивност без граници.

Практическото приложение на електронното обучение като цяло показва изпреварващо развитие на технологията пред педагогическите теории в тази област. Новите технологии поставят обучаемите и обучаващите пред нови предизвикателства, някои от които са: по-гъвкав и ефективен по време процес на обучение, усъвършенстване на уменията за използване на наличните ресурси, търсене на нови и доказали се методи за тяхното прилагане, преодоляване на технологичната бариера, която е налице при много от преподавателите и ги възпира от навлизане в дигиталния свят. Съществува и риск да се допусне пряк пренос на подходи и методи от традиционното обучение, особено в областта на чуждоезиковото обучение, характеризиращо се с голямо разнообразие от форми и методи на преподаване. Често коментирани са предимствата и недостатъците на традиционните и модерните форми на обучение, в тази връзка мненията са на двата полюса – от идеализиране на традиционното директно обучение (фронтално обучение, лице в лице- обучение) до пълното му отричане и издигане в култ на новите технологии и повсеместното им налагане във всички сфери на съвременното образование.

Относно изучаването на немски език 1996 Гьотман казва: *“Es gibt beim Lernen der deutschen Sprache nichts, wozu man unbedingt einen Computer braucht.”* (Göttman, Hans, Schreiben und Üben mit dem PC, 1996). На български изречението гласи: В изучаването на немски език няма нищо, за което непременно да ти трябва компютър. Въпреки това изказване, което доскоро е било валидно, а може би и все още е, се изкушавам да изброя някои от предимствата на прилагането на информационни технологии в чуждоезиковото обучение:

- Прилагането им прави обучението по-свободно и независимо, учебно занятие с използването на компютърни средства може да бъде проведено при много ограничено или почти никакво участие на преподавателя, като той може да има само контролни функции.
- Интернет и останалите **информационни източници** са безценен извор на автентична информация за езика и културата на народите – носители на езика, който се изучава. Днес не е достатъчно да се наизустят определено количество граматични и лексикални форми, необходимо е да се навлезе и в общия културно – езиков контекст.
- Постига се по-висока степен на сътрудничество и коопериране между изучаващите езика. Стига се и до директен контакт с носители на езика при използване на форми като виртуална класна стая, чат, скайп, конферентна връзка, при които в занятието вземат участие и хора извън аудиторията.
- Чрез информационните технологии обучаемите се развиват в много по-активна страна в учебния процес. Тяхната самостоятелност нараства до такава степен, че стават съавтори на учебния сценарий, а комуникацията помежду им, както и с преподавателя, ръководещ занятието, е много по-оживена.

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

- Чуждият език се възприема в цялостния му културен контекст, информацията в интернет за държавата, чийто език се изучава, нерядко помага за по-лесното навлизане в спецификата и логиката на изучавания език.
- Информационните средства, използвани удачно в учебния процес, увеличават възможностите преподавателите да провеждат занятия, съобразявайки се с индивидуалните възможности на всеки ученик или студент, тъй като обучаемите усвояват учебния материал с различна скорост и имат различни стилове на учене.
- Разработват се нови, актуални и съобразени с реалностите на съвременния живот програми и учебни методи.
- Използването на информационни технологии в обучението по чужди езици има и мотивираща функция. Младите приемат подобен интерактивен подход с голям интерес и желанието им за участие нараства неимоверно, тъй като компютрите и всичко свързано с тях им е много близко и познато.
- Информационните технологии в чуждоезиковото обучение не се прилагат произволно, а според утвърдени световни стандарти за комуникация, култура, връзки и отношения между различните субекти на учебния процес.

Недостатъците при използването на информационни и комуникационни технологии са най-вече от организационен и финансов характер, както и поради недостатъчната подготвеност на специалистите по чужд език в областта на ИКТ.

Сред разнообразието от електронни учебни ресурси се открояват т.нар. платформи за обучение, на немски Lernplattformen. На български език се говори и за система за управление на обучението, на английски learning management system (LMS). Учебната платформа е дефинирана като софтуерно приложение за управление, администриране, документация, проследяване и докладване на обучителните програми, класове и онлайн събития, програми по електронно обучение и съдържание по обучението.

Учебните платформи са насочени най-вече към ученици и студенти, но все по-интензивно се прилагат и в обучението на възрастни, както и при междуфирмената комуникация. Типични за учебните платформи са следните характеристики:

- *Мултимодалност* – използват се различни кодови системи (текст, картини, графики, музика, клипове...) и се активират всички сетива.
- *Адаптивност* – програмата се ориентира към индивидуалните особености на обучаемия, като наличие или липса на предварителни знания, индивидуален темп на възприемане и обработка на информацията, предпочитани стратегии за учене.
- *Интерактивност* – с това понятие се обозначава свойството на софтуера да предлага на ползващия го възможност за намеса и управление, като по този начин му предоставя контрола върху протичането на учебния процес.

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

- *Дистрибутивност* – една учебна платформа трябва да служи за разпространяването на релевантна спрямо учебния процес информация. Задачата на обучаемия е да приеме и обработи тази информация.
- *Колаборативност* – новите медии установяват контакт между обучаеми от различни места по света, мотивират ги за съвместно решаване на задачи във виртуалното пространство и така инициират сътрудничество между тях. Тук не бива да се подценява ролята на обучаващия като инициатор, модератор и контролиращ процеса.

Обучението с помощта на учебни платформи се провежда в социален контекст, включването на множество учебни сценарии повишава мотивацията, дава се възможност за учене във време, определено от самия обучаем, който по всяко време може да намери, свали или разпечата търсеното учебно съдържание. За обучаващия предимствата на учебната платформа са най-вече в огромния избор на допълнителни материали и инструменти за подготовка на учебни единици, възможност за работа с обучаеми на различни нива и бърз и прегледен контрол на резултатите. Недостатъци на учебната платформа: използващите я са зависими от техническото качество на програмата и от параметрите на техническото оборудване, много обучаеми все още предпочитат традиционите листи с печатан текст, навигацията невинаги е лесна за овладяване и разбиране, почти винаги е необходим курс за изучаването на съответната платформа.

Учебната платформа Moodle е вероятно най-прилаганата учебна платформа в чуждоезиковото обучение. Вече почти няма университет или друго учебно заведение, което да не се стреми максимално да използва възможностите на платформата.

Пример за онлайн мрежа за изучаване на езици е babble.com. По същество това е уеб сайт с интегрирана възможност за разпознаване на реч, като по този начин се упражнява и произношението. Метафорично съдържащ името Вавилон (Babel) от библейската притча за Вавилонската кула, сайтът има за цел да помогне на заинтригуваните да научат различни чужди езици онлайн. Списъкът с предлаганите курсове включва италиански, испански, английски и немски, като темповете на усвояване на материала се избират от самия потребител. Тук има и специален инструментариум, който позволява повтаряне на дадено упражнение в случай на нужда. Интересни в тази посока са занятията в екип. Противно на библейските хора от Вавилонската кула, които си говорели на различни езици, този сайт има за цел да обединява обучаемите и да им помага в общуването помежду им.

Друг пример за езикова мрежа е „Учете немски сега”, проект на Гьоте институт и университета „Юстус Либих” в град Гисен, Германия. Тази учебна онлайн платформа за средно напреднали и напреднали изучаващи немски като чужд език обръща особено внимание на уменията за четене, слушане и творческо писане. Задачите и упражненията се базират на статии, публикувани в jetzt.de, младежкото онлайн-списание на вестник „Süddeutsche Zeitung“. Интерактивните компоненти на

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

платформата включват няколко дискуссионни табла, чат с наставник (тутор) и работни срещи за писане.

Тук бих искала да спомена още няколко подходящи за изучаването на немски език онлайн езикови мрежи или платформи, естествено без да става дума за изчерпателност. Повечето са немски, но има и австрийски и швейцарски.

daf-internetkolleg.de

osd.at

lernen-cjd.eu

forumdeutsch.de

daf-collage.eu

scoyo.com

lernareal.ch

deutsch-uni.com

wiki.zum.de

slf.ruhr-uni-bochum.de/etandem

dialang.org/intro/htm На този сайт може да се направи диагностично тестване на степента на владеене на общо 14 езика.

Други програми, които биха могли да са от полза при изучаване на чужд език:

1. BBC имат полезна и безплатна програма за онлайн преподаване на чужди езици. Медията залага на забавния елемент за по-лесното запомняне на ключови думи и изрази.
2. Mango Languages - тук се набляга основно на обогатяване на речника, произношение, граматика и странознание на 12 предлагани за изучаване езика.
3. Linkua – платформа за обучение, където преподават реални учители. Авторите залагат и на езика на тялото и невербалната комуникация.
4. Live Mocha – платформа, подобна на социалните мрежи, където може да се общува с жители на държавата, чийто език се изучава. Тук обаче е от значение и приносът на всеки, който ползва платформата и може да се превърне в обучаващ другите потребители.
5. Rosetta Stone – компанията попада сред най-известните за преподаване на чужди езици. Представят пакет за домашна употреба в зависимост от нивото на владеене на конкретния език, цените обаче не са от най-ниските. С подобно заглавие е и Проект Rosetta – дигитален архив за езици. Той е глобална мрежа за сътрудничество между езиковеди и хора, чиито родни езици са включени в архива. Целта на проекта е да се създаде публично достъпна дигитална библиотека, насочен е към запазването на езиковата и културна идентичност на нациите.
6. Kabinata.com - система за обучение, която съчетава изпитаните методи на традиционното чуждоезиково преподаване с най-новите технологии. Онлайн курсовете представляват система за обучение с истински квалифицирани преподаватели, както и богата база данни и архив от уроци и материали за езиково обучение (текст, картинки, звук и видео), систематизирани във вид за обучение. Стандартният езиков курс е преминаване най-често на един учебник във фиксирано времетраене (месец, ден от седмицата, час). Обучението е на два модула – самоподготовка и часове с преподаватели, които обхващат всички нива – от напълно начинаещи до напреднали.

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

7. EMbient – ресурси за дистанционно чуждоезиково обучение. Предлагат се няколко възможности: eCademia –голям брой курсове, между които и чужди езици; ePortal – уеб-базирана платформа; eClassroom – идеята на виртуалната класна стая е да се използва за срещи в мрежата с обучителна цел. Модулът позволява видео и аудио обмен, чат, споделяне на екран или част от екрана, като по този начин обучаващите се могат да комуникират помежду си, независимо къде се намират в момента.

8. Порталът My-Language предлага солиден набор онлайн курсове. Освен основните европейски езици, представени са и редки иазиатски езици – китайски, корейски, японски, хинди, гуджарати, както и някои местни разновидности – американски английски и южноамерикански испански. В хода на обучението се вписват аудио- и видеоматериали, способстващи за развитието на лингвистичните навици, във видеоматериалите се използват ситуации от реалния живот.

Това е само една малка част от безбройните сайтове, мрежи и платформи, подпомагащи чуждоезиковото обучение. При това предлагане понякога е много трудно да се избере най-добрият начин за учене, като естествено всеки се стреми към трайни резултати и възможности за последващо усъвършенстване и доразвиване на вече придобити езикови умения.

Незаменим помощник на всеки, изучаващ или работещ с чужд език, без съмнение е речникът. И в тази област трайно са навлезли модерните технологии, като днес вече ползването на електронни речници и програми за машинен превод е ежедневие. Може би с тях най-запознати са студентите филолози, опитвайки се максимално да улеснят работата си при подготовката си за семинари и практически изпити по езика. Едва ли е нужно да се споменава, че наред с техническите умения за работа с този вид онлайн ресурси са нужни (може би дори повече) и езикови познания, за да се намери най-точното съответствие на подлежащия на превод текст. Точно от липсата на такива езикови познания понякога в крайния преводен вариант могат да се видят примери, които за съжаление са не само смешни, но и тъжни. Тук посочвам само някои от електронните речници и програми за превод:

- Електронен речник немско-български и българо-немски, съдържа около 850000 думи на Polyglot
- Електронен речник немско-български и българо-немски на EuroDict
- Електронен немски речник, Софтпрес, приложение за мобилни телефони и Windows
- Електронен бизнес речник немско-български и българо-немски, PONS – над 300000 думи, изрази и значения с актуални примери
- Електронни речници на ЕСТАСО – говорещ електронен речник с над 500000 думи
- Електронен речник на компанията АВВУУ – за мобилни телефони, РС или ноутбук
- PONS Dictionary German-Bulgarian Premium 7.6 – програма с над 398000 думи и изрази

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

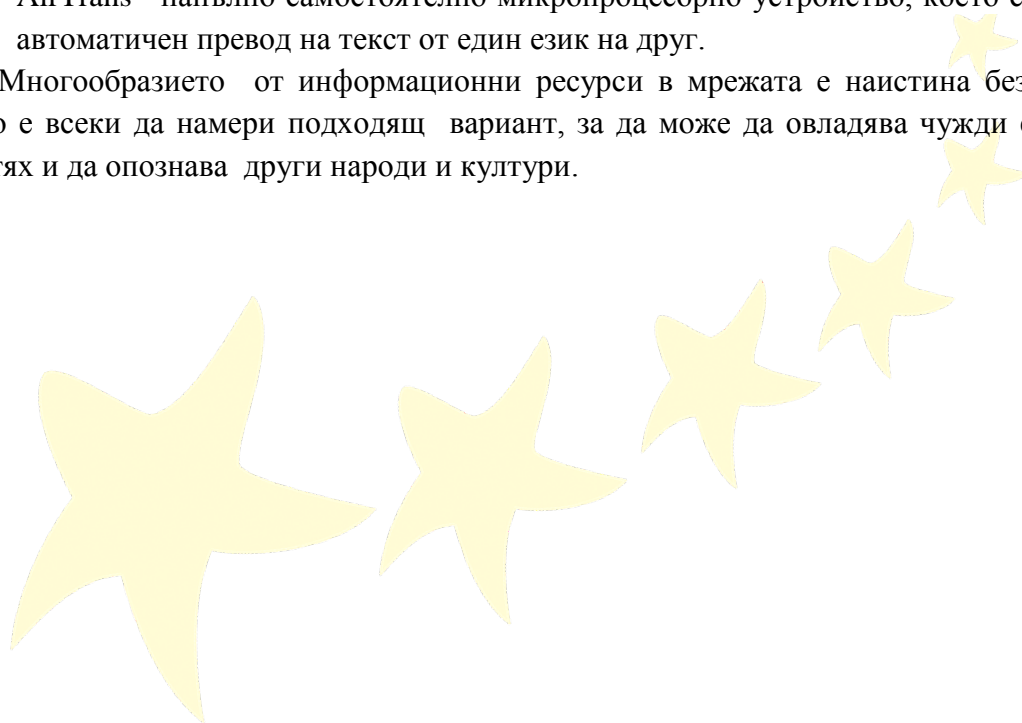
*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

- Електронен картинен речник OXFORD-DUDEN - представлява електронен вариант на осъвременените двуезични книжни издания, създадени върху основата на популярната в Европа и в цял свят серия картинни речници. Съдържа над 55 000 визуално дефинирани понятия, чрез номерирани илюстрации, обединени в 400 основни интерактивни сцени.
- WebTrance - самостоятелна програма - компютърен [преводач](#), която извършва превод на текстове, помощни файлове, менюта, прозорци, и интернет страници от много езици.
- SystranSoft - online програма за превод на уебстраници и текстове от английски, френски, датски, италиански, арабски, португалски, японски, корейски, руски, китайски, шведски, немски, испански език.
- AirTrans - напълно самостоятелно микропроцесорно устройство, което служи за автоматичен превод на текст от един език на друг.

Многообразието от информационни ресурси в мрежата е наистина безкрайно, важно е всеки да намери подходящ вариант, за да може да овладява чужди езици, а чрез тях и да опознава други народи и култури.

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

Съвременно ЧЕО

доц. д-р Детелина Мец

Основна цел на съвременното чуждоезиково обучение е усъвършенстването на комуникативната компетентност на обучаваните в динамичната среда на засилващ се межкултурен диалог. Според Общоевропейската Езикова Рамка чуждоезиковото обучение развива и гарантира способността на обучаемите да използват чуждите езици свободно в различни ежедневни ситуации, бизнес, пътувания, ползване на информация от различни източници.

ЧЕО в СУ „Климент Охридски” си поставя за цел изграждане на комуникативни компетентности по **испански/немски/френски.....** езици от нулево ниво на изучаване на съответния език до ниво **B2**, като на преден план се извежда **интерактивната** употреба на езика. Предлага се възможност за разширяване на езиковия опит на студентите като използва езиковите знания, натрупани при изучаването на първия чужд език, който се определя като **водещ чужд език**.

Обучението по т.нар. **поддържащи чужди езици** (испански/немски/френски....) ще създава чуждоезикови компетентности, които да са съизмерими и съпоставими за всички чужди езици, което би улеснило студентите да избират повече от един чужд език в различни етапи от обучението си.

Дистанционната форма на обучение определя цялостния формат и философията, която би залегнала при изработването на нови програми за изучаване на чужди езици. Тя се разглежда като динамична структура, ориентирана към отделния студент и неговите действителни нужди. Студентът е активен участник в процеса на обучение. Той решава поставените му комуникативни задачи според своя опит и знания. За решаване на подобен тип комуникативни задачи, които надхвърлят рамките на езиковите задачи, би могло да се използва т.нар. **дейностно-комуникативен подход** (Клер Бургиньон, 2006). Той се вписва в теориите на когнитивната психология и конструктивизма, като вместо да се опира единствено на запаметяването и прилагането на знания, има за цел да развива стратегии у обучавания, които да му позволяват да мобилизира знания, за да развива компетентности.

За разлика от преподаването, респективно и ученето, основаващо се на учебни задачи с цел развиване на езиковите комуникативни дейности по изкуствен начин, тъй като отговарят единствено на необходимостта да се учи, дейностно-обучителният подход ангажира изучаващите езика да изследват **аналитично** даден проблем и да осъзнаят, от какво се нуждаят, за да го разрешат. Фактът, че те разбират **защо** се нуждаят от езика осмисля и самото учене. Този нов тип учене на чужди езици си поставя следните цели:

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

- Изграждане на комуникативна компетентност въз основа на всички езикови знания и опит, като езиците са взаимосвързани и си взаимодействат;
- Създаване на чуждоезикови компетенции по съответните езици, които да са съизмерими и съпоставими.
- Изработване на езикова стратегия, която да бъде насочена към професионално ориентираното изучаване на чужди езици.
- Ориентиране към Общата европейска езикова рамка./ОЕЕР/

Приоритети:

А: Учене

Б: Преподаване

В: Оценка

Основните елементи на рамката: Широко разбиране на ученето и извеждане на преден план „употребата на езика” и обединява в понятието „езиково многообразие” понятията „многоезичие” и „разноезичие”. Разноезичието представлява владение на някакъв брой езици или съжителство на различни езици в дадено общество, което се постига чрез предлагане на обучение по различни езици, насърчаване на студентите да изучават повече от един чужд език.

Многоезичието е резултат от постепенно разширяване на езиковия опит на даден индивид в културната му среда, като започнем от езика в семейството, преминаем през езика в обществото, в което живее и стигнем до езиците на други народи, усвоявани в училище или чрез директен опит.

Комуникативната компетентност у обучаемите зависи в голяма степен от учебните материали, които трябва да отразяват цялата сложност и многообразие (психологично, социолингвистично, национално културно) на човешката комуникация. Съвременното чуждоезиково обучение е немислимо без използване на новите информационни технологии, които не изключват и употребата на традиционните учебни материали. Интерактивното чуждоезиково обучение изисква употребата на мултимедиялни софтуерни продукти, които да подпомагат виртуалното обучение в т.нар. „глобална класна стая”.

Новият подход за чуждоезиково обучение се разглежда като процес на овладяване на знания и умения през целия живот, които да се използват в света на труда. Езиковите умения на студентите ще бъдат отразявани в Европейския езиков портфейл, който включва езиков паспорт, езикова биография и досие. Те ще регистрират във всеки един момент от обучението знанията и придобитите езикови компетентности на студентите, напредъка в изучаването на определен чужд език и ще подпомагат планирането на обучението и изучаването на чуждите езици.

Когато говорим за университетско обучение по ЧЕО неминуемо то рефлектира върху способностите на студентите да боравят с текстове. Знанието се поднася във формата на текст. Към „кръговрата” на знанието или казано по друг начин – научната комуникация, причисляваме създаване на текстове, тяхното публикуване и четене.

Четене и писане не са компетентности, които веднъж завинаги се изучават и след това само се използват. Тези компетентности не съществуват изолирано, а изпълняват определени функции при боравенето със специализирано знание. Те служат за конструиране на знания, за тяхното документиране, дискутиране, трансформиране, дефиниране и др. Съществува значителна разлика между училищния и университетския подход, що се отнася до четенето и писането като основни компетентности. Определението „**научен**” при работа с текстове изисква точност, самостоятелност и познания.

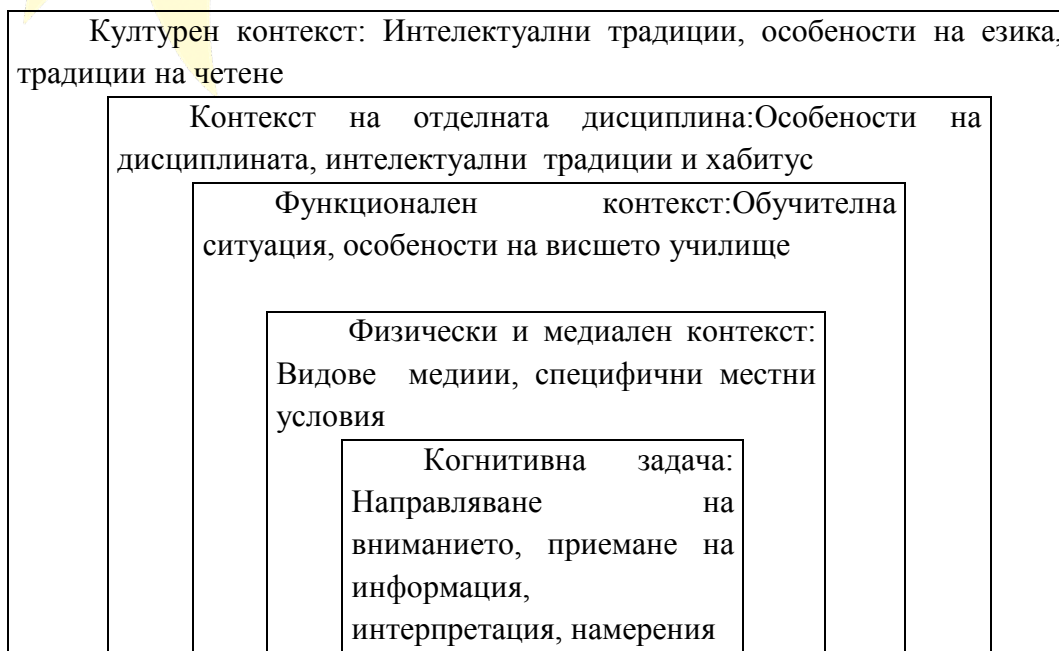
Четене и писане са интелектуални дейности, които имат нещо общо и това е **текстът**. Текстът съхранява научните знания. Работата с различни видове текст причисляваме към ежедневните дейности, съпътстващи заниманията на студентите.

Не винаги процесът на четене протича безпроблемно, затова е необходимо изработване на определени умения. Четенето на немски текст изисква специални техники, които да вземат под внимание спецификите при създаване на текст от немско-говорящи автори – читателят трябва търпеливо да достигне до края на текста, за да разбере неговото съдържание.

Четенето е директен начин за запознаване с културата на определена научна дисциплина, на определена страна или езикова общност. Това е дейност, която има връзка с различни аспекти на една култура. Тези аспекти могат да се изобразят по един определен начин (Otto Kruse, 2010:13,14):

Вграждане на текста в различни видове контекст

Най-вътрешният правоъгълник (виж таб.) е този на мислите и на когнитивните задачи, които те изпълняват. Тук става дума за управление на вниманието и на преработване на прочетеното, на стратегиите при четене. Това е правоъгълникът, в

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

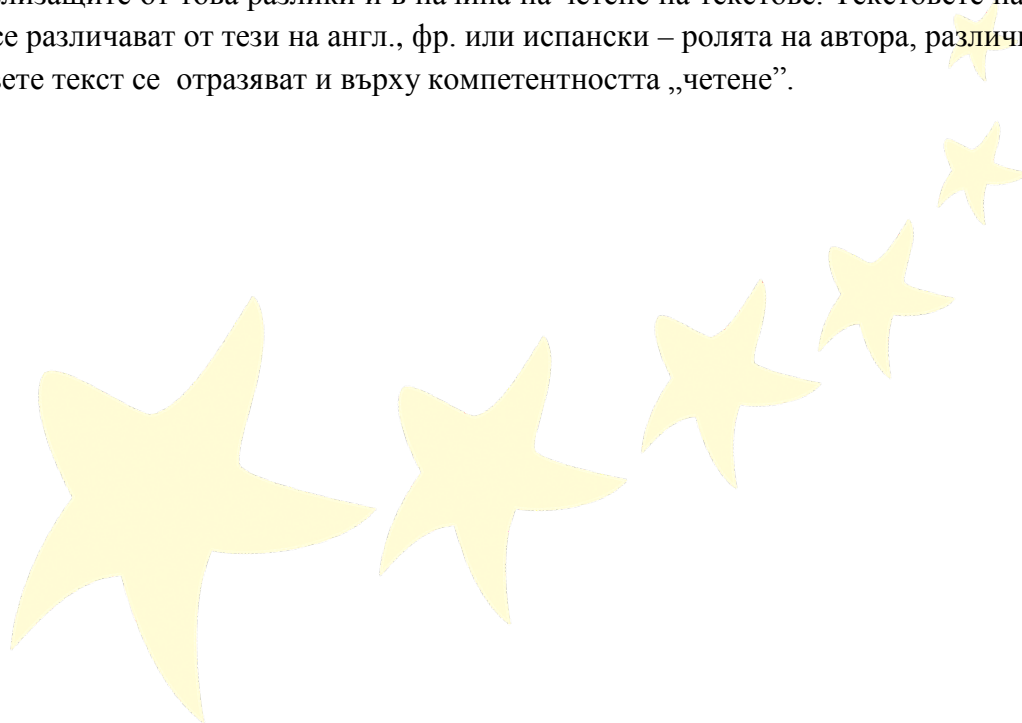
*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

който на първо място се прави опит за оказване на влияние, когато става дума за оптимизиране на компетентността за четене.

Вторият правоъгълник на четенето представлява физическия и медиален контекст, там където се взема решение как да се борави с различните медии – книги, библиотеки, виртуална среда. Според съответната медиа трябва да се съобрази и компетентността „четене”. Третият правоъгълник обхваща функционалния контекст, където всеки контекст поставя други задачи и изисква различни видове четене. Четвъртият правоъгълник обхваща междудисциплинарния контекст. Особеностите на отделните дисциплини определят до голяма степен как са конципирани текстовете и според тях и техниките на четене. Петият правоъгълник включва особеностите на съответното културно пространство и на доминиращия език. Това е свързано и с произлизащите от това разлики и в начина на четене на текстове. Текстовете на немски език се различават от тези на англ., фр. или испански – ролята на автора, различията във видовете текст се отразяват и върху компетентността „четене”.

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

Проучване на добри практики: Изследователски методи (Мак Бърни и Уайт, 2007г.)

гл. ас. д-р Екатерина Софрониева

Сред съществуващите съвременни учебници и помагала за изследователски методи, издадени на английски език, се отличава книгата на Мак Бърни и Уайт от 2007г. (McBurney, D. H., & White, T. L. (2007). *Research Methods* (7th ed.). Belmont, CA: Thomson Learning).

Резюме:

Книгата е от нов тип и съчетава печатно и електронно издание, които обхващат широк кръг от взаимосвързани теми и проблеми. В своята цялост тя представлява учебник “от А до Я” за студенти и докторанти, които са в началото на своята академична кариера и трябва да се запознаят с основни понятия по академично писане, съществуващи видове експериментални и неекспериментални изследвания и някои ключови понятия в статистиката. Книгата може да се разглежда и като помагало, което е също толкова полезно и подходящо за млади учени, които след завършване на своята докторантура имат желание и амбиция да задълбочат и разширят сферата на своите познания и дейност в научно-изследователската работа. За яснота и краткост в представения по-долу обзор се приемат и използват термините “книга” и “учебник”.

Представяне на добра практика:

Учебникът на Мак Бърни и Уайт е предназначен за студенти по психология, но той е еднакво полезен и за студенти от другите хуманитарни специалности. Стремещт на авторите е изследванията в областта на психологията да се разглеждат като част от цялостния научен контекст. Учебникът съдържа чудесни предложения за по-общи теми по академично писане, които могат да се използват от преподавателите по чужд език в работата им със студенти от бакалавърските и магистърските програми. *В този смисъл, едно от предимствата на учебника е, че той е подходящ за широка аудитория.*

В сравнение с други подобни учебници и помагала, които съществуват предимно на хартиен носител, *този учебник съдържа интернет базирани семинари (Web-based workshops) – които предлагат допълнителни разяснения и материали към всяка тема. Това е безспорно предимство, което го прави много конкурентен. Интернет - базираната информационна среда е често предпочитана от младите хора. В нея те са свикнали да придобиват знания и умения по интерактивен начин. В зададените уеб-страници са поставени основните теоритични проблеми и приложенията им в практиката. Качената информация в интернет позволява тези проблеми да се разгледат още веднъж – като преговор и от друг ъгъл. Тя включва*

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

голяма част от материала, представен и на хартиения носител, повторно, но в по-неформален вид.

В допълнение, в края на повечето глави от книгата са зададени уеб-адреса на thomsonlearning в системата от база данни InfoTrac и нужните термини, за да се намери търсената информация по темите. **Това електронното издание InfoTrac College Edition е предназначено да служи за електронна библиотека за студентите. InfoTrac е обхватен и много полезен източник както на специализирана научна, така и на обща информация.** Тази база данни обхваща милиони източници. Друга изключително полезна черта на InfoTrac е, че включва много известни и не толкова специализирани издания – списания, вестници и др. Както твърдят и самите автори, понякога неспециализираните издания могат да дадат по-добър поглед и разбиране по даден проблем. Те също така подготвят младите студенти и учени за по-нататъшен прочит на специализирани издания по проблема.

Не на последно място, **изключително полезно при поднасянето на информацията е, че в края на всяка глава авторите предлагат богат списък със значими публикации по обсъжданата тема.** Това е изнесено в книгата като отделни секции “Suggestions for further reading” (“Предложения за допълнителна литература”). Много често **намирането на най-точна информация по зададена тема** е проблем за младите хора. Интернет пространството като цяло, както и специализираните база данни съдържат милиони източници и понякога е много трудно човек да определи кои от съществуващите са достоверни, релевантни и значими.

Като цяло учебникът предлага примерни модели, представени в разнообразни форми, въз основата на които, всеки изследовател да може да планира, изгради и проведе своето собствено изследване по-най добрия и професионален начин.

Други предимства на учебника са, че той е:

- *разбираем*
- *практичен*
- *съвременен*
- *международен - предназначен за студенти и учени от всички страни*
- *добре онагледен*
- *интересен*

Разбираем

В сравнение с повечето публикации в тази област, може да се твърди, **че този учебник е написан на изключително разбираем език.** Това е още едно голямо предимство, като се има в предвид, че младите учени, а и по-опитните изследователи намират статистиката и специализираните термини и понятия за сложни и често трудно разбираеми. Учебниците и книгите написани на един труден, объркан и неразбираем език (а такива не са единици в тази област) затрудняват работата, преместват фокуса и

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

усилията на изследователя от същината на изследванията върху разгадаване на формули и термини. По този начин те превръщат цялостната работа на младите учени в едно предизвикателство.

Както споделят самите автори в предговора на книгата, “We are gratified for the acceptance it [the book] has received over the previous six editions. We particularly appreciate the many comments from students who find the book interesting and clearly written because those characteristics have been high on our list of goals for the book.” (McBurney & White, 2007:xv). (“Ние сме благодарни за одобрението, което [учебникът] получи за предходните шест издания. За нас особено ценни са многобройните отзиви, получени от студентите, които намират книгата за интересна и разбираемо написана, защото тези характеристики са едни от най-важните цели, които сме си поставили за тази книга.”)

Практичен

Теорията не е откъсната и самоцелно изложена, а е представена по начин, по който тя може да се прилага успешно в изследователската работа. За целта към повечето глави има специално обособени секции, в които изложените проблеми се онагледяват с конкретни примери от практиката. Повечето глави завършват с поставяне на различни казуси и задачи за разрешаване, които дават възможност да се упражняват и донадграждат знанията и уменията в практически план.

Всяка глава завършва и с кратко обобщение на представената теория в нея. Там са изведени по точки най-важните неща. *Тези синтезирани резюмета са изключително практични и полезни. Те улесняват значително работата по съответната тема, като насочват вниманието на изследователите към най-значимото.*

Съвременен и международен

Както самото издание (international student edition) посочва, учебникът е предназначен за студенти от различни страни. Той дава познания, които помагат на младите учени да публикуват успешно по изискванията и стандартите на най-съвременните специализирани международни издания в областта на изследователската дейност.

Добре онагледен

Учебникът е отлично илюстриран с таблици, фигури и графики, които спомагат за онагледяване на конкретните ситуации и казуси. Сами по себе си всички те представляват пример за това какви средства са подходящи за графичното представяне на дадена информация.

Основните дефиниции и определения на понятия са отделени в лявата страна в контрастни сини блокчета. В текста, отделните секции, както и всички значими понятия, основни точки и подточки са контрастно маркирани по специфичен начин, който значително улеснява зрителното запаметяване. Същото важи и за всички

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

секции, които следват след същинските глави като например: резюмета, частни случаи, задачи, предложения за допълнителна литература, препратки към електронни издания и др. **Този специфичен дизайн на всяка отделна глава и на целия учебник позволява лесно и бързо разграничаване и намиране на различен тип информация.**

Интересен

Учебникът иска да покаже, че определянето и провеждането на изследвания и проучвания е един вид упражнение за разрешаването на поставен проблем и всичко това може да бъде вълнуващо и творческо, а не плашещо и суховато. Авторите съумяват да превърнат една сложна материя като академично писане, дизайн на изследвания, статистически анализи на данни и т.н. в нещо понятно, интересно и креативно. Теоретичните модели, които те предлагат, съпроводени с редица практически примери и задачи **дават възможност на младите учени да бъдат автономни** и да изберат и приложат най-подходящия дизайн на своето изследване, както и да го опишат успешно.

Теми за работа със студенти:

Широкият обхват от теми, които предлага учебника варира от проблеми свързани със спазването на етика и морал в изследователската дейност до проблеми свързани със статистически задачи и решения. Преподавателите могат да изберат измежду тях и да съставят сами свои предложения за дискусии и практика според нуждите на конкретното обучение. Някои от въпросите, подходящи за работа със студенти са свързани с:

- **разработване на изследователска тема** – избор на проблем, литературен обзор, използване на интернет източници като интернет търсачки, база данни и др.
- **морал и етика в изследователската дейност** – представени са някои примери от the APA (American Psychological Association) Ethics Code (примери от етичния кодекс на Американската Асоциация по Психология). Тук попадат въпроси свързани с отговорността на учените при провеждане на изследванията; предпазване на участниците от нанасяне на евентуални вреди; случаи, в които е необходимо да се изиска писмено разрешение и съгласие за провеждане на експериментални проучвания и изследвания и т.н. От особено значение е въпроса за правилно и коректно цитиране на източници и кога, и как липсата на такова превръща един текст в плагиатство. Дадени са чудесни примери за това кога една преразказана мисъл се счита за плагиатство и кога за коректно преразказана. Тази тема е от изключително значение за всички, но за съжаление, сякаш тя често е negliжирана и подминавана като не толкова важна от младите хора, които нямат достатъчен опит по академично писане.

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

- **специфичен стил на академичното писане** – характерни черти на този стил като: яснота, краткост и атрактивност. Темата обхваща и какво точно включват отделните части на едно изследване, с какво се характеризират те, и как се описват в една научна публикация. Често срещан проблем за студентите например е с какви граматични времена се описва всяка една част – като например резултатите от проучването или общата дискусия, където се допускат грешки при употребата на времена.
- **APA (American Psychological Association) - стил на документиране по стандартите на Американската Асоциация по Психология.** Това е една изключително полезна тема, представена отлично в много практически план в учебника. Секцията дава възможност на тези, които имат нужда или интерес да се запознаят подробно с правилата и стандартите по APA за цитиране на източници както в текста, така и в библиографията. Много от специализираните издания изискват от авторите на съответните публикации да прилагат точно този стил на документиране в статиите и книгите си.
- **типове изследователски методи** – кои изследвания са експериментални и кои неекспериментални и как те се различават по дизайн и т.н. Един от въпросите, който предизвиква особен интерес е създаването на въпросници. Те са често срещан инструмент, използван в изследователската практика. В учебника е отделена цяла глава по тази тема. Тя проследява всички етапи в проучванията с въпросници – от избирането на участници до създаването и приложението на въпросници от различен тип и анализиране на получените резултати.
- **променливи величини, контрол, валидност** – теми, които задължително се изучават от студентите по психология и са подходящи за всички млади учени, които ще провеждат експериментални изследвания.
- **таблично и графично представяне на данните** – това е изключително полезна информация за всички, които включват графични изображения в описанието на данните от изследвания си. В отделна глава са представени различни типове таблици и графики, които са чудесно илюстрирани. Дадени са и примери, които показват разнообразието на графики и избора на определен тип пред друг.
- **основни статистически понятия** – целта на авторите на този учебник, както самите те споделят, е да се раздели дискусията върху изследователските методи от традиционната ѝ зависимост от статистически процедури и конкретика. В

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

*„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти
и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език
със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”*

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

последните глави (например в главата за “истински експерименти”) се предлагат решения на проблемите с валидността, а не “каталог от статистически приложения” (стр. xv). Основните статистически понятия са представени по един полезен и интересен начин в края на учебника. Тази част е полезна както за докторанти, така и за млади учени, които искат да “сверят часовника си” или да разнообразят и обогатят използваните статистически методи. Един от представените такива е ANOVA (Analysis of Variance) – изключително използван статистически метод за анализиране на експериментални данни в изследователската работа по психология.

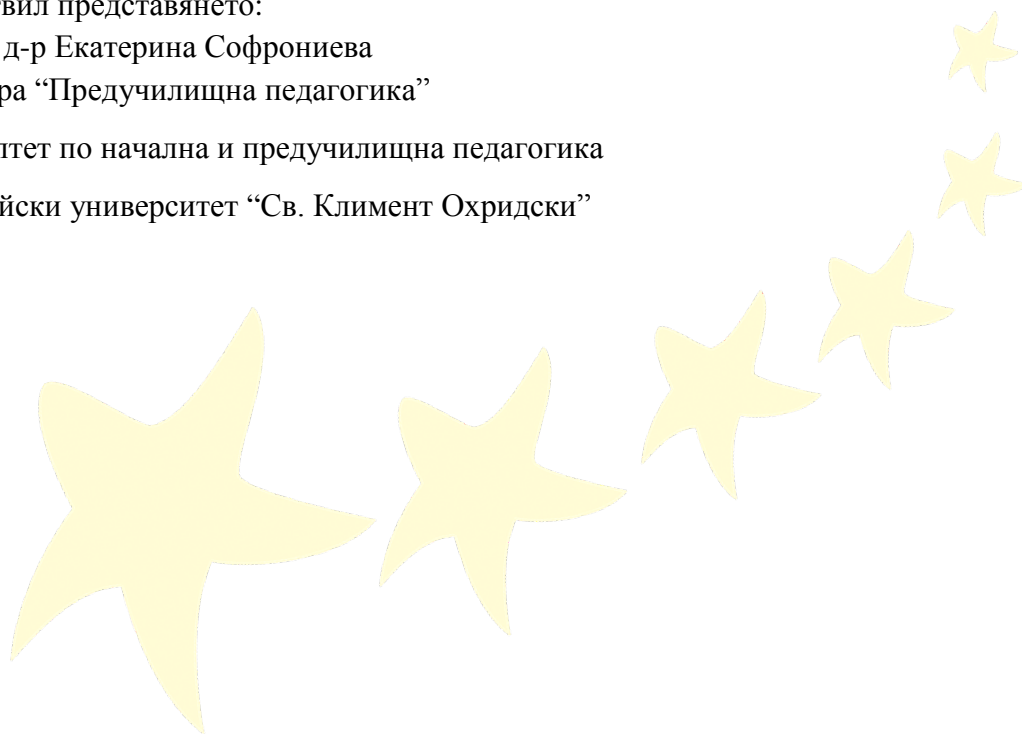
Изготвил представянето:

гл.ас. д-р Екатерина Софрониева

катедра “Предучилищна педагогика”

Факултет по начална и предучилищна педагогика

Софийски университет “Св. Климент Охридски”

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

Добри практики в преподаването на лингвистичните академични курсове на английски език с оглед на езиковите компютърни технологии

доц. д-р Цветомира Венкова

1. Увод

Осъвременяването на лингвистичните академични дисциплини за студентите филолози е от особено значение за повишаване на тяхната мотивация и компетентност. Обикновено основно се работи в насока на развиване на методиката на представяне на уроците и на езиковия материал, както и на въвеждане на технически средства при преподаването. Тук ще се спрем на един друг много важен аспект – осъвременяване на самия лингвистичен мироглед на филолозите. Има се предвид това, че в последните години лингвистичната теория излезе извън дебелиите книги и стана основа за развитието на нови компютърни технологии, които се прилагат в ежедневието на съвременния човек.

Това, което дори до преди пет-шест години изглеждаше научна фантастика, сега е нещо нормално за ежедневието на хората, особено за най-младите. Машинен превод, говорещи роботи, диалогови насочващи системи - дотолкова започваме да свикваме с тези средства, че забравяме да обърнем внимание на един факт – всички те се основават на езиковедско знание. По света големи екипи от учени работят в тази посока, като важна част от тях са филолозите. Това поставя два въпроса. На първо място, как да подготвим специалисти, които да бъдат готови да приложат знанията си в подобни разработки. Но може би още по-важен е другият въпрос - как да подготвим филолози, които дори да не се занимават пряко с езикови технологии, ще живеят и преподават езика в обкръжението на тези технологични постижения.

Практиките, които представяме тук, са насочени не просто към използването на нови езикови технологии, а по-скоро - към разбирането на езиковедските принципи, според които са разработени тези технологии. Смятаме, че това не само ще улесни работата с тях, но и ще даде нови прозрения за същността на езика, езиковата комуникация и преподаване, тъй като по същество те се основават на някакъв вид логически или статистически модели.

Например, при автоматичен превод от английски на български език с широко разпространени програми за превод, какъвто е Google Translator, се наблюдава коректно съгласуване по род на съществителните и прилагателните в български език. С други думи, английските именни фрази *the big cat* и *the big dog*, се превеждат съответно като *голямАТА котка* и *голямОТО куче*, т.е. в програмата е „вградено“ синтактично

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

знание за важни морфо-синтактични категории като *род и число*, както и за отношения като *съгласуване, определеност* и др. Как става това? Програмата се основава на компютърни речници, където към всяка дума има съответната морфологична и синтактична информация. Освен това има правила, които оперират на ниво фраза и изречение, за да може да се обобщи информацията за отделните думи. Също така, всяко от правилата обикновено има вероятностен профил, за да се приложи адекватно.

Като още един пример може да се посочат компютърните програми, които веднага могат да идентифицират идентичността на всеки един от говорещите в една зала или на обаждащ се телефонен терорист. Как става това? В основата си това е технология, свързана с езикови фонетични знания, и по-конкретно със спектралния анализ на човешкия глас. Всеки човек има свой уникален спектрален профил, който веднага се проявява в неговата реч при компютърен статически анализ дори на малка част от говора му.

Посочените примери показват, че пред съвременната лингвистика се открива широк спектър от вълнуващи, а и дори плашещи, възможности, които е добре да станат неотменна част от преподаването на съответните езиковедски дисциплини.

Тук разглеждаме някои от тях, свързани с основните лингвистични дисциплини:

- морфология
- синтаксис
- семантика
- фонетика
- превод
- прагматика
- текстов анализ.

Трябва да се има предвид обаче, че границите между отделните области при приложението на лингвистичните знания в компютърните технологии са много размити, както ще се види и от самото представяне на практиките. Обикновено един тип знание е преобладаващо, но обикновено се налага интердисциплинарен подход.

2. Основни граматични и математически модели, чрез които се кодира лингвистичното знание в компютърните технологии

- **Локални граматични модели**, основаващи се на правила, които отчитат контекстни морфологични, синтактични и пунктуационни маркери. На езика на програмистите те се наричат *крайни автомати* и *трансдюсери*. (Грос 1993), Венкова 2002)
- **Вероятностни (статистически) езикови модели**, опиращи се на честотата на поява на звукове, думи и словосъчетания, които статистиците наричат *модели на Марков* и *n-грами*.
- **Формални граматични модели**, като например *Опорната фразово-структурна граматика* (Полард и Саг 1987, 1994); (Саг, Уазоу и Бендер 2003),

разработени вече и за български език при (Венкова 2007), (Осенова, 2009) (Осенова, Симов 2007).

- **Логически записи** за представяне на езиковия смисъл и езиковите отношения чрез модели, известни в логиката като *предикатна логика*, и свързаните с нея *признакови структури и семантични примитиви*.
- **Векторно-пространствени модели** за представяне на отношения.

Тези модели намират различно приложение по отношение на езиковите страни. Локалните и формалните граматични модели са основни при кодирането на знания от областта на фонологията, морфологията и синтаксиса. Логическите записи обикновено се прилагат към семантиката и прагматиката. Векторно-пространствените модели се използват основно в лексикологията и лексикалната семантика. Статистическите модели са приложими във всички области, обикновено в комбинация с някои от другите модели.

3. Езикови ресурси

Основен езиков ресурс за структуриране на лингвистичното знание с оглед на новите технологии са **езиковите корпуси**. Най-общо, текстовият корпус е сегмент от езика, който се съхранява в компютъра, и върху него може да се правят редица наблюдения, от които да се направят изводи за езика във вид на правила. В основата си това е чисто емпиричен подход в езиковедските изследвания. Съществува и един по-балансиран подход към отношението *корпус-лингвистично знание*, който е „симбиоза на емпирични и интуитивни подходи“, обоснован теоретично например при (Аартс 1991:46-48). Схемата на подобна симбиоза, представена при (Карни 2007: 7) като цикличен процес, показваме по-долу:

Корпусите са широко използвани в компютърните езикови технологии. Ето връзки към някои български корпуси:

Български национален корпус - <http://search.dcl.bas.bg/>

Корпус на българска разговорна реч – www.t.venkova.info

Първичната обработка на корпусите позволява да се извлекат показателни статистически данни за „поведението“ на думите чрез съставяне на азбучни, честотни и

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Европейски социален фонд

рангови списъци, или да се извадят само появите на дадена дума – конкорданси. Тези резултати имат и значение като прогнозни спрямо всеки един текст на дадения език или езиков регистър (вж. Стъпка 4 на схемата по-горе.)

Корпусите са много полезен ресурс при преподаване на всяка лингвистична дисциплина. От тях могат за секунди да се извадят много интересни примери за употребата на различни езикови единици, а също така и да се разгледа дадено явление в дълбочина и развитие. По отношение на лексиката, може да се види абсолютната и да се изчисли относителната честота на определени думи или колокации, от което да се направят изводи за тяхната употреба. В стилистично отношение, могат да се разграничат маркери с определен честота за всеки регистър или авторски стил. Освен това, може да се извлече информация за появата на отделните значения при многозначните думи и те да се подредят по честота, както се прави в лексикографията за съвременните речници.

4. Морфологичен анализ въз основа на корпусни данни

Интересното тук е, че морфологичната информация за даден текст може да се попълва от компютъра автоматично и по този начин да се извърши морфологичен анализ на текст, подбран от преподавателя или студента.

Безплатен ресурс е много добрият анализатор на XEROX:

Xerox Incremental Parser:

<http://open.xerox.com/Services/XIPParser/Consume/64>

По-долу е представено изречение в два варианта - без и със морфологична информация, като са ползвани символите за граматичните признаци на XEROX:

- Входно изречение с неанотиран английски текст: *He closed his eyes.*
- Изходно изречение с морфологично аотиран английски текст
 - с кодирана информация за принадлежност към част на речта и за лексема

He /he+Pron	местоимение
closed /close+Verb	глагол
his /his+Pron	местоимение
eyes /eye+Noun.	съществително
 - с кодирана информация за морфологични признаци с техните стойности

He /he+Pron+Pers+Nom+3P+Sg	(лично местоимение в именителен падеж, 3л., ед.ч.)
closed /close+Verb +Past+123SgPl	(глагол, мин. вр., всички възможни стойности за лице и число.)

his/his+Pron+Poss+3P+Sg (местоимение притежателно, 3л.,
ед.ч.)
eyes/eye+Noun+PL (съществително, мн.ч.)
. /+?

5. Синтактичен анализ въз основа на корпусни данни

Корпусът може да се снабди с морфологична и синтактична (фразова и функционална) информация, кодирана под формата на дърво или чрез надписани скоби.

По-долу е показан анализ на изречението: *He closed his eyes.*

(Sent
(NP-Subj (**He**/he+Pron+Pers+Nom+3P+Sg))
(VP-Head_Predicate
(VP-Head_Predicator (**closed**/close+Verb +Past+123SP))
(NP-DirObj
(Det (**his**/his+Pron+Poss+3P+Sg))
(Head_Noun (**eyes**/eye+Noun+PL)))))
. /+?

Използвани символи: Sent – изречение, NP - именна фраза, VP – глаголна фраза, Pron - местоимение, Pers – лично, Head – опора на фразата, Subj – подлог, Predicate – предикат, Predicator – сказуемо, DirObj – пряко допълнение, Det – детерминатор, P – лице, Sg – ед.ч., PL- мн.ч.

5.1. Синтактични банки

Анотираните синтактични дървета образуват синтактични банки. Ето някои по-известни от тях:

The Penn treebank за английски език

The Susanne Treebank за английски език

Switchboard за разговорен английски език

The Negra treebank за немски език

Prague dependency treebank за чешки език (основаваща се на Граматика на зависимостите)

The Bultreebank за български език (основаваща се на Опорната фразово-структурна граматика (HPSG))

5.2. Синтактично аотиране

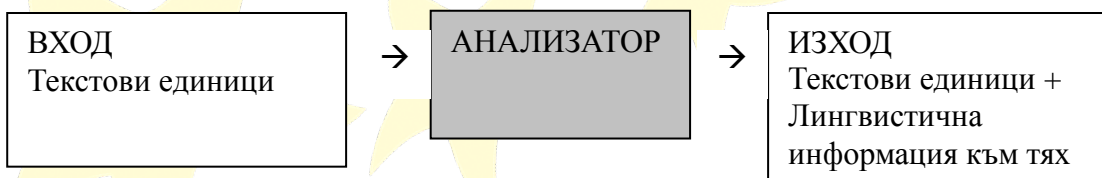
Аотирането обикновено се извършва чрез кодиране на лингвистичната информация на езика XML, за да не бъде смесвана тя с текстовите символи:

<u>XML кодиране</u>	<u>Какво вижда потребителят</u>
<w pos="ART"> The </w>	The/ART
<w pos="N"> cat </w>	cat/ N
<w pos="V"> sat </w>	sat /V
<w pos="PREP"> on </w>	on /PREP
<w pos="ART"> the </w>	the /ART
<w pos="N"> mat </w>	mat /N

Всички символи между “<” и “>” имат значение за компютъра.

В аотираната версия на корпуса Ланкастер – Осло – Берген, милиони думи са представени в рамките на синтактични дървета.

Морфо-синтактичното аотиране може най-обобщено да се представи по следния начин: вкарва се текст на входа на компютъра и той дава като изходна информация същия текст, но вече снабден с лингвистична информация:

Ползването на тези анализатори развива систематично мислене, свързани с морфологията и синтаксиса на езика. Например, само дори съставянето на набора от релевантни и непротиворечиви символи (за части на речта, за признаци и стойности, за фразова и изреченска структура) е много интересен процес, който отнема време за анализ и сравняване на различни предложения на обучаемите. Включването на поне един подобен семинар в курса обикновено протича при много голяма активност от страна на студентите.

5.3. Морфо-синтактичните речници като ресурс

Ресурс за изграждане на морфологични и синтактични анализиращи системи са компютърните морфологични и морфо-синтактични речници, които са съставяни с години от много хора. Те съдържат по принцип пълните спрежения и склонения на всяка дума, а в по-разширен вариант - също и информация за съчетаемостта. Такъв речник за българския език е разработен в БАН, Институт по български език, Институт по математика, Институт за паралелна обработка на информацията (Паскалева 2007).

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Европейски социален фонд

Словникът на такъв речник позволява да се задават на студентите подходящи задачи за търсене, с което много ясно се откроява разликата, например, между изключително богатата парадигма на българския глагол и тази на английския.

5.4. Локални правила (крайни автомати и трансдюсери)

Освен това, морфологичните и синтактичните анализатори са снабдени и със системи от правила, които се наричат *локални правила* по термина на (М. Грос 1993:26-38), например:

If *V* „*her*“, then *V PRONPERS*

(Ако „*her*“ следва глагол, то „*her*“ е лично местоимение след този глагол)

If „*her*“ *N*, then *DET N*

(Ако „*her*“ предшества съществително, то *her* е детерминатор на това съществително)

Упражненията с подобни правила за думи, избрани от студентите, развиват уменията за анализ и наблюдение на езикови факти, както и използването на езиковедската интуиция.

Макар и откъслечни на пръв поглед, локалните граматики всъщност се основават на общите граматики, но са с по-ниска степен на абстракция. От гледна точка на преподаването логиката на локалната граматика е подобна на начина, по който се преподава и учи граматика в училище - при обясняването на пунктуацията или на някои синтактични явления.

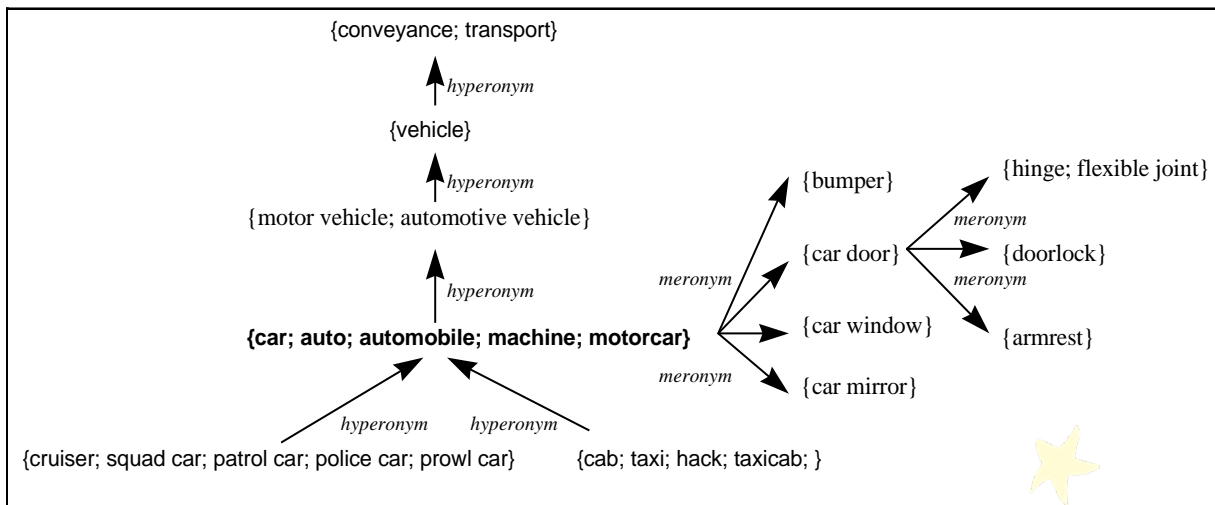
Например, как се обяснява употребата на запетая в началните класове за изречението *Знам, че те ще дойдат по-късно.*? Най-простият начин е „Пред *че* се пише запетая“, т.е. чрез използване на локалния маркер *че*, като локалното правило е следното: If „*че*“, then „“, „*че*“.

Съставянето на набор от такива правила, които да включват и изключенията, може да бъде интересна задача, от която да се научи много за някои проблемни области на езика.

6. Лексикално-семантични мрежи и онтологии

6.1. Мрежи и онтологии в рамките на един език

Лексикално-семантичните мрежи, които се представят в електронните системи, се наричат Уърднетс (WordNets). Пример за такава мрежа е представен по-долу:

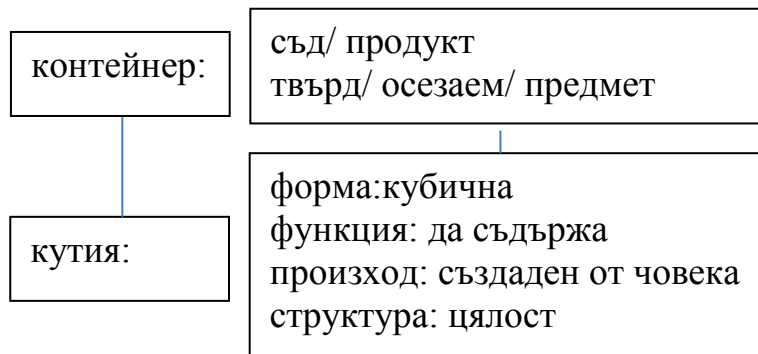

Те отразяват основни семантично-концептуални отношения в рамките на лексикона: синоними, антоними, хипероними, хипоними, мероними, причинно-следствени връзки и др.

Ето някои от най-известните разновидности на WordNet:

- **Princeton WordNet** (1980 – до сега)
- **EuroWordNet** (1996 - 1999)
- **Global WordNet**
- **BalkaNet** (2001 - 2004)
- **BulNet**

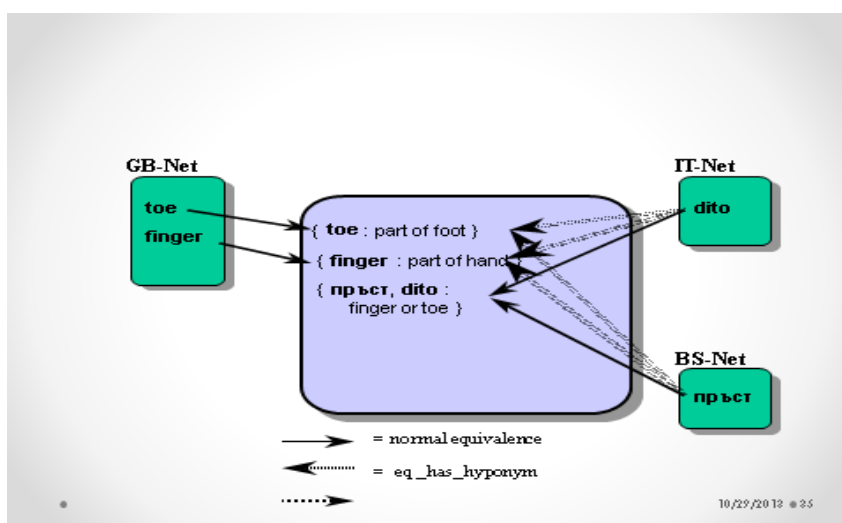
В по-усложнения си вариант тези мрежи представляват лексикални онтологии, т.е. опитват се да моделират човешкото познание за света чрез езика:

Тези мрежи имат две полезни страни. От една страна, те са много добър готов ресурс, но от друга – могат да се ползват и като отворени системи, по които студентите сами да добавят информация за нови думи. Това е процес от голяма значение за развиването на лингвистично мислене.

6.2. Междуезикови мрежи

Вече има мрежи за междуезикови еквиваленти, които са много полезни при превода. Те се използват при компютърния превод, така и за преподаване на превод, понеже позволяват съставянето на редица интересни задания. Ето пример за такава преводна мрежа между английски и италиански език:

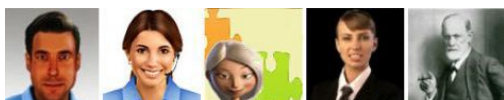
7. Говорещи роботи

Литературата изобилства от разкази за неодушевени предмети, надарени с дарбата да говорят. Като се започне още от Пигмалион, статуята на Овидий, та до Франкенщайн на Мери Шели.

И това не е изненадващо, поради факта, че езикът е основен белег на „човечност“. Сега вече в резултат на езиковите компютърни технологии се създават многобройни говорещи аватари и роботи. Те са два основни вида:

Графично въплътени персонажи
(аватари)

Физически въплътени персонажи
(роботи)

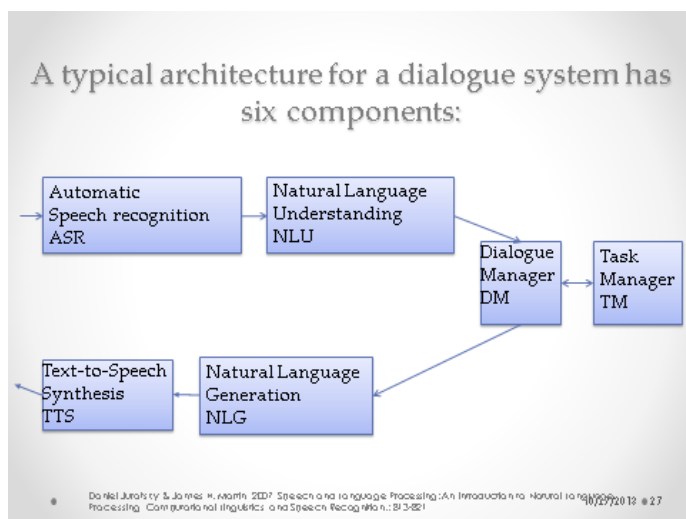
Особено впечатляващи са хумноидните (антропоморфните) роботи, като този, който може да се види на следния адрес:

<http://www.youtube.com/watch?NR=1&v=ySljCcnq4o&feature=endscreen>

Това, което е особено важно с оглед на обучението, е, че студентите, наблюдавайки комуникацията с тези роботи, могат да видят основните им слабости и съответно да направят редица важни изводи за човешката комуникация. Роботите дават богата и интересна информация за такива важни аспекти на речевите актове като:

- Размяна на реплики
- Структура на разговора
- Импликации на разговора
- Жестове и мимика и др.

По-долу е представен общият модел на водене на диалог при роботите (Jurafski & Martin 2007: 813-821). Вижда се, че те се основават на огромен обем от лингвистични знания.

8. Заключение

Дори от този кратък преглед е видно колко полезно може да бъде представянето и изучаването на езикови технологични разработки при обучението на студенти филолози. Езикознанието намира нови интересни приложения в живота и това трябва да бъде показано при академичното обучение и използвано за развиване на езикови умения и компетенции.

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти
и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език
със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Европейски социален фонд

Литература:

- Аартс, Я. (1991), Aarts, J. Intuition-based and observation-based grammars - In: K. Aijmer, B. Altenberg (eds.) *English corpus linguistics: studies in honour of Jan Svartvik*, pp. 44-62. London and New York.
- Венкова, Цв. (2002): Venkova, T. A Local Grammar Model for Unsupervised Recognition of Compound Conjunctions. In - *BALKANISTICA 15*, University of Mississippi, Oxford, Mississippi, 365-393.
- Венкова, Цв. (2007), Venkova, T. *The Unexpressed Object in English and Bulgarian. An HPSG account*. International Sociolinguistic Society, Sofia.
- Грос, М. (1993), Gross, M. Data, Description, Discourse. - In: Hoey M P (ed) 1993 *Data, Description, Discourse: papers on the English language in honour of J. M. Sinclair*: London: HarperCollins.
- Джурафски, Д. и Мартин, Дж.. (2007), Jurafsky D. &. Martin, J. H *Speech and Language Processing: An Introduction to Natural Language Processing, Computational Linguistics, and Speech Recognition*.
- Карни, А. (2007), Carnie, A. *Syntax*, Blackwell.
- Осенова, П. (2009) *Именните фрази в българския език*. ЕТО, 2009.
- Осенова, П., Симов, К. (2007), *Формална граматика на българския език*, ИПОИ, БАН
- Паскалева, Е. (2007), *Компютърна морфология. Ресурси и инструменти*, ИПОИ, БАН.
- Полард, К. и Саг, А. (1987) Pollard, C. and Sag, I. *Information-Based Syntax and Semantics, Vol.1, Fundamentals*. CSLI Publications. CSLI, Stanford University.
- Полард, К. и Саг, А. (1994), Pollard, C. and Sag, I. (1994) *Head-Driven Phrase Structure Grammar*, CSLI, Stanford University of Chicago Press.
- Саг, А. Уазоу, Т. Бендер, Е. (2003), Sag, I., Wasow, T. Bender, E. *Syntactic Theory: A Formal Introduction. Second Edition*. CSLI Publications, Stanford, California.
- Синклер, Дж. (1991), Sinclair, J. *Corpus, Concordance, Collocation*, Oxford.

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Европейски социален фонд

Интегриране на ИКТ в чуждоезиковото обучение/немски език. Смесено обучение по уеб 2.0-базирано кооперативно писане

гл. ас. д-р Радка Иванова

1. Въведение

Информационните и комуникационни технологии (ИКТ) и особено Уеб 2.0 (Web 2.0)¹-технологиите и социалния софтуер (Social Software)² – от блогове (*Weblogs*), под-и водкасти (*Pod-, Vodcasts*), уики-сайтове (*Wikis*) и Уикипедия (*Wikipedia*), сайтове за споделяне на различни по вид материали (*YouTube, Flickr*) и създаване на социални (напр. *Facebook*) и професионални мрежи (*Xing, LinkedIn*) до кооперативни онлайн редактори³ като напр. *Google Drive*⁴ – разкриват нови възможности за участие, сътрудничество, взаимодействие и създаване на общности между потребителите. Това богатство от дигитални ресурси и инструменти и високият им иновативен заряд може и следва да се използват в практическата педагогическа работа в контекста на чуждоезиковото обучение с цел повишаване на ефективността и качеството на учене и преподаване на чужд език.

Предвид широкия спектър от най-разнообразни практики на електронното обучение/учене (E-Learning)⁵ – от изцяло онлайн-обучение/учене през интегриране на

¹ Създаденото от O'Reilly Media (<http://www.oreilly.com>) понятие Web 2.0 обхваща „нови интернет-технологии и -приложения както и ново разбиране на интернет от страна на потребителите“ (Hippner,

Н. 2006: 6f., превод от авт.), т.е. преминаване от статични към интерактивни уеб-страници, „на които всеки потребител може да публикува информация (в различни медийни формати) и да общува с други

потребители“, както и да редактира и коментира създадени от тях документи (Съев, С. 2011:100).

² Разнообразието от инструменти на социалния софтуер най-общо дава възможност на хората да общуват, да работят съвместно както и да станат част от по-голяма виртуална общност. Прави се разграничение между „социален софтуер“, при който комуникацията е на преден план и „социален софтуер“, при който също се общува, но във фокуса на който е съдържанието, създадено или обогатено от потребителите (Alby, Т. 2008: 89ff., цит. по Beißwenger 2012: 7f.).

³ Програми, които служат за съвместното създаване и редактиране на текстове онлайн.

⁴ Google Drive (<http://drive.google.com>), с предшественици *Google Text & Tabellen*, и *Google Docs*.

⁵ В доклада на Европейската комисия понятието „електронното обучение/учене“ (E-Learning) се дефинира в широк смисъл като „ориентиран към учещия подход на използване на нови мултимедийни

технологии и на Интернет за подобряване качеството на учене чрез улесняване на достъпа до ресурси и

услуги, както и до отдалечен обмен и колаборация“ [www.uni-sofia.bg/index.php/bul/content/download/]

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

отделни технологии в процеса на обучение до „смесения“ тип обучение (Blended Learning) – в настоящото изложение се представя конкретен проект на интегриране на кооперативния онлайн редактор *Google Drive* в смесено обучение по кооперативно⁶ писане по немски език като чужд език.

2. „Смесено обучение“ по (немски като) чужд език

Изхождайки от общоприетото разбиране за „смесено обучение“ като „съчетание от традиционни и електронни елементи в него“⁷ за чуждоезиковото обучение конкретно се извеждат четири сценария на дизайн на смесено обучение (Rösler & Würffel 2010: 6f.):

- *Сценарий 1:* Традиционно чуждоезиково обучение с допълнително използване на световната мрежа (World Wide Web): Изучаващите чужд (немски) език разширяват знанията и уменията си като отговарят на въпроси от затворен тип (с обратна връзка) (напр. <http://www.hueber.de>) както и такива от отворен тип (проучване на информация онлайн във WWW, ползване на онлайн-речници напр. <http://www.dwds.de>; <http://www.duden.de>; ползване на онлайн-граматики напр. *grammis* (<http://hypermedia.ids-mannheim.de/grammis>), *ProGr@mm* (<http://hypermedia.ids-mannheim.de/programm>), *Deutsch-Uni Online* (www.deutsch-uni.com);
- *Сценарий 2:* Традиционно чуждоезиково обучение с интегриране на онлайн-компоненти, най-вече на интернет-базирани инструменти за комуникация: образователни платформи (напр. *Moodle* <http://moodle.de>; *ILIAS*, напр. <https://www.ilias.uni-koeln.de>), електронна поща (E-Mail), блогове, форуми и др.;
- *Сценарий 3:* Съдържателно свързани електронни и традиционни елементи на обучение в алтерниращ режим;
- *Сценарий 4:* Предимно виртуален сценарий на обучение/учене с директна комуникация с преподавателя лице в лице в началото на обучението/курса: При този сценарий учащите работят с интернет-базирани материали под ръководството на онлайн-тутор или посещават виртуална класна стая във виртуален свят (напр. *Second Life*).

Изборът на определен сценарий на дизайн на смесено обучение се подчинява на дидактическата целесъобразност – т.е. в зависимост от целите на обучението, учебното съдържание и образователния контекст – и вътрешната кохерентност между

[.../ e-learning.pdf, стр. 4];

⁶ Кооперативното обучение като алтернатива на конкурентното обучение се интегрира в интерактивна

среда за чуждоезиково обучение, която съдържа веб-базирани елементи за кооперативно обучение.

⁷ www.unisofia.bg/index.php/bul/content/download/.../e-learning.pdf;

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

съдържание, задачи и подпомагащи медии и инструменти. При проектирането на смесено обучение изхождайки от обучаемите и техните образователни цели се определя учебното съдържание и едва като трета стъпка – интегрирането на „технологии и инструменти“ (Reinmann, G. 2005: 111ff.).

Launer (2008; 2011) проектира и апробира модел на смесено чуждоезиково обучение, в който – чрез използване на платформата за дистанционно електронно обучение по чужд език *Deutsch-Uni Online (DUO)* www.deutsch-uni.com – разпределя отделните процеси на изучаването на чужд език във фазите на смесеното обучение: В онлайн-фазите въз основа на индивидуалния характер на процесите са позиционирани разработването на лексикални и граматически структури, рецептивните дейности четене и слушане както и съставянето на текстове (писането). Позиционирането на уменията писане в онлайн-фазите се обосновава от една страна с функциите му (посредническа и комуникативна) и от друга – с предимно писмената комуникация в „новите“ медии. Използването на чуждия език и на съответните комуникативни стратегии (говоренето) като интерактивен процес между участниците в комуникацията (преподавател и обучаеми) е позиционирано във фазите на директна комуникация „лице в лице“ (Launer, R. 2008; 2011).

3. Кооперативно писане

Предвид атрактивните перспективи, които разкриват Уеб 2.0 и социалният софтуер в образователен контекст в множество публикации⁸ се изтъкват потенциалите им за подпомагане на кооперативното писане и комуникативната компетентност. Под кооперативно писане (cooperative writing) в литературата се разбира съвместното създаване на текст в група и се прави разграничение между интерактивно писане (interactive writing) и съвместно кооперативно писане (group writing)⁹. Докато при интерактивното писане (interactive writing) пишещият самостоятелно обучаема на определени етапи от работния процес взаимодейства с другите участници (преподавател и колеги), при съвместното кооперативно писане (group writing) няколко пишещи (като членове на екип) заедно участват в целия процес на писмена продукция и допринасят за общия текстови продукт.

Този комплексен процес на кооперативно писане може оптимално да бъде подпомогнат – вземайки под внимание характеристиките на обучаемите и групата както и контекста на обучение – чрез използването на кооперативни онлайн текстови редактори.

Очакваните положителни ефекти от смесено обучение/учене с интегриран кооперативен онлайн текстови редактор в груповия процес на писмено продуциране на текст в чуждоезиковото обучение се изразяват в:

⁸ Вж.: Beißwenger, M. 2012; Beißwenger, M. & Storrer, A. 2010; Rösler, D. & Würffel, N. 2010: 10; Würffel, N. 2008;

Platten, E. 2008 и др.

⁹ Вж.: Becker-Mrotzek, M. /Böttcher, I. 2006:42; Bürki, G. & Stucki-Volz, G. 2010:89;
www.teachsam.de/arb/texte-verfassen/arb_text_verf_10_1.htm

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

- развитие на когнитивните и комуникативните умения на обучаемите като процептивни потребители, („wreadern”, „producers”), които в процеса на работа се учат един от друг и един чрез друг и по този начин повишават качеството на композирания текст;
- развитие на рефлексивните умения на обучаемите чрез занимание с различни представи за и изисквания към текста, с различни стратегии на писане, нагласи към писането;
- развитие на социалната и гражданска компетентност като предпоставки за активно и демократично участие в работния процес;
- развитие на дигиталната компетентност чрез увереното и критично използване на Уеб 2.0-технологиите;
- подпомагане на процеса на писане от кооперативния онлайн-редактор чрез историята на различните версии на създавания текст, която от една страна дава възможност на отделния обучаем да се върне към предложения (напр. за допълнения на текста) на членове от екипа и от друга – служи като отправна точка и основа за преподавателя при организирането, стимулирането и подпомагането на груповия процес на писане;
- редуциране на комплексността на считания за мъчителен и самотен процес на писане на текст чрез използване на общ ресурс от знания и споделяне на отговорността между членовете на екипа за текстовия продукт.

4. Смесено обучение по уеб 2.0-базирано кооперативно писане

Предвид нарастващото значение на кооперативно писане като форма на писане в академичен и професионален контекст и атрактивните потенциали на уеб 2.0-технологиите за подпомагане на процесите на чуждоезиково обучение в настоящия материал се представя пилотен проект на смесено обучение по уеб 2.0-базирано (чрез интегриране на кооперативния онлайн текстови редактор *Google Drive*) кооперативно писане от обучението по немски език като чужд език. В основата на концепцията на проекта са залегнали Общоевропейската референтна езикова рамка (2001) и конструктивистката философия за ученето като активен, конструктивен и социален процес. В този процес ролите на преподавателя и обучаемите са променени: Преподавателят е в ролята на консултант и помощник, който организира, стимулира и подкрепя кооперативната груповата работа, а обучаемите поемат отговорност за своето учене/писане, имат свобода при подбора на информационни източници, работят заедно и се подкрепят взаимно при създаването на общ текст, комуникират синхронно и асинхронно чрез текст или чрез аудио- или видеоконферентна връзка с помощта на различни приложения, коментирайки качеството на продуцирания на даден етап текстови продукт.

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

4.1 Учебна ситуация

В пилотния проект участват 27 изучаващи¹⁰ немски език като чужд език на ниво B2(+) според Общоевропейската референтна езикова рамка, които се обучават по задължителна дисциплина „Съвременен немски език - практически курс – II част“ на бакалавърска програма „Немска филология“ (редовно обучение) при ФКНФ на СУ. Към началото на проекта те не разполагат с опит в уеб 2.0-базираното кооперативно писане, но ползват Уеб 2.0-технологиите в своето ежедневие.

Смесеното обучение по уеб 2.0-базирано кооперативно писане представлява опит за свързване на реалността на младите хора и техните потребности – от общуване и интеракция, от самоинсцениране и участие в общност и частично в световни мрежи – с трудоемкия процес на писане и работа над текст. Чрез кооперативната форма на писане в режим на смесено обучение се цели намаляване на несигурността и стреса на обучаемите при писане както и постигане на по-висока ефективност на процеса на продуциране на текст и по-добро качество на създаваните текстове. В съответствие със стандартите на Общоевропейската референтна езикова рамка проектът се стреми да допринесе за развиване на комуникативната и межкултурната компетентност, както и на дигиталната компетентност и автономията на обучаваните.

4.2 Етапи и инструменти

В основата на проекта е залегнал модела на процеса на писане на Герд Бройер (Gerd Bräuer, 2010), състоящ се от редуващи се четири продуктивни фази и четири фази на обратна връзка (между кооперативните групи). В процеса на уеб 2.0-базираното (с кооперативния онлайн-редактор *Google Drive*¹¹) кооперативно писане алтернират фази на кооперативна групова работа „лице в лице“ (в съответствие с принципа на кооперативното учене Think-Pair-Share) и онлайн-фази с интегриран онлайн текстови редактор *Google Drive*, които са с различно времетраене в зависимост от конкретните цели и условия:

- Първа фаза „Лице в лице“: Определяне на темата, подбор на материали и планиране, обхващаща три модула: Входящ модул А – след запознаване с целите, организацията на смесеното обучение по уеб 2.0-базирано кооперативно писане и определяне на темата (мозъчна атака/Brainstorming съгласно основния принцип на кооперативното учене¹² Think-Pair-Share и изграждане на мисловни

¹⁰ студенти втори семестър от специалност „Немска филология“ при ФКНФ на СУ

¹¹ За целта участващите кооперативни групи обучаеми си разкриват потребителска сметка в *Google Drive* (срещу групов е-мейл-адрес и парола), която идентифицират с имената си пред преподавателя.

¹² *Кооперативното учене* като структурирана форма на учене в кооперативна група съдържа следните компоненти: позитивна зависимост между участниците в групата, индивидуална и групова отговорност, взаимодействие лице в лице или технологичния му еквивалент, умения за комуникация и работа в екип, групов анализ и оценка на работата в кооперативната група и на крайния резултат. Обширно изучавано кооперативното учене стои във фокуса на мултилатерален

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

карти/Mindmaps); модул В – търсене, извличане и оценка на информация от източници и структуриране на информацията (Think-Pair-Share); модул С – представяне, обсъждане и обратна връзка за представените информация и мисловни карти (Mindmaps).

- Втора фаза „онлайн“: Фаза на групов процес на писане на първи вариант на текста с използване на функциите „чат“ и „коментари“ на текстовия редактор с онлайн-присъствие и оказване на подкрепа от страна на преподавателя.
- Трета фаза „Лице в лице“: Четене, обсъждане на груповите текстове по групи чрез прилагане на метода за обратна връзка „Писане извън текста“, при който групата отчита добрите страни, указва неясните моменти и прави предложения за оптимизиране на текста относно темата, структурата и стила. Фазата завършва с обсъждане на обратната връзка между двете групи (на даващи и получаващи обратна връзка).
- Четвърта фаза „онлайн“: Преработване на първоначалните варианти на текстове в зависимост от решението на авторите. В тази фаза се осъществява и ев. преработване на текста с цел съобразяване с жанровите конвенции.
- Пета фаза „Лице в лице“: Четене и обсъждане на груповите преработени текстови варианти по метода „Текст под лупа“¹³, при който вниманието се фокусира върху езиковата коректност (лексика, граматика, правопис и пунктуация).
- Шеста фаза „онлайн“ за последна преработка на груповите текстове с ев. съобразяване с препоръките на даващите обратна връзка и проверка на текста с помощта на Duden Korrektor www.duden.de/rechtschreibpruefung-online. Фазата приключва с обсъждане на окончателния вариант на текста между съавторите.
- Седма фаза „лице в лице“, включваща два модула: в модул А авторските екипи представят своите текстове под формата на четене/изложба и във втория модул В рефлектират и оценяват (по принципа на кооперативното учене Think-Pair-Share) процеса и крайния резултат на уеб 2.0-базираното кооперативно писане.

4.3 Резултати и изводи

Данните от рефлексията и евалуацията¹⁴ (по принципа на кооперативното учене Think-Pair-Share) на уеб 2.0-базирания проект за кооперативно писане в чуждоезиковото обучение от страна на обучаемите отразяват одобрението на смесения формат на обучение (с използване на кооперативния редактор *Google Drive*) и кооперативното писане и убедеността, че по този начин се постига по-висока ефективност и по-добро качество на обучението. Въпреки единични критични мнения

европейски проект CoMet, в който като партньор участва и ФКНФ на СУ „Св. Климент Охридски“ <http://llpcomet.eu>

¹³ Вж.: Bobsin, J. (1996)

¹⁴ Предмет на евалуацията (Evaluation) са контекста, структурата, процеса и резултатите от проекта. Във връзка с евалуацията вж. напр. <http://conf.uni-ruse.bg/bg/docs/cp10/5.1/5.1-37.pdf>; http://ec.europa.eu/dgs/information_society/evaluation/data/pdf/lib_master/sec2000_1051_strengthening_eval.pdf

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

относно усещането за по-голямо натоварване, се налага общото впечатление, че смесеният формат (и интегрирането на Уеб 2.0-технологии) не предизвиква допълнително напрежение и се приема изключително добре от обучаемите. Като изключително полезна и необходима за преработването респ. оптимизирането на текстовете бе изтъкната пълноценната обратната връзка от страна на колегите и преподавателя. Като цяло предложеният смесен формат на обучение по кооперативно Уеб 2.0-базирано писане се оценява като иновативен и интересен, добре структуриран и практически ориентиран по отношение на развитието на чуждоезиковата комуникативна компетентност.

Резултатите и ефектите от представения проект на смесено чуждоезиково обучение по уеб 2.0-базирано кооперативно писане могат да бъдат позиционирани на три нива: на ниво продукти, на ниво процес и на мета-ниво. На ниво продукти най-големият положителен ефект и резултат се състои в готовите за представяне и публикуване публицистични текстове на немски език. На ниво процес общият път към текстовете, структурирането на работния процес и взаимодействието между членовете на авторските екипи оказват положително влияние върху индивидуалните работни процеси и върху качеството на композирания текст: намалява чувството за несигурност и стрес при писане, повишава се съзнанието за отговорност и дисциплина в авторския екип, многократната неосъдителна обратна връзка се отразява положително на мотивацията и на качеството на създавания текст. Погледът отстрани и анализът на работните процеси на членовете на авторските екипи водят до рефлексия на собствения начин на работа и учене като положителен ефект на мета-ниво.

Успешната реализация на комплексен проект като този на кооперативно уеб 2.0-базирано писане в режим на смесено обучение предполага внимателно планиране и подготовка както и добра организация на съпровода на работния процес от страна на преподавателя, за да може обучаваните постепенно да поемат отговорността за своята комуникативна дейност и да развият автономност за индивидуално или кооперативно учене. Предвид важността на писмената и устна комуникация на чужд език в академичен и професионален контекст във фокуса на внимание на бъдещата работа следва да попаднат както развитието респ. стимулирането на уменията на обучаемите целенасочено да търсят благонадеждни източници на информация, прецизно да извличат, анализират и оценяват информация, да създават и оптимизират ориентирани към адресата текстове в рамките на кооперативен уеб 2.0-базиран процес, така и усъвършенстването на тяхната комуникативна и социална компетентности.

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Европейски социален фонд

Използвана литература:

- Съев, Стоян (2011):** От Web 2.0 към електронното обучение 2.0. В: Електронно, дистанционно ... или обучението на 21-ви век. Сборник научни доклади от международна конференция, 6-8 април 2011, София [Online: <http://elde.e-center.uni-sofia.bg>] (15.09.2013)
- Форсайт-Пейчева, Румяна; Божанкова, Ренета; Ковачев, Веселин; Ковачева, Евгения (СУ):** Стратегия за развитието на електронното и дистанционното обучение в Софийски университет [Online: www.uni-sofia.bg/index.php/bul/content/download/.../e-learning.pdf] (15.09.2013)
- Beißwenger, Michael (2012):** Kompetenzen für das Schreiben mit webbasierten Schreibtechnologien. In: Feilke, Helmut; Köster, Juliane & Steinmetz, Michael (Hrsg.): Textkompetenzen in der Sekundarstufe II. Freiburg: Fillibach/Klett [Online: <http://www.michael-beisswenger.de/pub/beisswenger-schreibkompetenzen-preprint.pdf>] (19.09.2013).
- Bobsin, Julia (1996):** Textlupe: neue Sicht aufs Schreiben. In: *Praxis Deutsch* 137 (1996), S. 45-49.
- Bräuer, Gerd (2010):** Schreibprozesse begleiten. In: *Deutschunterricht* 3 (2010), S. 4-12
- Bürki, Gisela; Stucki-Volz, Germaine (2010):** „Zu zweit allein“ – kooperatives Schreiben am Beispiel eines Klassenromans. Diskussion und Reflexion eines schulischen Schreibprojektes. In: *Der Deutschunterricht* 6 (2010), S. 89-95.
- Hippner, Hajo (2006):** Bedeutung, Anwendungen und Einsatzpotenziale von Sozial Software [Online: [http://www.learning-in-activity.com/images/2/20/Bedeutung, Anwendungen und Einsatzpotenziale von Social Software.pdf](http://www.learning-in-activity.com/images/2/20/Bedeutung,Anwendungen_und_Einsatzpotenziale_von_Social_Software.pdf)] (19.09.2013).
- Launer, Rebecca (2008):** Blended Learning im Fremdsprachenunterricht – Konzeption und Evaluation eines Modells [Online: http://edoc.ub.uni-muenchen.de/8905/1/Launer_Rebecca.pdf] (17.09.2013).
- Launer, Rebecca (2011):** Blended Learning für den Fremdsprachenunterricht aus Perspektive der Wirksamkeitsforschung. In: Hahn, Natalia; Roelcke, Thorsten (Hg.): Grenzen überwinden mit Deutsch. Materialien Deutsch als Fremdsprache. (FaDaF), Band 85, Universitätsverlag Göttingen.
- Reinmann-Rothmeier, Gabi (2003):** Praktische Innovation durch Blended Learning. Leitlinien anhand eines Beispiels aus der Hochschule. München: Huber.
- Reinmann, Gabi (2005):** Blended Learning in der Lehrerbildung. Grundlagen für die Konzeption innovativer Lernumgebungen. Berlin: Pabst
- Rösler, Dietmar; Würffel, Nicola (2010):** Blended Learning im Fremdsprachenunterricht. In: *Fremdsprache Deutsch. Heft 42 (2010)* S. 5-11.
- Würffel, Nicola (2008):** Kooperatives Schreiben im Fremdsprachenunterricht: Potentiale des Einsatzes von Social-Software-Anwendungen am Beispiel kooperativer Online-Editoren. In: *Zeitschrift für Interkulturellen Fremdsprachenunterricht* 13 (1), S. 1-26 [Online: <http://zif.spz.tu-darmstadt.de/jg-13-1/docs/Wuerffel1.pdf>] (12.09.2013).

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Европейски социален фонд

Системи за електронно откриване на плагиатството

проф. д-р Мадлен Данова

Използването на дигиталните технологии днес прави възможен достъпа до огромно количество полезна и достоверна информация. Това, както подчертават в своето изследване на електронните системи за откриване на плагиатство Джо Бадж и Джон Скот, обаче води и до увеличаване на риска от безкритично и нецитирано използване на работите на други хора (<http://evidencenet.pbworks.com/Dealing-withplagiarism-in-the-digital-age>). Ето защо все повече и повече се засилва тревогата от такива нерегламентирани действия, особено в сферата на висшето образование, където се наблюдава драстично нарастване на случаите на плагиатство. (Вж. например Duggan, 2006; Evans, 2006; Hart & Friesner, 2004; Maurer, Kappe, & Zaka, 2006; Park, 2003).

През последните години многократно се увеличиха и случаите на плагиатство, които се превръщат в медийна сензация. Бадж и Скот дават няколко много показателни примера. Според едно проучване, например, в Университета на Вирджиния, САЩ, осемнадесет студенти са били принудени да напуснат след като системата за електронно проследяване на плагиатството (Wcopyfind <http://plagiarism.phys.virginia.edu/Wsoftware.html>) е засекала над сто случая на неправедно използване на чужди текстове (Вж. също и изследванията на D. Johnson, Patton, Vimber, Almeroth, & Michaels, 2004; Schemo, 2001; University of Virginia Honor Committee, 2000). В Австралия серия от случаи на плагиатство от страна на високопоставени личности доведе до истинска „медийна истерия по въпросите на плагиатството“ (Sutherland-Smith & Carr, 2005), като междуременно то не слиза от заглавните страници на медиите в Великобритания (BBC News, 2008; Hayes, 2009) и другите европейски страни. Достатъчно е да припомним и случаите с подадената оставка от Министъра на отбраната на Германия, Карл-Теодор фон Гутенберг през 2011 г. и от Президента на Унгария през 2012 г. след обвинения в плагиатство, открито в докторската им дисертация. (Вж. например, статиите на *The Guardian*, “German Defence Minister Resigns in PhD Plagiarism Row: Karl-Theodor zu Guttenberg had been stripped of doctorate by University of Bayreuth”, by Helen Pidd, published Tuesday 1 March 2011 и *The New York Times* “Hungarian President Resigns Amid Plagiarism Scandal” by Palko Karasz, published: April 2, 2012).

Очевидно е, че образователните институции ще предприемат набор от мерки за ограничаване на плагиатството, които включват и широкото използване на системи за електронно откриване на плагиатството (Вж. например Culwin & Lancaster, 2000; Maurer et al., 2006). Нещата всъщност се развиват много бързо - от предоставянето на национален лиценз на *Turnitin* във Великобритания през 2002/3 г. до сегашната ситуация, при която този софтуеър се използва в повече от 95% от британските висши

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

училища (Barrie, 2008), а по света се използва от над десет милиона потребители в повече от сто страни (iParadigms, 2009). *Safeassign*, която беше стартирана съвместно със старта на Blackboard през 2007 г. , още през първата година от използването си обработи над един милион работи (Blackboard, 2008). И това са само два примера за изключително бързото развитие на тези системи. След внимателно проучване, този компендиум предлага обосновка, защо *Turnitin* е най-добре да бъде въведена и в Софийския университет.

Заедно със създаването и пускането в действие на самите системи през последните години се натрупа и голямо количество изследвания на ефективността, употребата и въвеждането на тези системи. Приложената тук библиография, събрана от Бадж и Скот, може да послужи за добра отправна точка, за всеки, който се интересува от тази страна на обучението. Добър източник за запознаване с литературата по този въпрос е и създадената като допълнение към проучването на Бадж и Скот, онлайн динамична библиографска страница, която може да бъде видяна на Citeulike (<http://www.citeulike.org/group/11256>). Това е социална мрежа, в която заинтересованите страни могат да споделят библиография и отделни цитати и която може да служи като авторитетен източник за бъдещи изследователи, ползватели на системите и хора, които всмат стратегически решения.

В този смисъл тук предлагаме една работна дефиниция на плагиатството, което, според Бадж и Скот, които цитират Оксфордския речник на английския език, означава “Действието или практиката на вземане на нечия работа, идея и т.н. и представянето ѝ за собствена; буквално кражба.” (OED Online, 2009), но правят уточнението, че това включва и практиката на тайно съглашателство (collusion), при което двама и повече студенти работят заедно без официално да признават това. Това допълнение е необходимо, тъй като някои от системите сравняват само работи на студенти и могат да открият само едно такова „тайно съглашателство“, което означава, че са преписали от един и същи източник. Други системи, като *Turnitin*, използват огромна база за сравнение, която включва не само студентски работи, но и данни от други източници. *Turnitin* например, непрекъснато сканира и прибавя към своята база данни нови материали, които се появяват в мрежата. Студентските работи се сравняват с милиони книги и други публикации, с повече от 24 милиарда уеб страници и повече от 300 милиона студентски работи, като само на ден към базата данни се прибавят над 190 000 такива. Система си взаимодейства много успешно с водещите научни издателства, като благодарение на това база данни има достъп до над 110 000 научни статии и публикации.

Много важно предимство на тази система е и фактът, че тя предоставя и богата обратна връзка за самите студенти. Тук трябва да се подчертае, че благодарение на тази обратна връзка, *Turnitin*, може и е добре да се използва и за подобряване на уменията на студентите за създаване на научни и научно-популярни текстове, като ги учи кое се счита за плагиатство и как да го избягват.

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

Все пак, важно е да се отбележи, че използването на такива системи, не може да бъде единствено основание за взимане на решение по отношение на автентичността на даден текст, това е само началото на един много внимателен процес, който трябва да бъде извършен от съответните компетентни академични органи и който предполага внимателно отделяне на библиографските цитирания и коректно цитираните пасажки, които системата е отбелязала като съвпадения. Това предполага допълнително обучение на хора, които да придобият компетентностите за работа с такива системи и да участват в оценяването на студентските работи по този показател.

Други характеристики, които правят *Turnitin* една от най-добрите системи, е и фактът, че тя запазва напълно оригиналния формат на студентските работи, така че преподавателя да може да види оригиналното оформяне, използваните снимки и др. подобни материали. След проверката, системата отбелязва с цвят местата на съвпадение, но дава и източниците. Освен това тя позволява изготвянето на доклад от страна на преподавателя, в който всички съвпадения на библиографски цитирания и директни цитирания, да бъдат изчистени и студентът да види само проблемните, „заети“ от други източници текстове и материали, които не са коректно цитирани като чужди. Системата позволява, както оценяване от страна на преподавателя, което дава възможност за гласова комуникация и за използване на унифицирани коментари за пестене на времето на преподавателя, така и на оценяване от страна на други студенти, което може да бъде анонимно. Според последните изследвания, системата позволява 31% спестяване на времето за оценяване на писмените работи, 52% по-добра обратна връзка и 46% увеличение на студентското участие в обучителния процес.

Всички тези характеристики превръщат системата и в интерактивно обучително средство, което може много да повиши нивото на преподаване и усвояване на едно от основните умения при овладяване на чужд език – писането, както и да изгради добри академични умения за създаване на научни текстове у студентите – английска филология.

От страна на разпространителите има готовност за предоставяне на демо-версия, както и за провеждане на обучителен семинар за използване на тази система. По техни думи, системата вече може да бъде използвана и за български текстове, което би направило нейното закупуване и внедряване в Софийския университет още по-ефективно.

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

Библиография,

която би могла да бъде полезна при по-нататъшно проучване на въпросите, свързани с използването на електронни системи за откриване на плагиатство

Atkinson, D., & Yeoh, S. (2008). Student and staff perceptions of the effectiveness of plagiarism detection software. *Australian Journal of Educational Technology*, 24(2), 2 December 2009.

Badge, J. L., Cann, A. J., & Scott, J. (2007). To cheat or not to cheat? A trial of the JISC plagiarism detection service with biological sciences students. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 32(4), 1-7.

Barrett, R., & Malcolm, J. (2006). Embedding plagiarism education in the assessment process. *International Journal for Educational Integrity*, 2(1), 38-45.

Barrie, J. (2008). Emerging educational practices for more original writing. Paper presented at the Third International Plagiarism Conference, Gateshead.

BBC News. (2008). Cambridge students 'plagiarising'. Retrieved 26 March, 2009, from <http://news.bbc.co.uk/1/hi/education/7701798.stm>

Bennett, R. (2005). Factors associated with student plagiarism in a post-1992 university. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 30(2), 137-162.

Blackboard. (2008). Blackboard's SafeAssign(TM) used for one million student papers. Retrieved 30 November, 2009, from <http://www.reuters.com/article/pressRelease/idUS127286+19-May-2008+MW20080519>.

Braumoeller, B., & Gaines, B. (2001). Actions do speak louder than words: Deterring plagiarism with the use of plagiarism-detection software. *PS: Political Science & Politics*, 34(04), 835-839.

Briggs, L. (2008). Thwarting the copycats. *Campus Technology*, 22(1), 22-28.

Bull, J., Colins, C., Coughlin, E. & Sharp, D. (2000). Technical review of plagiarism detection software report. Retrieved 31 October, 2009, from

<http://www.jisc.ac.uk/media/documents/programmes/plagiarism/southbank.pdf>

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

Butakov, S., & Scherbinin, V. (2009). The toolbox for local and global plagiarism detection. *Computers & Education*, 52(4), 781-788.

Carroll, J. (2002). A handbook for deterring plagiarism in higher education. Oxford: Oxford Centre for Staff and Learning Development. Page 12/18

Carroll, J., & Appleton, J. (2001). Plagiarism: A good practice guide. UK: JISC.

Chester, G. (2001). Pilot of free-text plagiarism detection software: A report prepared for the joint information systems committee. Retrieved 1 October, 2009, from <http://www.jisc.org.uk/media/documents/programmes/plagiarism/pilot.pdf>

Culwin, F. (2006a). An active introduction to academic misconduct and the measured demographics of misconduct. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 31(2), 167-182.

Culwin, F. (2006b). I think my students are less naughty, but maybe the tools are more effective. Second International Plagiarism Conference, Gateshead.

Culwin, F., & Lancaster, T. (2000). A review of electronic services for plagiarism detection in student submissions. LTSN-ICS 1st Annual Conference, Herriot Watt University.

Culwin, F., & Lancaster, T. (2001). Plagiarism issues for higher education. *Vine*, (123), 36-41.

Culwin, F., & Lancaster, T. (2004). An intergating suite of tools to assist investigation of non-originailty. Paper presented at the Proceedings of the Plagiarism: Prevention, Practice & Policy Conference, Newcastle upon Tyne.

Culwin, F., MacLeod, A. & Lancaster, T. (2001). Source code plagiarism in UK HE computing schools, issues, attitudes and tools. Retrieved 2 December, 2009, from <http://www.jisc.ac.uk/media/documents/programmes/plagiarism/southbank.pdf>

Dahl, S. (2007). Turnitin(R): The student perspective on using plagiarism detection software. *Active Learning in Higher Education*, 8(2), 173-191. Page 13/18.

Davis, M. (2007). The role of turnitin within the formative process of academic writing: A tool for learning and unlearning? *Brookes eJournal of Learning and Teaching*, 2(2).

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

Davis, M., & Carroll, J. (2009). Formative feedback within plagiarism education: Is there a role for text-matching software? *International Journal for Educational Integrity*, 5(2), 58-70. Retrieved from <http://www.ojs.unisa.edu.au/index.php/IJEI/article/view/614>

Duggan, F. (2006). Plagiarism: Prevention, practice and policy. *Assessment and Evaluation in Higher Education*, 31, 151-154.

Evans, R. (2006). Evaluating an electronic plagiarism detection service: The importance of trust and the difficulty of proving students don't cheat. *Active Learning in Higher Education*, 7, 87-100.

Franklyn-Stokes, A., & Newstead, S. E. (1995). Undergraduate cheating: Who does what and why? *Studies in Higher Education*, 20(2), 159.

Goddard, R., & Rudzki, R. (2005). Using an electronic text-matching tool (turnitin) to detect plagiarism in a new zealand university. *Journal of University Teaching & Learning Practice*, 2(3).

Hart, M., & Friesner, T. (2004). Plagiarism and poor academic practice : A threat to the extension of e-learning in higher education? *Electronic Journal of e-Learning*, 2(1), 9 January 2008. Retrieved from <http://www.ejel.org/volume-2/vol2-issue1/issue1-art25-abstract.htm>.

Hayes, N. (2009, 29 January). A cheat, moi? that's unfair. *Times Higher Education Supplement*, Retrieved from Page 14/18 <http://www.timeshighereducation.co.uk/story.asp?sectioncode=26&storycode=405187>

Heap, N., & Woolls, D. (2006). Scaling the detection of collusion and plagiarism across the institution. Paper presented at the Second International Plagiarism Conference, Gateshead. Retrieved from <http://www.plagiarismadvice.org/media/2006papers/NicholasHeap.pdf>

Hyland, F. (2001). Dealing with plagiarism when giving feedback. *ELT Journal*, 55(4), 375-381.

iParadigms. (2009). About us, our users. Retrieved November 30, 2009, from http://www.iparadigms.com/our_users.html

Jackson, P. (2006). Plagiarism instruction online: Assessing undergraduate students' ability to avoid plagiarism. *College and Research Libraries*, 67(5), 418-428.

Jenson, J., & De Castell, S. (2004). 'Turn it in': Technological challenges to academic ethics. *Education, Communication & Information*, 4(2), 311-330.

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

Johnson, D., Patton, R., Bimber, B., Almeroth, K., & Michaels, G. (2004). Technology and plagiarism in the university: Brief report of a trial in detecting cheating. *AACE Journal*, 12(3), 281-299.

Johnson, S., Yakovchuk, N., & Badge, J. L. (2008). Subject specific plagiarism tutorials at leicester. Second Meeting on Institutional Polices and Procedures for Dealing with Plagiarism,

Lakomy, J., & Price, R. L. (2004). Finding the true incidence of plagiarism. Paper presented at the Proceedings of the Plagiarism: Prevention, Practice & Policy Page 15/18 Conference, Newcastle upon Tyne. Retrieved from <http://www.plagiarismadvice.org/media/2004papers/Lakomy.pdf>.

Lancaster, T., & Culwin, F. (2005). Classfications of plagiarism detection engines. *Italics e-Journal*, 4(2)

Ledwith, A., & Rasquez, A. (2008). Using anti-plagiarism software to promote academic honesty in the context of peer reviewed assignments. *Studies in Higher Education*, 33(4), 371-384. doi:<http://dx.doi.org/10.1080/03075070802211562>

Lindsay, R. (2003). Review of 'crisis on campus: Confronting academic misconduct' by W. decoo. *Studies in Higher Education*, 28(1), 110-112.

MacDonald, R., & Carroll, J. (2006). Plagiarism – a complex issue requiring a holistic institutional approach. *Assessment and Evaluation in Higher Education*, 31, 233-232.

Martin, I., Stubbs, M., & Troop, H. (2006). Weapons of mouse destruction: A 3D strategy for combating cut-and-paste plagiarism using the JISC plagiairism advisory service. Paper presented at the Second International Plagiarism Conference, Gateshead. Retrieved from

<http://www.plagiarismadvice.org/media/2006papers/IanMartin.pdf>

Maurer, H., Kappe, F., & Zaka, B. (2006). Plagiarism - A survey. *J-Jucs*, 12(8), 1050-1084.

McCabe, D. L., & Trevino, L. K. (1993). Academic dishonesty: Honor codes and other contextual influences. *Journal of Higher Education*, v64(n5), p522(17).

McKeever, L. (2006). Online plagiarism detection services – saviour or scourge? *Assessment and Evaluation in Higher Education*, 31, 155-165. Page 16/18

Mottley, J. (2004). Is google suitable for detecting plagiarism? Retrieved 6, 12, from <http://www.bioscience.heacademy.ac.uk/resources/bulletin.aspx>

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

Mulcahy, S., & Goodacre, C. (2004). Opening pandora's box of academic integrity: Sing plagiarism detection software. Beyond the Comfort Zone: Proceedings of the 21st ASCILITE Conference, 688-696.

Newstead, S., Franklyn-Stokes, A., & Armstead, P. (1996). Individual differences in student cheating. Journal of Educational Psychology, 88(2), 229-241.

OED Online. (2009). Plagiarism, n.. Retrieved September 30, 2009, from <http://dictionary.oed.com/cgi/entry/50180576>

Open university's policy on plagiarism. (2009). Retrieved 2 December, 2009, from <http://www.open.ac.uk/student-policies/objects/d3418.pdf>

Park, C. (2003). In other (people's) words: Plagiarism by university students--literature and lessons. Assessment & Evaluation in Higher Education, Volume 28(Number 5), 471-488.

Purdy, J. (2005). Calling off the hounds: Technology and the visibility of plagiarism. Pedagogy, 5(2), 275-296.

Royce, J. (2003). Trust or trussed? has turnitin.com got it all wrapped up? Teacher Librarian, 30(4)

Satterwhite, R., & Gerein, M. (2001). Downloading detectives: Searching for online plagiarism.

Schemo, D. (2001, 05/10). University of virginia hit by scandal over cheating. The New York Times, Retrieved from <http://www.nytimes.com/2001/05/10/us/u-ofvirginia-hit-by-scandal-over-cheating.html>

Sheridan, J., Alany, R., & Brake, D. (2005). Pharmacy students' views and experiences of turnitin an online tool for detecting academic dishonesty. Pharmacy Education, 5(3-4), 241-250.

Sutherland-Smith, W., & Carr, R. (2005). Turnitin.com: Teachers perspectives of antiplagiarism software in raising issues of educational integrity. Journal of University Teaching & Learning Practice, 2(3)

Szabo, A., & Underwood, J. (2004). Cybercheats: Is information and communication technology fuelling academic dishonesty? Active Learning in Higher Education, 5(2), 180-199.

Tennant, P., & Duggan, F. (2008). Academic misconduct benchmarking research project part II: The recorded incidence of student plagiarism and the penalties applied. Retrieved July

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

11, 2009, from
http://www.heacademy.ac.uk/assets/York/documents/AMBeR_PartII_Full_Report.pdf

Underwood, J., & Szabo, A. (2003). Academic offences and e-learning: Individual propensities in cheating. *British Journal of Educational Technology*, 34(4), 467-478.

University of Virginia Honor Committee. (2000). Final bloomfield statistics. Retrieved October 20, 2009, from <http://www.virginia.edu/honor/stats/bloomfield.html>

Warn, J. (2006). Plagiarism software: No magic bullet! *Higher Education Research and Development*, 25, 195-208.

Weber-Wulff, D. (2008). On the utility of plagiarism detection software. Paper presented at the Third International Plagiarism Conference, Gateshead. Retrieved from Page 18/18 http://www.plagiarismconference.co.uk/images/conferenceimages/028_P21%20Weber-ulff.pdf.

Whittle, S., R., & Murdoch-Eaton, D. G. (2008). Learning about plagiarism using turnitin detection software. *Medical Education*, 42(5), 528-528.

Woessner, M. (2004). Beating the house: How inadequate penalties for cheating make plagiarism an excellent gamble. *PS: Political Science and Politics*, 37(2), 313-320.

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

Съвременни информационни и комуникационни технологии и възможности, които предлагат за обучение по и на чужд език

гл. ас. инж. д-р Анелия Кременска

Създаването на курсове по и на чужд език с помощта на технологиите се разглежда в три основни аспекта: учебно съдържание свързано с конкретната област, подходящи технологии за представянето му и за поддържане на учебния процес като цяло и адекватни методи и педагогически похвати съобразно електронния формат на обучението.

В основата на избора на технологични решения за обучение по и на чужд език са педагогическите аспекти и зависят от конкретната дисциплина. Определящо е например какви цели и задачи са поставени, какво е учебното съдържание, какви са характеристиките на конкретните обучаеми, с какви технически, човешки и времеви ресурс разполагаме и т.н. За всяка от група технологии са подбрани приложения в два варианта - нискотехнологично обезпечаване и високотехнологично такова. Принципната идея е, че всяка от технологиите може да се приложи ефективно само при отчитане на конкретните условия и с ясно поставяне на целите на използването ѝ - напр., при липса на достатъчно добра интернет връзка е безпредметно да се подготви дейност тип видеоконференция. Също така използването на дадена технология заради самата нея, защото е нова и интересна, не я прави автоматично полезна и ефективна за обучението. С други думи, изборът на технология зависи от преценката доколко и дали изобщо да бъде прилагана, като най-често отговорността за това решение е на преподавателя.

За да направим такъв информиран избор, е необходимо да познаваме принципните възможности на съвременните технологии, както и да имаме представа какви методически и педагогически функционалности те имат. Потенциалът на технологиите за обучение по и на чужд език безспорно е огромен, но за да бъде оползотворен оптимално, такава по-обща информация свързана с технологиите е от ключово значение. Ето защо тук ще се фокусираме върху конкретни съвременни технологии и как те могат да се интегрират в чуждоезиковото обучение. Разгледани са четирите форми на такова интегриране - за информационен ресурс, за среда за обучение, за комуникация и за оценяване и са предложени конкретни решения и дейности за всяка технология. За целите на представянето са използвани както най-достъпните и широко използвани в Софийския университет технологии, така и нови, тепърва навлизащи такива. Дадени са кратки описания, възможни дейности за обучение по и на чужд език, в които да бъдат интегрирани, като са добавени и примери. За илюстрация са използвани предимно англоезични ресурси, но функциите и възможностите на всяка от описаните технологии могат да се приложат на практика за

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

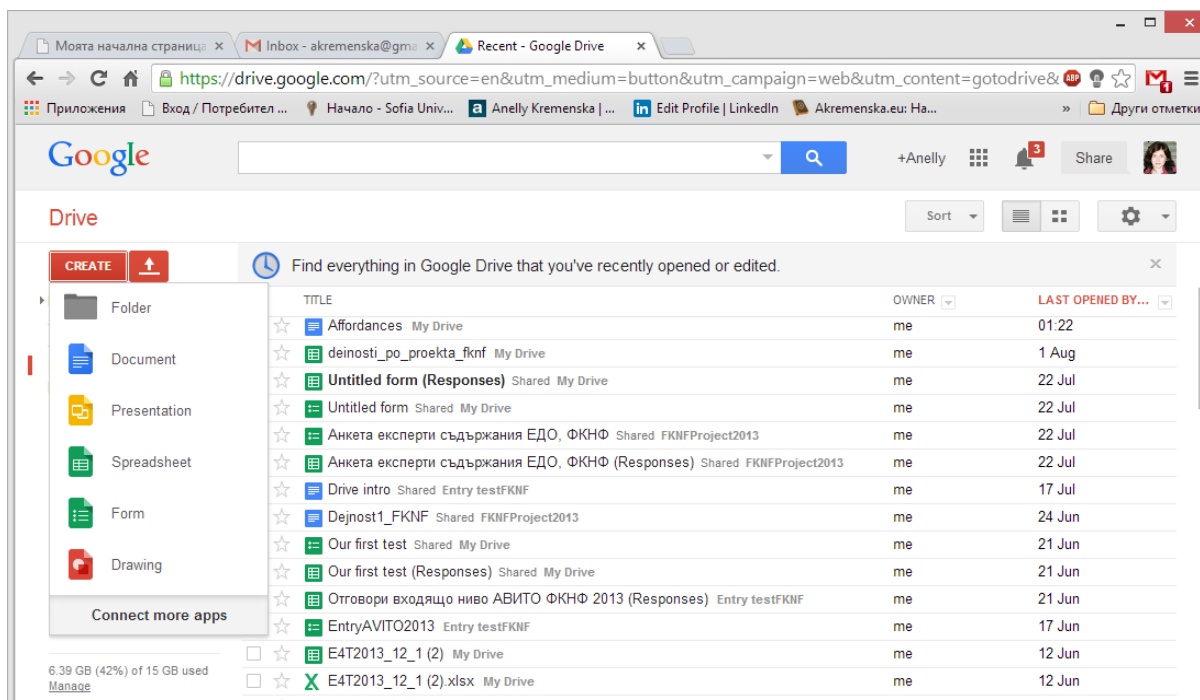
Европейски социален фонд

обучение по и на който и да е друг език, включително български. Имената в примерите са произволно избрани и не се отнасят до конкретни хора, учебни ситуации и студенти.

Да започнем с най-очевидната функция на технологиите - за мигновен достъп до информация във всевъзможни формати - звук, картина, текст, изображение и комбинации от тях. Създаването и използването на автентични ресурси на съответния език е на практика неизчерпаем източник на съвременно, разнообразно и лесно достъпно съдържание, което лесно може да бъде организирано, наименовано и съхранявано с помощта на разнообразни технически средства.

1. Създаване, съхраняване и достъп до информационни ресурси за чуждоезиково обучение

1.1. Уеббазирани инструменти за споделяне и авторски материали и колаборативна работа - Google Drive. Все по-често в ежедневието се налага да работим в екип. Огромно улеснение в този смисъл е да можем да виждаме промените, нанесени от конкретен член на екипа, коментарите и съображенията, както и да имаме достъп от различни места до един и същи документ. Такива технически решения има много, като много лесно за използване такова, което не изисква никаква предварителна подготовка или специален софтуер е Google Drive (фиг. 1). Единственото, от което имаме нужда, за да можем да споделим документ (текст, таблица, изображение, формуляр, презентация, папка) е акаунт в google, ако ние създаваме документа. Тъй като видовете документи са заимствани от стандартния офис пакет, но са с ограничени функции, работата с тях на практика е по-лесна и опростена от използването на самия офис, като основните функции са запазени. В такъв документ мигновено се виждат промените, които правят участниците, като са оцветени в различни цветове и се запазват автоматично. По този начин върху един и същи материал едновременно могат да работят много хора в реално време или по време, по което им е удобно. Освен за създаване на учебни материали, работни листове, презентации и др., чрез тази технология могат да се задават групови или индивидуални задачи, като лесно се проследява приносът на всеки от участниците. Подобна функция имат и уики-та, като предимството тук е, че материалите могат да имат всякаква форма – например изображение, и могат лесно да се запазят на компютър по всяко време в съответния формат на MS Office, Libre Office и др.

Фигура 1 Общ изглед на GoogleDrive и стандартните му приложения

1.2. **Web 2.0 приложения** - уики, социален софтуер (Facebook, Blogspot, Twitter) – подходящи са за групова и колаборативна работа, за споделяне на материали, собствени разработки или задаване на задачи, като представянето е предимно в текстов или хипертекстов формат, с възможности да се добавя видео, изображение или прикачени файлове. Удобството е, че приносът на всеки участник е видим, както и при споделянето на материали чрез GoogleDrive. Изисква се всеки участник да има акаунт в съответния социален софтуер, като при съставянето на задачи и дейности трябва да се имат предвид и особеностите на съответния софтуер. Напр. Twitter ограничава споделянето до определен брой знаци, т.е. е подходящ за синхронна работа по дейности при обучителни сесии в реално време, които са присъствени, но на различни места, напр. в съседни помещения. Facebook позволява лесно създаване на собствен сайт, за който можем да абонираме студентите си. Blogspot може да се ползва като затворен форум, в който участват само нашите студенти, но продуктите могат да се виждат – позволява споделянето на файлове и по-обемни текстове, оформянето като уебсайт и др. Индивидуална задача, която да се използва за обучение по и на чужд език, може да е създаване и поддържане на собствен блог – вид електронен дневник. За групова задача тип курсова работа също може да се използва който и да е социален софтуер, като задължително трябва да се убедим, че обучаемите имат акаунти и могат да се справят с техническите детайли.

Тъй като такъв софтуер е много широко разпространен и използван от много хора, често се приема, че „всички знаят“ как да работят с него. Такава презумпция може да предизвика неудобство за хора, които не са проявили интерес до момента към

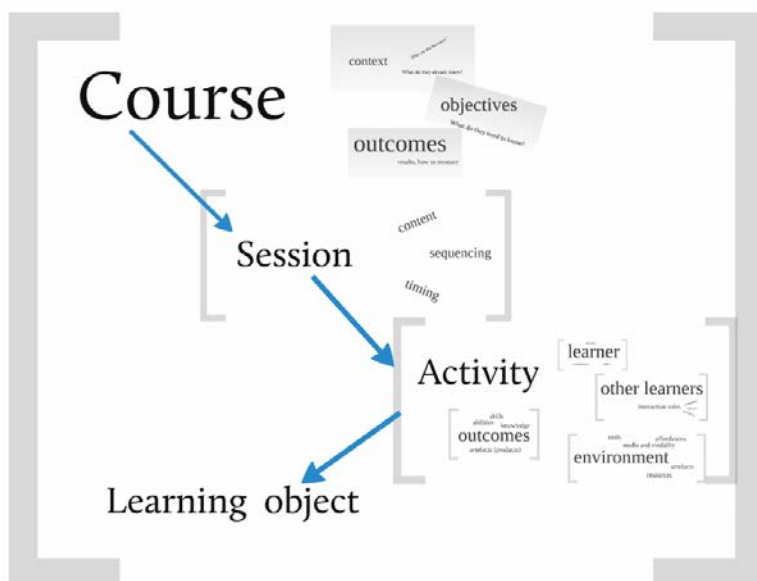
него – както и при въвеждането на всяка друга технология, е задължително да се дадат необходимите указания за работа със самия софтуер, ако установим такава необходимост.

1.3. Подкаст и видеоматериали, напр. TeacherTube и YouTube.

Използването на готови материали от TeacherTube (секция на YouTube, в която се качват основно учебни материали). Предимството им е, че са кратки, в повечето случаи добре структурирани и по конкретна тема – напр. произношение на специфичните за английски език звуци [θ, ð], т.е. позволяват директно интегриране като част от материал или допълнителен ресурс за конкретна дейност. По-обемни материали, напр. цяла лекция под формата на видеофилм, можем да намерим като подкаст както в TeacherTube и YouTube, така и в сайтовете на повечето големи университети – виж по-долу, т. 1.1.5.

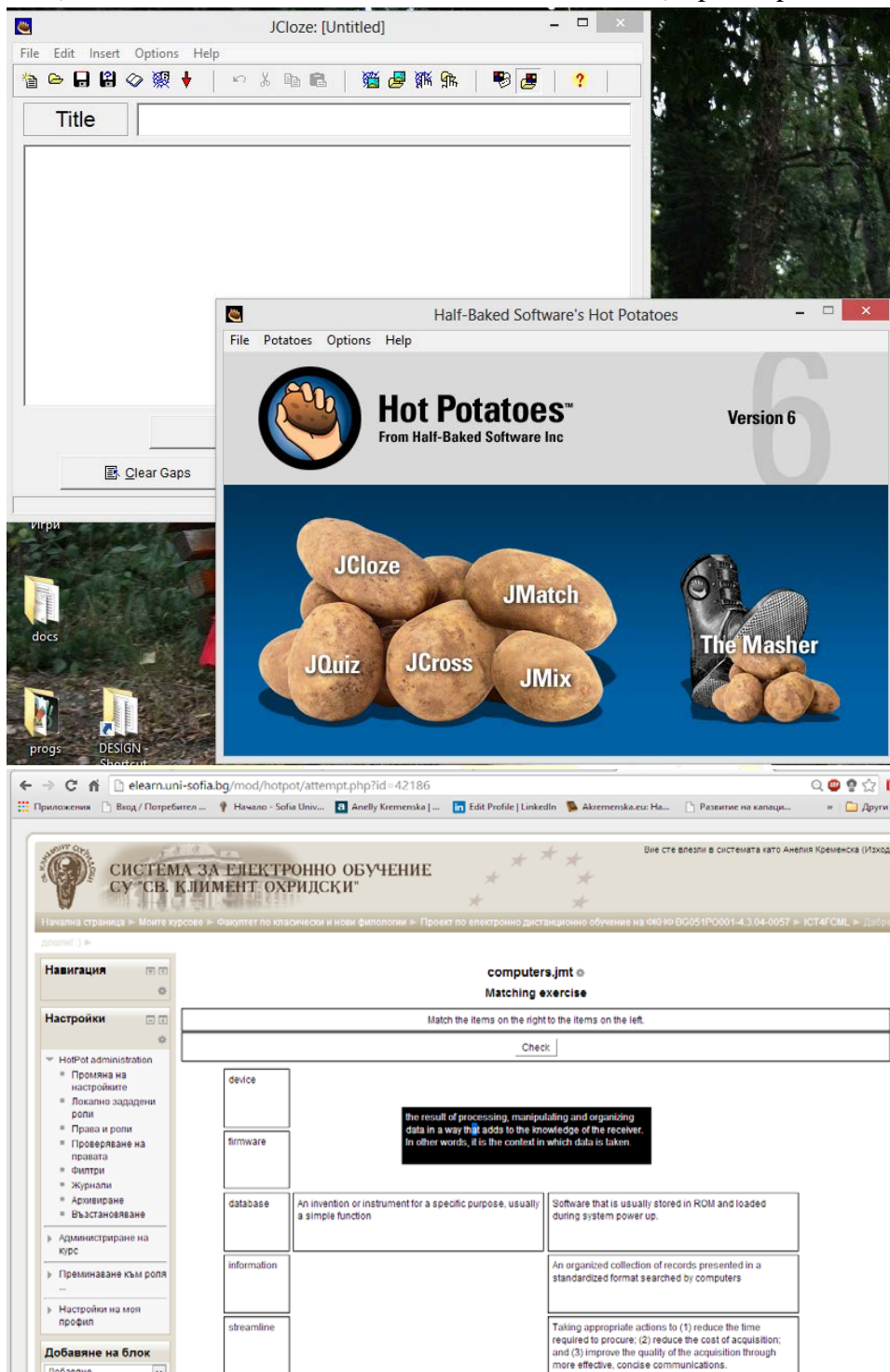
Как да си направим собствен подкаст? Ако искаме да предоставим наша лекция онлайн, например във виртуална учебна среда, най-лесно това се реализира с описаните по-долу средства за виртуална класна стая и уебинар – напр. BigBlueButton (виж 2.1.2.), които са предоставени в електронната учебна среда на Софийския университет – на основата на Moodle (<https://elearn.uni-sofia.bg/>).

1.4. Prezi и SlideShare са онлайн базиран софтуер за създаване и **споделяне на презентации**. За разлика от презентация на PowerPoint, Prezi позволява многократно повече информация да се събере на един екран, да се направят връзки между отделните части на презентацията, които да са видими, преходите от една „страница“ към друга може да е автоматичен, могат да се интегрират всякакви мултимедийни материали - и всичко това е достъпно както онлайн, така и офлайн, т.е. наличието на интернет не е задължително (фиг. 2).

Фигура 2 Пример за част от презентация на Prezi

1.5. Авторски софтуер за създаване на собствени ресурси – например урок, тест, задача за самоподготовка и т.н. – HotPotatoes (<http://hotpot.uvic.ca/>) (фиг. 3)

Фигура 3 Изглед на HotPotatoes и упражнение, направено с него.

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

HotPotatoes е безплатен софтуер, удобен за създаване на задачи както за работа по време на занятието, така и за самоподготовка и тестване. Видът на дейността и формите на оценяване са няколко, напр. възможно е да се направят упражнения тип „попълване на празни места“ в текст, да се слуша откъс от разговор и да се избере правилен отговор и т.н. Може да се направи и комбинация от упражнения в дадена последователност - цялостен урок, при който да се интегрира обяснение и проверка на разбирането на материала така, че при грешен отговор студентът автоматично да бъде връщан на подходящото обяснение. Софтуерът е изключително интуитивен, лесен за работа и позволява генерирането на произволни комбинации от вече създадени материали. Удобството на материали направени с HotPotatoes е, че могат да се интегрират във виртуална учебна среда, напр. в Moodle.

1.6. Сайтове и портали (информационни)

Повечето големи информационни компании предлагат онлайн информация за актуални събития в разнообразни формати, която би могла да се използва в обучението по и на чужд език. Мултимедийното представяне на такава информация улеснява обучаемите при разбирането на автентична писмена и устна реч – например, статия (с илюстрации и **хипервръзки** към други статии и материали), към която има интервю (**подкаст** запис на интервюто). Особено ценни са радио и телевизионните канали онлайн, които предлагат **стрийминг** – аудио и видео информация в реално време, например новини, прогнози за време, здравни и образователни програми, исторически и културни предавания и т.н.

Тъй като в повечето случаи така предложения материал не е адаптиран, по-подходящо е да се използва за обучаеми със средно или по-добро ниво на владеене на съответния език. За чуждоезиково обучение на начално ниво са подходящи информационни сайтове, на които има адаптирани програми специално за обучение, учебни сайтове или портали за обмен на материали между преподаватели – напр. TeachersPayTeachers (<http://www.teacherspayteachers.com/>), TeacherTube (<http://www.teachertube.com/>), BusyTeacher (<http://busyteacher.org/>), Merlot (<http://www.merlot.org/merlot/index.htm>).

Съществуват и интерактивни уебсайтове за (само)обучение по различни езици: напр. WordChamp (<http://www.wordchamp.com/>), който комбинира уеббазирана среда, превод от и на различни езици, включително на уебсайтове, дейности за обучение и самообучение и др.

Сайтовете на много университети и издателства предлагат безплатни (или на достъпна цена) курсове и материали по всякакви предмети, т.нар. „масови отворени (със свободен достъп) онлайн курсове“ - MOOC (Massive Open Online Course). Качеството на такива ресурси е много високо, предоставя се възможност за достъп до обучение на хора от цял свят. Напр. сайтът на Масачузетския технически университет (MIT, <http://ocw.mit.edu/index.htm>) предлага курсове по компютърни и математически дисциплини, с видео запис на лекции, транскрибирани лекции, презентации; Coursera (<https://www.coursera.org/>) е обединение на световно известни университети, които

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

предлагат повече от 1000 безплатни курса на 16 езика (към момента) по всякакви дисциплини; Онлайн лабораторията за писане на Пърдю (Online Writing Laboratory, OWL, <https://owl.english.purdue.edu/>), където могат да се намерят обяснения за текстове от всички жанрове, с примери и интерактивни упражнения, и т.н. Друг чудесен източник на такива ресурси са уебсайтовете на издателства: напр. Оксфорд (Oxford University Press, OUP, <https://elt.oup.com/?selLanguage=en&selLanguage=bg&cc=bg>) или Макмилан (Macmillan, <http://www.macmillanenglish.com/>). На такива сайтове могат да се намерят както допълнителни интерактивни упражнения за предлаганите учебни системи, така и да се сподели опит с колеги, работещи по същите системи или да се участва в уебинар, организиран от издателството.

1.7. Библиотеки и бази от данни

Библиотеката на Софийския университет (<http://libsuni-sofia.bg/index.php>) разполага с електронен каталог на собствената база, който позволява да се търси и заявява конкретен наличен ресурс. При липсата на дадено издание, съществува възможност да бъде поръчан чрез библиотечен обмен. Пак там има възможност да се търси в каталог с дигитализирани рецензии и автореферати на научни трудове, създадени в Софийския университет. В допълнение, в секцията „Електронни ресурси“ на библиотеката има достъп до богат набор от електронни списания и бази от данни, с над 2000 заглавия научна периодика както в областта на хуманитарните, така и на природо-научните дисциплини. Сред тях са едни от най-големите електронни бази от данни, напр. Elsevier, ERIC, JSTOR и др. Тъй като това са платени абонаменти, достъпът до тях може да става от кампусите на Университета и централната и факултетските библиотеки. Факултетът по класически и нови филологии разполага с обновена библиотека в централната сграда на Ректората, където има възможност за ползване и на компютри и интернет. Тези ресурси могат да се ползват от студентите като част от изследователска дейност по задача за обучение по и на чужд език, могат да се използват и по време на занятията на място, тъй като библиотеките разполагат с обособени помещения за обучение. Включването на такива елементи в обучението по и на чужд език развива и академични умения за работа с разнообразни ресурси.

Много от университетските библиотеки и електронни хранилища по света разполагат с подобни услуги, които са безплатни за академични цели и са достъпни през интернет.

1.8. Конкордансите представляват колекции от електронни документи с възможност за търсене на думи в техния контекст. Един такъв ресурс е WordNet, разработен Princeton (<http://wordnet.princeton.edu/>) – база от данни, която позволява търсене по честота, семантични връзки и т.н. (фиг. 4). Освен при превод, такива ресурси могат да се използват за дефиниране на понятия или намиране на най-подходящите словосъчетания според честотата и приложимостта им за конкретната ситуация. Подходящи са и за създаване на задачи свързани с етимологията на думите, създаване на терминологични речници (глосари) и др.п.

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Европейски социален фонд

Приложения Вход / Потребител ... Начало - Sofia Univ... Anelly Kremenska | ... Edit Profile | Linked

WordNet Search - 3.1

- [WordNet home page](#) - [Glossary](#) - [Help](#)

Word to search for:

Display Options:

Key: "S:" = Show Synset (semantic) relations, "W:" = Show Word (lexical) relations
 Display options for sense: (frequency) {offset} <lexical filename > [lexical file number] (gloss)
 "an example sentence"
 Display options for word: word#sense number (sense key)

Noun

- {13509313} <noun.process>[22] [S: \(n\) globalization#1 \(globalization%1:22:00:.\)](#), [globalisation#1 \(globalisation%1:22:00:.\)](#) (growth to a global or worldwide scale) "the globalization of the communication industry"
 - [direct hypernym](#) / [inherited hypernym](#) / [sister term](#)
 - {13492409} <noun.process>[22] [S: \(n\) economic process#1 \(economic_process%1:22:00:.\)](#) (any process affecting the production and development and management of material wealth)
 - {13481024} <noun.process>[22] [S: \(n\) deflation#2 \(deflation%1:22:00:.\)](#) (a contraction of economic activity resulting in a decline of prices)
 - {13482365} <noun.process>[22] [S: \(n\) demand#2 \(demand%1:22:00:.\)](#) (the ability and desire to purchase goods and services) "the automobile reduced the demand for buggywhips"; "the demand exceeded the supply"
 - {13488052} <noun.process>[22] [S: \(n\) disinflation#1 \(disinflation%1:22:00:.\)](#) (a reduction of prices intended to improve the balance of payments)
 - {13492255} <noun.process>[22] [S: \(n\) economic growth#1 \(economic_growth%1:22:00:.\)](#) (steady growth in the productive capacity of the economy (and so a growth of national income))
 - {13509313} <noun.process>[22] [S: \(n\) globalization#1 \(globalization%1:22:00:.\)](#), [globalisation#1 \(globalisation%1:22:00:.\)](#) (growth to a global or worldwide scale) "the

Фигура 4 Онлайн версията на базата от данни на Принстън: WordNet

1.9. Енциклопедии

Електронните енциклопедии са неограничен източник на проверена и научно призната информация от всички области на човешкото познание, които също предлагат мултимедийно съдържание. Например, Енциклопедия Британика (Encyclopaedia Britannica, <http://www.britannica.com/>) комбинира статии с видео съдържание, електронни викторини и интерактивни игри с висока познавателна стойност. Такъв ресурс би могъл да се използва самостоятелно - за самообучение, да е част от задача за търсене на информация по зададена тема, да е материал за четене или слушане и т.н.

1.10. Електронни и уеббазирани речници

Необходимостта от съвременни, лесни за ползване речници едва ли има нужда от доказване в контекста на обучението по и на чужд език. Удобството на електронните такива е, че позволяват паралелно търсене на повече от един езици, мигновеното намиране на дума или израз, като обясненията могат да са дадени и като илюстрация, и в контекст (с примери). Повечето електронни речници разполагат и с възможност за изследване на етимология, синонимия и т.н., илюстрации и специализирани списъци с

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специалисти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

думи и изрази, идиоми и др.; предлагат интерактивни упражнения за изучаващите езика, както и връзка с други обучаеми и обучители чрез социален софтуер и групи по интереси. Някои електронни речници могат директно да се инсталират на компютъра и даже могат да се свържат със самия офис-пакет. Babylon (<http://translation.babylon.com/>), например, предлага превод на и от 75 езика, като ползва базите от данни на повече от 1600 речника и представлява безплатен софтуер за инсталиране на компютъра или за ползване онлайн. Електронните речници обикновено се предлагат на дискове към хартиена версия на речника, но имат и безплатни онлайн версии, напр. Merriam Webster (<http://www.merriam-webster.com/>), Oxford Advanced Learner's Dictionary (<http://oald8.oxfordlearnersdictionaries.com/>), Longman Contemporary English Dictionary (<http://www.ldoceonline.com/>).

1.11. **Машинен превод**, напр. Гугъл преводач (Google Translate, <http://translate.google.com/>) – подходящ е за превод на текстове от областта на правото (договори, официални документи, бланки), технически описания и ръководства и други стандартно структурирани текстове. Принципът на софтуера е да съпоставя огромни електронни бази от данни паралелно на двата езика, за да предложи най-подходящия превод. Огромно предимство е, че преводът може да бъде чут – прочетен автоматизирано, т.е. не винаги интонацията е подходящата, но с правилното за съответния език произношение (фиг. 5).

Разбира се, такъв превод задължително изисква редакция заради многозначност или метафорична употреба на думите, граматически особености и разлики на дадените езици, използването на идиоматични изрази и др. п. В този смисъл, такъв превод не е подходящ за художествен текст.

При необходимост от бърз превод от един на друг език на голям обем текстова информация или при превод от или на език, който не ползваме свободно, такъв превод би бил неоценим. Напр. научна статия от конкретна професионална област на език, който не владеем – може да бъде прочетена и разбрана по този начин. Отново трябва да обърнем внимание, че такива преводи следва да се редактират основно, ако са предназначени за учебни или професионални цели, а не са само за лично ползване.

Европейски съюз

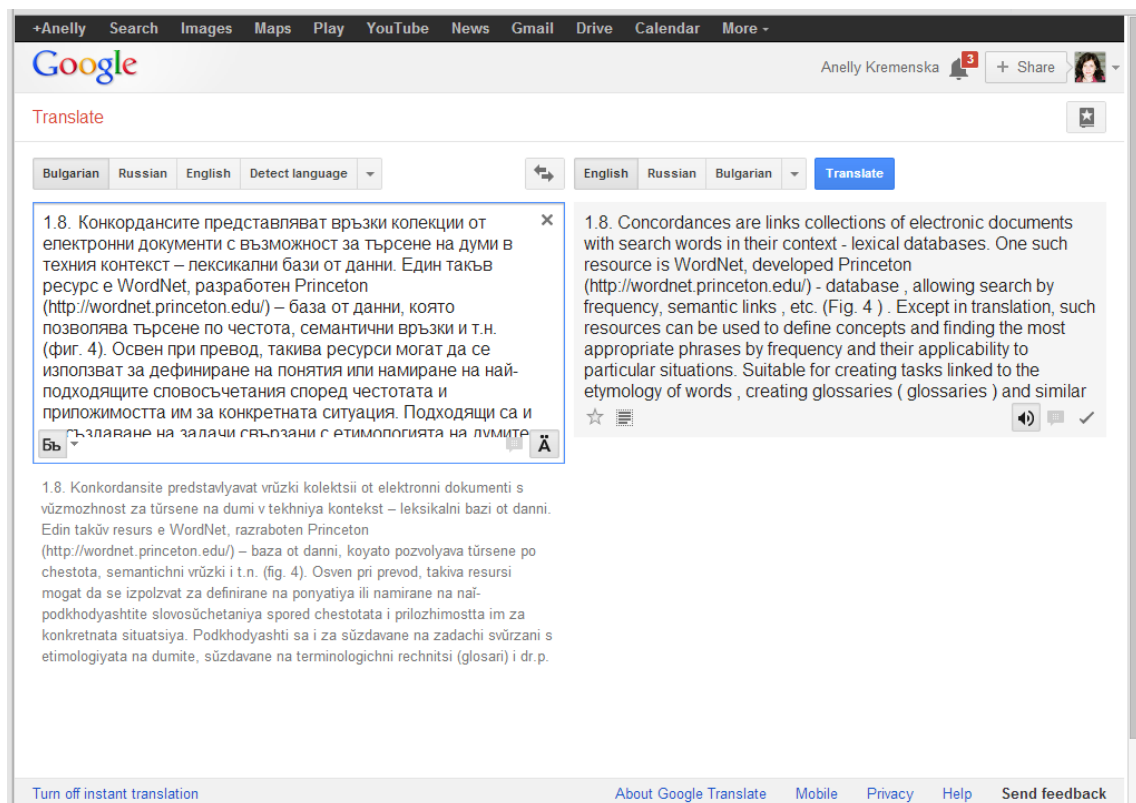
ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

Фигура 5 Гугъл преводач в действие

Вариант на такъв превод е електронното сравняване на идентични текстове на различни езици, преведени от професионални преводачи. Анализът на такова сравнение би могъл да е от неограничена помощ, напр. при обучение на преводачи на съответните езици или подготовка на специалисти от нелингвистична област за работа на чужд език.

2. Електронна комуникация за обучение по и на чужд език

Общуването е основен елемент, често и главна цел на обучението по и на чужд език. Съществуват различни категоризации на видовете общуване подпомагано от технологии. Например, в зависимост от това колко души участват и в каква посока е общуването – един-с-един (преподавател-студент, студент-студент, експерт-студент, напр.); един-с-много (преподавател-студенти, студент-студенти); много-с-много (студенти-със-студенти, преподаватели-със-студенти); много-с-един (студенти-преподавател, преподаватели-експерти). За реализирането на тези видове комуникация са подходящи различни средства. Тук ще се спрем на описание на общуването според това дали то се случва едновременно (синхронно) или е разделено във времето (асинхронно), като представим някои основни средства за реализацията му. Ще споменем и доколко всяка от предложените технологии е подходяща за конкретна учебна ситуация.

2.1. **Синхронна** – общуване онлайн в реално време. При такова обучение е желателно да има поне двама преподаватели или преподавател и техническо лице -

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

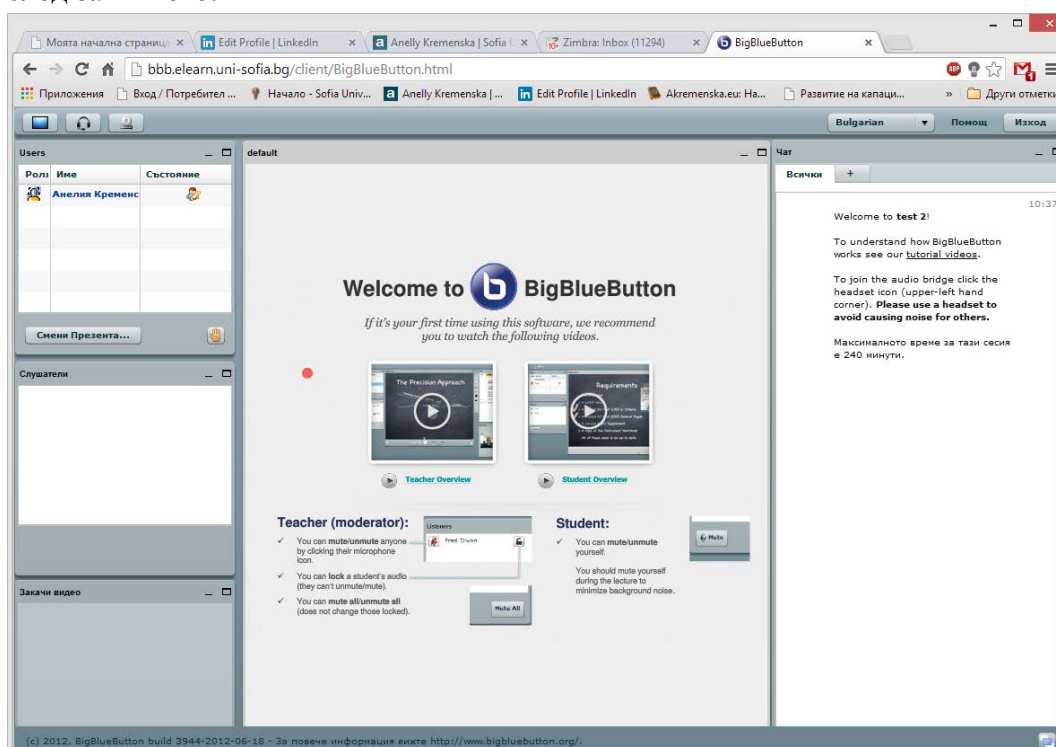
Европейски социален фонд

основен и модератор. По-специално, ако обучаемите са повече от 5-6, което често е случаят, съществува чисто физическата невъзможност да се проследява активността на всеки от участниците. Такива технически аспекти трябва да се обсъдят и с административния и техническия персонал на обучаващото звено (напр. факултет) с оглед на подпомагането и поддържането на учебния процес от компетентни технически лица.

2.1.1. Текст, аудио, видео чат – съвременните технически средства и технологии позволяват общуването с всяка една от тези три форми поотделно или в комбинация чрез един и същи софтуер. Най-използвани днес са Skype, Google чат и Facebook чат – на практика всички съвременни уеббазирани електронни пощи и социален софтуер предлагат и такава функция. Изборът на конкретен формат при обучението по и на чужд език ще зависи освен от целите на самото обучение, и от наличните технически средства, напр. слушалки с микрофон и уебкамера. Днес такива средства изискват минимална инвестиция – напр. повечето лаптопи разполагат с вградена камера, а комплект слушалки с микрофон е от порядъка на 5 – 7 лв. И докато средствата са леснодостъпни, скоростта и качеството на интернет връзката не навсякъде е. Така че, за да се гарантира качествено обучение и да се минимизират техническите проблеми, е важно да се знае с каква връзка разполагат обучаемите и дали имат необходимото оборудване, като това се заложи в описанието и изискванията за самия курс. Важно е да се предлага и алтернатива при обективна невъзможност да се осигури такава връзка - напр. ако студентът не може да поддържа видеоконферентна връзка, тя да бъде направена еднопосочна - напр. само той да вижда преподавателя.

2.1.2. Виртуална класна стая / уебинар – уеб-семинар, комбинация от видео, аудио, презентация и чат в реално време. Може да се реализира изключително лесно с безплатни налични технически средства. Напр. чрез Skype, където можем да споделим документ, работния плот на компютъра си, като едновременно провеждаме аудио, видео или текстови чат. Подходящо е при общуване на 2 до 5 участника в конферентна връзка, тъй като взимането на думата не може да се контролира от модератор и има вероятност да не могат да се изкажат всички обучаеми. В рамките на виртуалната среда Moodle на Софийския университет е инсталирана и възможност за виртуална класна стая с още повече възможности – BigBlueButton (фиг. 6). Виртуалната класна стая разполага с възможност за презентирание и споделяне на работния плот (по подобие на учебна дъска), рисуване, писане или посочване върху показваното, споделяне на връзки и документи; видео, аудио и текстови чат; запис на сесията, който след това да може да се ползва чрез виртуалната учебна среда, чрез имейл, като подкаст и т.н. Основното предимство е възможността да се дава думата и да се гласува - т.е. осигурява се интерактивност за всички участници. Тук евентуално ограничение е, както и в традиционната класна стая, времето за провеждане на виртуалното занятие – оптималният брой участници в обучение по и на чужд език е 10, макс. 15 за 45 до 60 минутен час (Хагит, 2013). Тези ограничения се налагат поради факта, че е важно да се дава възможност на всеки от участниците да е активен, т.е. на всеки 4-7 мин. да може

да каже нещо, да отговори на въпрос, да гласува и т.н. Доказано е, че времетраенето на виртуално занятие зависи от много и различни фактори: напр. възрастта, подготовката, компютърната грамотност, мотивацията на участниците – за студенти (възрастни, средна компютърна грамотност, мотивираност) е установено, че е подходящо занятието да не е по-дълго от 50 мин. и евентуално 10 мин. обсъждане или време за въпроси в края. При планиране на такова занятие трябва да се вземе предвид и това, че дейности, които в присъствено обучение отнемат 45- 60 мин., при онлайн обучение се реализират за по-кратко време, напр. за около 35- 45 мин. С други думи, добре е да имаме „резервни“ дейности, както и задачи за подготовка преди и за самостоятелна работа след занятието.

Фигура 6 Виртуална класна стая – BigBlueButton

В друга подобна среда – Blackboard - могат да се организират по подобен начин синхронни обучения или лекции чрез Blackboard Collaborate (фиг. 7)

Европейски съюз

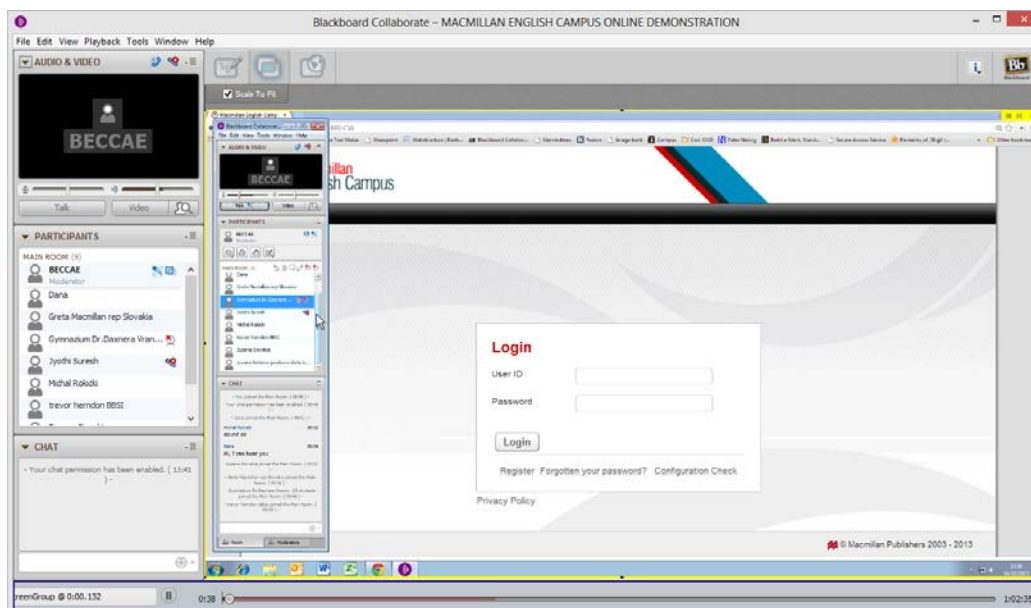
ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

Фигура 7 Виртуална класна стая и уебинар – Blackboard Collaborate

2.2. **Асинхронна** – участниците в обучението не общуват по едно и също време, напр. преподавателят задава въпрос, на който в рамките на зададен срок (напр. една седмица) трябва да бъде получен отговор. По този начин всеки участник избира удобно време за осъществяването на комуникацията. Този формат предполага предимно писмена реч поради самото си естество, но със съвременните средства запазването на видео или аудио както на самата задача – напр. подкаст на лекция, така и на изпълнението ѝ от студента – са абсолютно възможни и относително лесни за реализиране. Запис на уебинар също може да се използва по този начин, както беше разгледано по-горе.

Най-често използваното средство за такава комуникация е **форумът**. Той позволява сортирането на репликите на различните участници (постинги) по различни признаци - тематично, по време (в каква последователност са писани), кой на кого отговаря (така наречените нишки, threads), по автор и др. Форумът е подходящ за групова работа в малки групи и може да е в основата на групова курсова работа или задача по време на занятие, изпълнението на която се очаква да продължи и след занятието. Може да се използва и за индивидуална и самостоятелна работа, ако преподавателят планира постингите да бъдат обсъждани групово, да дава публична обратна връзка за създаденото от обучаемите, студентите да оценяват работата на колегите си. Такива дейности са стимулиращи, защото показват напредъка не сам за себе си, а в сравнение с останалите участници, т.е. има елемент на състезание.

Други средства за такава комуникация са **дъски за съобщения, групови имейли, участия в групи по интереси** чрез социален софтуер, **социален софтуер** от типа на Facebook и т.н. Част от тези средства са изключително лесни за ползване, като трябва да се взема предвид възможността им за конкретен вид общуване. Например, ако искаме да поставим задача за обсъждане, груповият имейл би бил изключително

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

неподходящ, особено при повече от двама участници - биха се получили твърде много съобщения и проследяването на връзката между тях би станало невъзможно много бързо. За такава цел форумът е по-подходящ, тъй като предлага възможност за организиране на принципа на нишката, въпрос-отговор, както и визуализирането на процеса. Дъската за съобщения, както и груповият имейл, е подходяща за еднопосочно общуване - тип информация за промяна на занятие, групов коментар за обратна връзка по изпълнението на задача, списък с резултати от тест и т.н. Ако е необходимо да се реализира индивидуално общуване с обучаемия, най-удобно е това да става чрез имейл или лично съобщение - във форум, чрез социален софтуер или във виртуална учебна среда. В такива случаи е важно да се има предвид дали другият участник в общуването ще получи навреме съобщението – напр., ако няма навика да отваря електронната си поща всеки ден, а съобщението е спешно.

Като цяло, асинхронната комуникация има съществена роля във всички фази на обучението: както за организацията и управлението на учебния процес, така и при провеждането му и даването на обратна връзка.

3. Електронно оценяване за обучението по и на чужд език - възможности за оценяване подпомагано от технологии. Формиращо и сумативно оценяване.

3.1. Задаване на **рейтинги на дейностите** е най-лесната за реализиране форма на електронно оценяване, която може да се осъществява дори когато самите дейности не са в електронен формат.

Например, задача за слушане с разбиране се състои от две дейности: първо слушане и отговаряне на въпроси или верни/грешни твърдения; второ слушане и попълване на таблица с фактологична информация или попълване на празни места в текст по същата тема. Всяка от дейностите носи от 1 до 5 рейтингови точки в зависимост от това каква част от въпросите и празните места са правилно попълнени. Така сумарният рейтинг на задачата е 10, което може да е част от формиращо оценяване.

По подобен начин може да се зададе рейтинг на мнения (постинги) във форум - напр. отговори на въпрос: всеки правилен отговор се оценява с от 1 до 5 точки в зависимост от това доколко е изчепрателен.

Всяка задача оформена във виртуална учебна среда, както е разгледано в точка 4, може да се зададе така, че да бъде част от общата оценка, т.е. да има рейтинг и да се отразява в „електронния бележник“ на студента. По този начин може да се проследи напредъкът, а и самият студент вижда с какво се е справил, какво още има да прави, какви рейтинги е получил за всяка изпълнена задача.

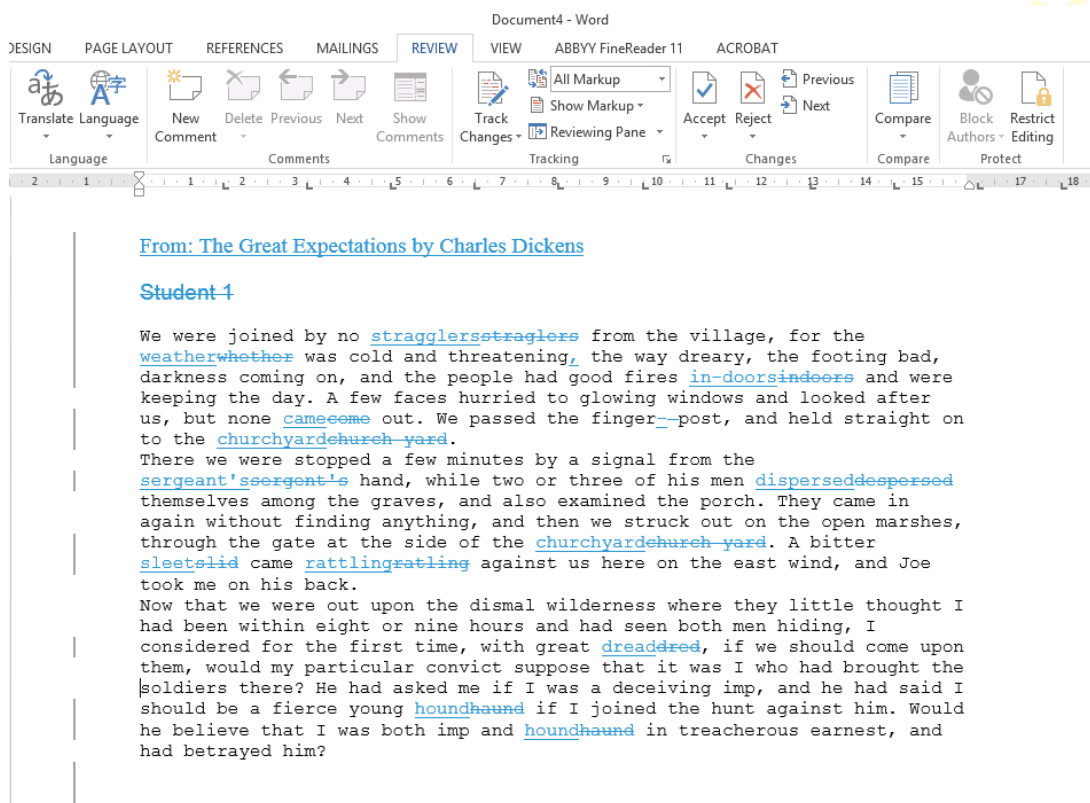
Рейтингите могат да се дават както от преподавателя, така и от останалите студенти, в зависимост от целта на задачата. По този начин се реализира и взаимно обучение, дава се възможност да се сравнят отговорите и да се създаде усещането за напредък, да се създаде навик за изпълняване на предварително поставени изисквания,

да се усвои даването на позитивна и критична обратна връзка и т.н. – т.е. умения от общ академичен характер („меки“ умения).

3.2. Текст

Електронното оценяване на текст, напр. есе, на този етап на развитие на технологиите е възможно, но не е напълно надеждно. Съществуват софтуерни решения за някои стандартизирани текстове на английски език, например, които могат да оценяват според зададени предварително критерии: напр. употреба на конкретни изрази. При голям брой работи за оценяване, такъв подход би бил ефективен за обратна връзка и формиращо оценяване, но за сумативно оценяване или изпит е по-подходящо да се разчита на допълнително оценяване или коригиране на оценяването от човек.

За проверка на диктовки, например, които се набират на компютър, такова оценяване е изключително подходящо, тъй като и най-използваният софтуер може да сравнява текстове. Например MS Word има функцията да сравнява два документа и разликите, т.е. грешно изписаните думи, се оцветяват различно (фиг. 8) (функцията се намира в менюто review -> compare -> compare или combine).

фигура 8 Автоматична проверка на диктовка с Word

За текстове, писани на ръка, съществува софтуер за разчитането им в електронна форма, напр. ABBYY (<http://www.abbyy.com/>). Тъй като почерците може да са трудни за идентифициране от програмата, такова транскрибиране не е съвсем надеждно и се нуждае от редакция от човек. Удобно е такава програма да се използва при печатен текст, който е под формата на изображение (напр. снимка на документ или pdf файл),

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

като отново е добре да се свери разчетеното с оригинала. В този случай, обаче, грешно разчетените елементи са много малко, особено ако оригиналът е само текст и използва стандартни шрифтове.

В зависимост от това каква технология е използвана за задание, резултатът от който е текст, може да се заложи рейтинг или друга автоматично отразявана оценка, която се поставя от преподавател, друг студент или външен оценител. Т.е. дори самото оценяване на текста да не е автоматично, даването на обратна връзка в електронна форма и отразяването в „електронен бележник“ или електронен протокол е напълно възможно. Такова отразяване може да става чрез виртуална учебна среда, например.

3.3. Тестове

Вероятно най-използваният тип електронно оценяване по и на чужд език са тестовете. Тук няма да се спираме на видовете тестове и въпроси, тъй като фокусът ни е по-скоро върху това коя технология можем да използваме. За повече информация по самото създаване на тестове и принципите зад него виж напр. Бижков, 1996.

За целите на обучението по и на чужд език съществуват много готови тестове – от такива за установяване на ниво (placement tests), до финални - за даване на сертификат (напр. TOEFL, Cambridge) и за завършване на конкретна система на обучение (напр. New Headway на Oxford). Тестовете са подходящи и при формиращо оценяване, за бърза проверка на усвояването на конкретен материал, в края на дадено занятие или в рамките на няколко занятия. Реализацията на теста може да включва една или повече задачи, които могат да са от различен тип. Важно е да се опрадели какво време би отнело решаването на теста, особено ако трябва да се прави по време на занятие – напр. тест с 10 въпроса от отворен тип би изисквал повече време от подобен тест, но от затворен тип.

Нека разгледаме някои примери за готови тестове, които са безплатни и могат да се използват за различни цели.

3.3.1. Тестове за установяване на ниво

Такива тестове съществуват на повечето официални сайтове на изпитни институции. Например, на сайта на Кембридж (Cambridge) <http://www.cambridgeenglish.org/test-your-english/> или на следните сайтове: <http://englishenglish.com/englishtest.htm>, <http://www.examenlsh.com/leveltest/index.php>, <http://www.pass-english-exams.com/en/courses/test.php>. Удобството е, че всеки от тях освен самото ниво, показва и допуснатите грешки - т.е. обучението може да се фокусира върху конкретни пропуски, да се предложат индивидуални допълнителни задачи за конкретни студенти и т.н.

Тези тестове могат да се използват както за установяване на нивото на конкретна група студенти в началото на обучението по чужд език, така и да се следи напредъка. Могат да се използват и в края на обучението, като по този начин се гарантира постигането на ниво независимо от използваната конкретна учебна система. В този смисъл, тези тестове гарантират относително обективно оценяване на даден етап от обучението.

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

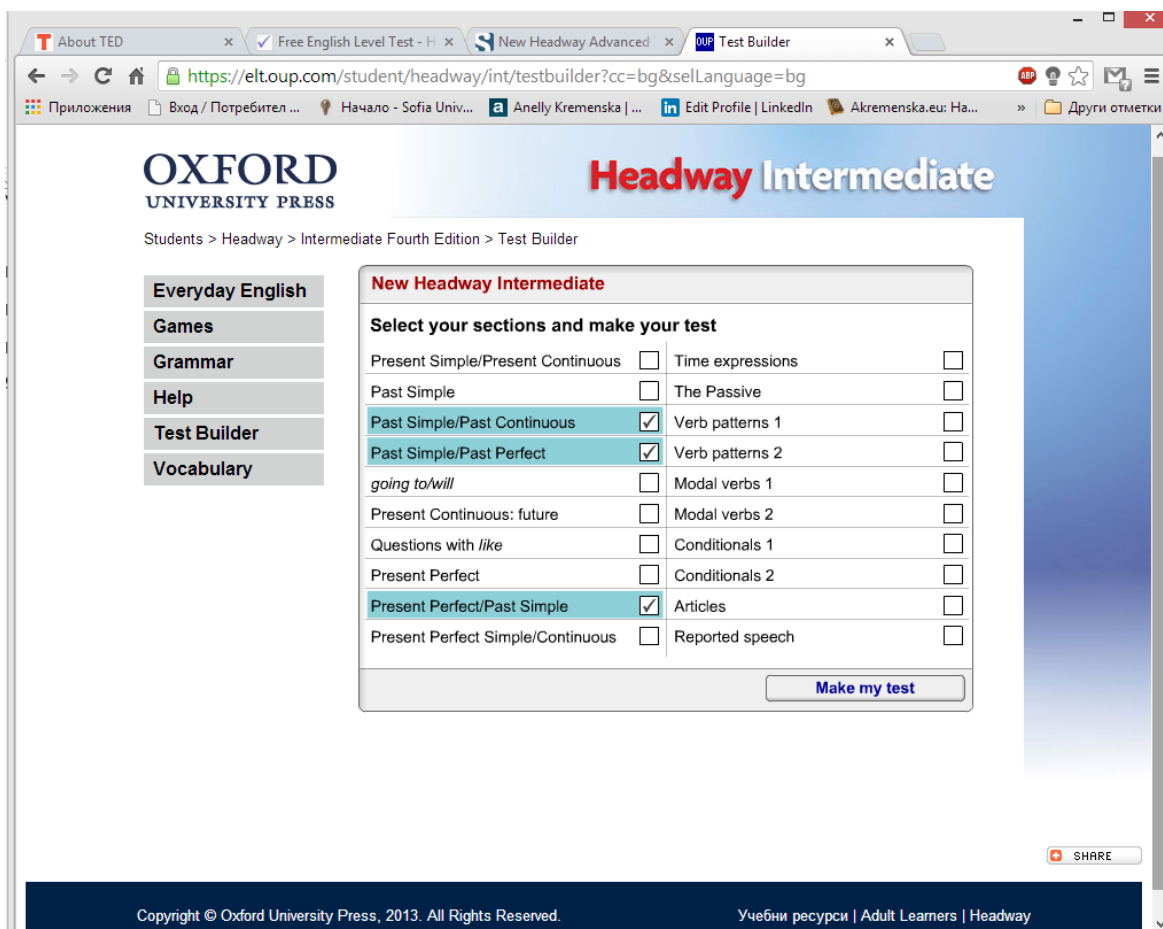
3.3.2. Тестове при приключване на обучение по дадена система

Обикновено самите издателства предлагат подобни тестове – за всеки урок, на няколко урока, финален тест. Такива тестове се предлагат на CD носител за съответната учебна система, напр. New Headway на Oxford University Press. В учителските ръководства към всяка система също има такива тестове – дори и да не са в електронна форма, те могат да се обработват електронно с помощта на софтуер за разчитане, налагане на шаблон с верни отговори или сравняване на документи (както беше описано по-горе).

3.3.3. Тестове за самоподготовка по дадена система

Както и в горния случай (т. 3.3.2), така и в този готовите тестове към всяка система могат да се използват за самоподготовка и самоконтрол на напредъка. В случая на всички видове електронно и електронно дистанционно обучение по и на чужд език това е особено ценно, тъй като позволява на обучаемия да проследява обективно как се справя с материала в удобно време и без допълнителното напрежение на „изпитване“ по време на занятие. Такива тестове са предоставени за ползване онлайн, напр. по системата на Оксфорд NewHeadway Advanced Tests на адрес <http://www.scribd.com/doc/112080355/New-Headway-Advanced-Test>. Намирането на такива ресурси е добре да стане предварително, като част от подготовката на курса, за да могат да бъдат предоставени на студентите още в началото на обучението. Така ще се осигури самостоятелност на обучаемите при подготовката им и ще им се даде възможност да напредват със собствено темпо, което е особено ценно при групи с различно ниво на владееене на езика. Тези ресурси могат да се използват и като допълнителни при обучението по дисциплини на съответния език - за подпомагане на тези студенти, които имат нужда от повишаване на нивото на владееене на езика.

Често удобни упражнения за самопроверка се предлагат и онлайн от издателствата на учебните системи, напр. на New Headway, които позволяват и да се генерират тестове от упражненията. Например, имаме нужда да проверим как усвояваме употребата на минало време (Past Simple Tense) (фиг. 9)

Фигура 9 Примерен онлайн тест, генериран по учебната система New Headway на Oxford

3.3.4. Тестове за (само)подготовка за полагане на изпит

На практика всички изброени по-горе ресурси и тестове могат да служат и за изпитна (само)подготовка, като е желателно подборът им все пак да е направен с оглед на времето, което ще бъде отделено за обучение. Структурирането и степенуването по трудност на упражненията е добре да стане под наблюдението и с подпомагане от специалист, тъй като много от специфичните за даден изпит стратегии не могат да бъдат усвоени само с решаването на тестове.

С тази уговорка, нека разгледаме и някои от възможностите на конкретен такъв интерактивен сайт. На Exam English (<http://www.examenglish.com/>) се предлагат упражнения за всички компоненти на изпитите за Cambridge, IELTS, TOEFL, SAT и др., включително и тест за ниво. Упражненията са направени във формата на съответния изпит, а в допълнение има граматически упражнения, такива за натрупване на речник и пояснения към тях, включително как се тълкуват резултатите. За писмените задачи са дадени примерни, с коментари от оценители, а за задачите за говорене – видеоклипове с примерно провеждане на тази част от изпита. Такива сайтове могат да се използват като основа или в допълнение на занятия, за допълнителна или самостоятелна работа, а

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

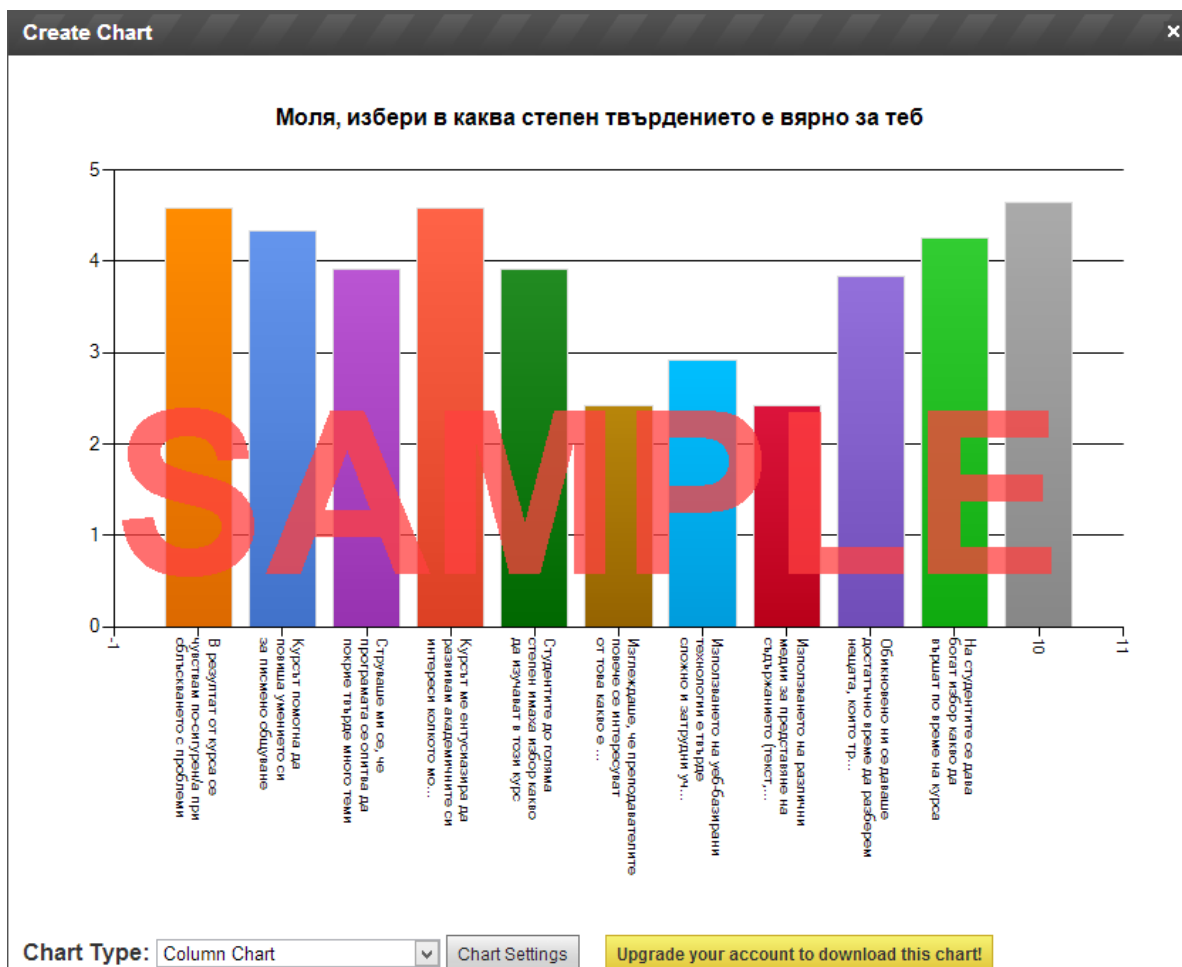
Европейски социален фонд

могат и да бъдат част от изпит. Тъй като са общодостъпни, последният вариант следва да се прилага след преценка доколко е целесъобразно за конкретна учебна ситуация.

3.3.5. Анкети за качество на обучението

Обратната връзка за това как обучаемите възприемат електронните форми на обучение, какво намират за полезно и какви затруднения срещат е изключително ценна. Има създадени и възприети анкети, които измерват различните аспекти на електронното обучение (Кременска, 2011, Янева, 2011). Тук ще се спрем на конкретна такава анкета, която е възприета в много от големите англоезични университети по света и е интегрирана във виртуалната учебна среда Мудъл. Анкетата е базирана на „Изследване на конструктивистки виртуални учебни среди“ (COLLES - Constructivist On-Line Learning Environment Survey) и се състои от 24 твърдения в 6 групи, всяко от които помага да се уточни мнението на студентите по ключови въпроси за качеството на електронното обучение: съответствие (Доколко подходящо е електронното обучение за професионалния контекст на обучаемите?); развитие на критическо мислене (Стимулира ли онлайн обучението критическото мислене у студентите?); интерактивност (До каква степен студентите са ангажирани в пълноценно обучително общуване?); подкрепа от преподавател (Доколко преподавателите подпомагат студентите за пълноценното им участие в онлайн обучението?); подкрепа от колеги (Колегите студенти предоставят ли окуражаваща и съпричастна подкрепа?); интерпретиране (Студентите и преподаватели успяват ли да осмислят правилно онлайн комуникацията помежду си?). Включването на анкетата в курса става чрез модула Изследвания (Surveys); резултатите от нея се обработват автоматично и могат да се видят като графики, както и да се експортират в различни формати, напр. в MS Excel.

Подобна анкета беше разработена и пилотирана специално за целите на Факултета по класически и нови филологии през 2011 г. по проект под ръководството на проф. Янева (Янева и кол. 2011). Анкетата е на български език, като за пилотния вариант в електронна форма беше използван безплатен онлайн софтуер SurveyMonkey (<https://www.surveymonkey.com/>). Друг такъв софтуер е Kwiksurveys (<http://kwiksurveys.com/>). Примерни резултати от такава анкета са показани на фиг. 10. Разбира се, тълкуването на резултатите е в ръцете на изследователя – или преподавателя, който търси обратната връзка, за да повиши качеството на обучението. Ценното в случая е, че първоначалното събиране и обработване на данните се извършва автоматично - спестява се много време и ресурси, напр. хартия за анкетите.

Фигура 10 Автоматично обработени резултати от анкета в SurveyMonkey

3.4. Електронно портфолио

Електронното портфолио по същество е набор от артефакти, изработени от обучаемите в процеса на обучението, в резултат на поставена задача. В този смисъл, това са продукти, доказващи напредъка на всеки етап. Те могат да са под формата на текстове (напр. курсови работи, есета, отговори на въпрос), презентации, видеозаписи на презентации или дискусии и т.н. Всеки запис на активност на студента във виртуалната учебна може да бъде част от портфолиото му – напр. мнение във форум, което е рейтинрано. По този начин се осигурява постоянна обратна връзка за това как се справя обучаемия, като се създава и усещането за натрупване на знания и умения, а в същото време се улеснява процеса на обективно оценяване спрямо зададени критерии, спрямо входящо ниво или в сравнение с останалите обучаеми.

Електронното портфолио в Мудъл може много лесно да се организира посредством системата за оценяване, където всеки елемент на обучението, за който е зададен рейтинг, се отразява в обща таблица. Оценката може да се получи под формата на средна за елементите, с натрупване - да се сумират отделните елементи, най-висока оценка и т.н. Стойностите ѝ също могат да се контролират – например под формата на

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

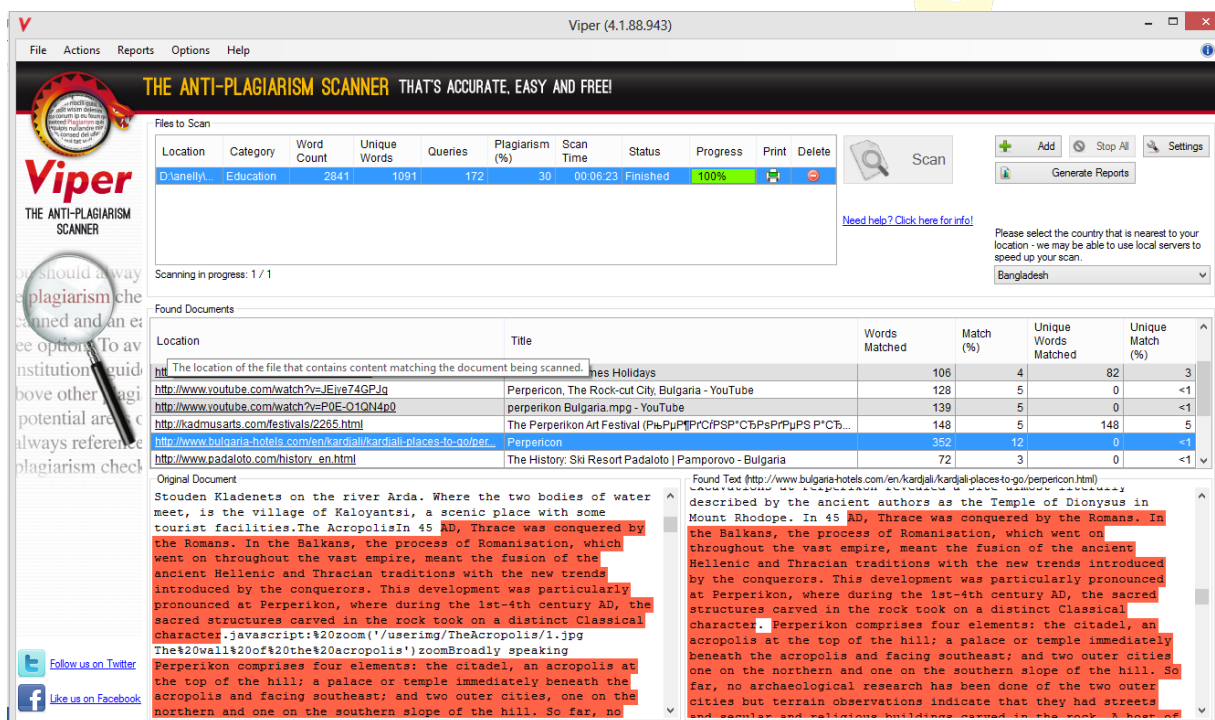

Европейски социален фонд

точкова система, която да се конвертира в шестобална система накрая; средна аритметична от оценки по шестобална система и т.н. Възможно е също да се вижда обратната връзка, дадена на всеки студент на конкретен елемент – по този начин преподавателят може лесно да проследи индивидуалния напредък.

3.5. Софтуер за плагиатство

Проблемът с плагиатството и как да бъде избегнато винаги е стоял. С помощта на технологиите сравняването на огромни корпуси и бази от данни може да стане за секунди, което и дава възможност за бързо и лесно откриване на копирани текстове. Един от начините да се идентифицира плагиатство е да се сравнят два документа. Ако обаче трябва да се сравни работата на студента с повече възможни източници, по-лесно е да се използва специализиран софтуер, какъвто има и онлайн, например тук: <http://plagiarismdetector.net/>. Широко използвана безплатна програма, която бързо и лесно се инсталира, е Viper <http://www.scanmyessay.com/>. С нея можем да открием плагиатство както спрямо документи онлайн, в бази от данни, така и на собствения ни компютър – напр. в курсови работи от минали години. На екрана излизат паралелно документите, в които са открити съответствия, процентът съвпадение на текст и точното място на съвпаденията (фиг. 11).

Фигура 11 Софтуер за откриване на плагиатство в действие

3.6. Системи за оценяване и даване на обратна връзка

В изброените по-горе възможности за оценяване споменахме вариантите за формиращо и сумативно оценяване като основа за поставянето на оценка – формалният показател за изпълнението (или неизпълнението) на поставените изисквания. Тъй като

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

в България оценяването става по шестобална система, е необходимо всички използвани системи за оценяване да се свеждат до нея, т.е. каквито и показатели да използваме за отразяване на напредък, покриване на стандарти или изпълнение на критерии, крайният резултат следва да е оценка от 2 до 6.

Изборът как точно да се формира тази оценка става с утвърждаване в учебната програма по съответната дисциплина и трябва да се разясни на студентите още в самото начало на обучението им. При електронните форми на оценяване това е особено важно, тъй като самите технологии дават огромни възможности за разнообразна обратна връзка и оценяване. Те, обаче, трябва да се използват целенасочено и адекватно – не на всяка цена и с яснота за ползата за напредъка на обучаемия.

Нека разгледаме една такава възможна система за оценяване, приложена в обучението по „Академично писане“ за магистри английска филология, която показва стимулиращ ефект за обучаемите и много добри крайни резултати. Системата се базира на натрупването на електронно портфолио и на участие в занятията, което се мотивира със самата същност на дисциплината – поставената цел е развиване на умения за писане на академични текстове в три основни жанра, необходими за справянето със задачите по останалите дисциплини. На фиг. 12 е представена системата и поднасянето ѝ в електронна форма за информация на студентите (като част от анотацията на курса, във файл, удобен за сваляне и достъпен онлайн), а на фиг. 13 са демонстрирани конкретни пример за електронния ѝ вариант.

AW_2010/2011

Sofia University, Faculty of Classical and Modern Languages

Anelly Kremenska, MSc, MA

The language competence in the specific field is a result of the glossary compiled and developed by the students themselves as a part of the assignment;

In the process of developing the assignment, the students improve their practical skills in using the Internet for information, selection of resources, identifying the terminology, discussing, writing a variety of academic texts in English, presenting a group work, team working, professional communication.

The course contents will be delivered via a virtual learning environment, adapted to the needs of the foreign language learning. The lab sessions involve the use of the ICT for the project (assignment), as well as for communication for academic purposes. The students will work in small groups and individually.

2.3. Classes: 30 lab sessions (distributed unevenly)

3. Assessment:

3.1. Elements

30% portfolio (annotated bibliography, notes, summary) – obligatory (needs at least 15% for assessment)

30% participation (e-mail, discussions, reflections, commentaries and peer evaluation) – optional

40% assignment (literature review) – obligatory (needs at least 20% for assessment)

NB! Without any of the obligatory minimum, the assessment is automatically Fail (2)

3.2. Mark

81% +	Excellent (6)
71 – 80%	Very Good (5)
61 – 70%	Good (4)
51 – 60%	Pass (3)

фигура 12 Пример за система за оценяване - по Академично писане

AW2010_GR12.xlsx - Excel

SID	name	e-portfolio			participation			Assignment										Total		
		annotated bibliography	summary	exercise on accuracy	reflection 1 A&T5	discussion	exercises	relevance of the topic	choice of sources	5 different type sources	accuracy (grammar, vocab)	structure (whole/para/sente)	style (lang)	cohesion	title page, fonts, margins,	citations	bibliography		SumAssign	points
		10	9,0	8	10	10	9	40	10	30	35	10	20	15	35	25	35	26	82	6
		10	7,5	10	10	5	10	40	25	35	30	25	20	25	10	20	5	24	76	6
		9	8,0	6	10	7	10	40	35	30	30	20	10	20	40	40	31	81	6	
		10	10,0	8	10	7	5	40	40	40	30	15	20	20	40	40	33	83	6	
		10	10,0	8	10	4	8	40	35	30	40	30	40	30	35	20	20	32	82	6
		8	10,0	9		5	5	40	30	30	30	10	10	15	35	5	30	24	61	4
		3	10,0				3	40	30	30	20	5	15	10	40	40	40	27	43	2
		8,0			10		9													2
		10	9,0	9	10	8	10	40	40	40	30	30	20	20	35	30	38	32	88	6
		7	8,0					40	40	40	20	5	5	5	15	20	35	23	38	2

фигура 13 Електронна форма на оценяването – в таблица на MS Excel

4. Среда за обучение

Последната, и може би най-комплексна функция на технологиите в обучението по и на чужд език е това да осигуряват гъвкава и достъпна среда за обучение. Това може да включва всеки от изброените по-горе елементи, във всевъзможни комбинации: от най-простото информирание за курса, напр. чрез имейл или уебстраница, до цялостно управление на учебния процес - предоставяне на учебен материал и дейности с него, контрол и оценяване, административни решения и т.н. Такова управление обикновено се реализира чрез виртуални учебни среди (virtual learning environments, VLE) или системи за управление на съдържанието (content management systems, CMS), напр. Moodle, Dokeos, Blackboard. Улеснено, но и с по-ограничени възможности е използването на популярните видове социален софтуер за такива цели - напр. разгледаните по-горе блогове и уебстраници, поддържани чрез Facebook или Blogspot. По-комплексно е пренасянето на учебния процес във виртуален свят - напр. тип *Втори живот* (SecondLife) или Macmillan English Campus, където е възможно да се реализира дистанционна форма на обучение максимално близка до реалния живот, включително в 3D свят, какъвто е *Втори живот*. Нека разгледаме тези две възможности по-подробно.

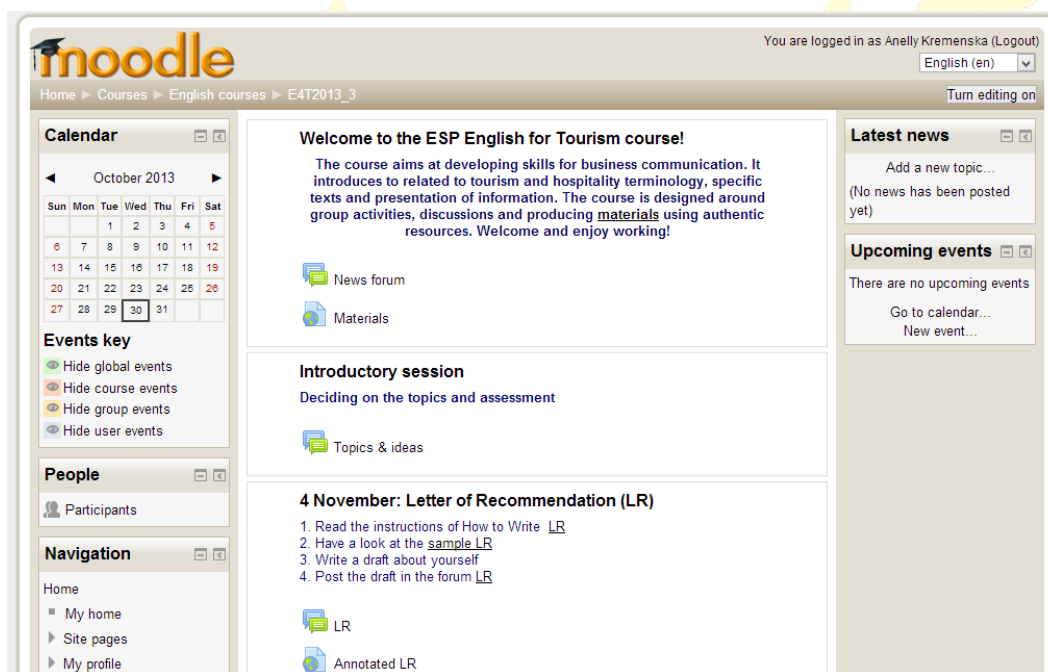
4.1. Виртуална учебна среда – Мудъл

Мудъл (Moodle) е безплатен софтуерен пакет за създаване на уеббазирани курсове и уебсайтове. Това е проект за глобално развитие, който е създаден да поддържа социалния конструктивизъм като образователна парадигма. Чрез него е възможен свободен обмен на учебни съдържания, или използването на готови

лицензирани съдържания, при спазване на авторските права. Има формата на интерактивен уебсайт, и позволява доставяне на учебно съдържание, съвместна работа и организация на обучението, електронно оценяване и обратна връзка.

В Софийския университет Мудъл е въведен още през 2001 г., във Факултета по математика и информатика, а в момента на практика всички факултети използват една или друга версия на средата. Общонаучната платформа се намира на <http://elearn.uni-sofia.bg/> и позволява достъп до курсовете на съответните факултети.

Курсът в Мудъл изглежда като уебсайт, като страницата му е разделена на три части: лявата и дясната съдържат менюта, които могат да се променят по избор на преподавателя и студента от стандартен набор или допълнителни функционалности. Централната част е учебното съдържание, което може да е организирано по седмици, по теми или в свободен (социален) формат (фиг. 14). Стандартните възможности, които съдържа основният пакет на Мудъл, включват навигация, календар, форум, уебстраница, етикет, урок, тест и т.н., като могат винаги да се добавят допълнителни модули, напр. HotPotatoes за тестове и уроци, или BigBlueButton – за видеоконференция или виртуална класна стая. Всички тези модули могат да се комбинират по всевъзможни начини, да се преместват, така че да са максимално удобни за ползване, да се скриват или редактират – според нуждите на конкретното обучение.

The screenshot shows a Moodle course interface. At the top, it says 'moodle' and 'You are logged in as Anelly Kremenska (Logout)'. The course path is 'Home > Courses > English courses > E4T2013_3'. The main content area is titled 'Welcome to the ESP English for Tourism course!' and includes a description of the course's goals. Below this, there are sections for 'News forum', 'Materials', 'Introductory session' (with a sub-section 'Deciding on the topics and assessment'), and '4 November: Letter of Recommendation (LR)' with a list of tasks. On the left, there is a 'Calendar' for October 2013, an 'Events key', 'People' (Participants), and 'Navigation' (Home, My home, Site pages, My profile). On the right, there are 'Latest news' and 'Upcoming events' sections.

Фигура 14 Общ изглед на курс в Мудъл

Кои точно модули да използваме и как? Организацията на елементите зависи от педагогическите цели на обучението, от наличните материали, но най-вече от собствената ни преценка кое представяне е най-подходящо за студентите ни и как най-ефективно да ги подпомагаме. Има много ръководства по Мудъл, включително на

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Европейски социален фонд

български език, за всеки от модулите, които могат да се намерят в YouTube и на официалната страница на Мудъл <https://moodle.org/course/view.php?id=43§ion=2>. Педагогически характеристики на Мудъл и възможностите за приложението му за обучение по и на чужд език могат да се намерят в Янева и др. (2011), Кременска (2011), Кременска и др. (2013). На фиг. 15 са представени идеи за визуализация на електронен курс по специализиран английски език от реално действащи курсове.

Topic 6
1st week of the second semester
Presentations

- Who is presenting - first week 2nd sem
- Session outline Summary. Planning. First Draft. Plagiarism

Extra materials on Plagiarism & how to avoid it; Good Academic Paper

- Citation and Plagiarism: session handout in .pdf
- Citation and Plagiarism: session in a website layout
- Extra: a handout on Plagiarism
- Extra: a handout on Plagiarism 2

Topic 7
2nd week 2nd semester
Presentations. Final marks submission.

Topic 13

Letters. A Career in Tourism
English for International Tourism (EIT) Upper-Intermediate, Unit 2, Part 1
4th/5th April

- Types of letters and structure - overview
- Discussing the letters from the homework
- Discussing the reading and listening tasks, Unit 1 and the vocabulary presented on types of holidays
- Answer the letters of inquiry giving the requested information and asking for additional details. Please add the answers below, in the forum Letters (Answers) Portfolio (Part 1)

Who is presenting on 4th/5th April

Handout Letters

Letters (Answers)

фигура 15 Примери за занятия по специализиран английски език в Мудъл

4.2. Обучение с помощта на *Втори живот* (SecondLife)

„Сериозните игри“ (serious games) е термин, който се наложи в последните години за представяне на симулиращи реалния живот технологични решения, които се използват за образователни, бизнес, научни, изследователски и др. подобни цели. Тук ще представим конкретна такава симулация, софтуерното решение *Втори живот*, като фокусът ни е върху възможностите за обучението по и на чужд език.

Втори живот е платформа, която се инсталира безплатно и позволява да се свързваме с виртуалния „свят“ чрез браузър и интернет. 3D анимираният „свят“ се състои от „острови“, достъпът до които може да е свободен, но може и да е ограничен – т.е. може да се създаде „остров“ на конкретен университет, който да може да се

посещава само от студентите на университета. При инсталирането е необходимо да създадем своя виртуален образ – аватар, който след това ще използваме при „телепортиране“ на искания от нас „остров“ и участие в живота на „света“.

Най-лесната форма на практика на езика в естествени условия – при това без да пътуваме – е както и в реалния живот: за общуване в реални условия. Например, на публично достъпен остров, на който се говори английски език, с виртуални магазини за дрехи: можем да организираме разговор с продавач, който е реален човек, носител или ползвател на езика. Можем да се включим в общност на обучавани на остров, на който се предлагат такива услуги, или сами да организираме обучение в рамките на общодостъпен остров. Създаването на собствен кампус отнема време и изисква реални средства за „закупуването“ на остров – тъй като се нуждаем от услугите на програмисти, които да създадат 3D изображението и функционалностите, които искаме. Много от големите университети притежават такива кампуси, в които се провеждат реални обучения, конференции, консултации, даже учебни практики. Например, преглед на пациент, който описва симптомите на заболяването си – пациентът, студентът по медицина и преподавателят са представени със своите аватари във виртуален лекарски кабинет. На фиг. 16 се вижда виртуална класна стая на лекцията на проф. Марк Ванщайн (Marc Weinstein, Florida International University)¹⁵, в която се представя визия за ролята на такива виртуални светове в образованието, като видеото е направено в домашни условия и е „заснето“ във Втори свят.

фигура 16 Пример за 3D класна стая в SecondLife

¹⁵ Marc Weinstein, Florida International University , SecondLife
<http://www.youtube.com/watch?v=mCd_YsPbf0Y>

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

Представа за част от възможностите на *Втори живот* за обучение на университетско ниво дава, например, видеото на адрес http://www.youtube.com/watch?v=qM_1IEJsy2Q, където през очите на обучаемия са представени креативни идеи, интервюта с преподаватели, примери и т.н. Някои от най-големите университети във *Втори живот* са представени тук <http://www.youtube.com/watch?v=PydwAOBLVRA>. Преподавателската гледна точка можем да видим във видеото на адрес <http://www.youtube.com/watch?v=4R1SrZua5ww>, а представяне на Виртуалния учебен център, създаден от IBM - <http://www.youtube.com/watch?v=Ql61bW2rY3A>. Тези примери показват потенциала на такива виртуални светове в обучението по принцип и могат да се използват за основа на творческо прилагане на виртуалния свят за обучение по и на чужд език.

5. Задачи и дейности в контекста на обучението по и на чужд език

Използването на разнообразни информационни ресурси е част от всяка обучителна дейност. На практика всеки от изброените по-горе ресурси може да се използва както по време на самите занятия, така и за самоподготовка или допълнителна работа, като бъде съответно описан и с подходящи инструкции за работа. Например, в обучението по и на чужд език можем да организираме четене с разбиране върху статия от информационен сайт, например сайтът на BBC предлага статии и новини по всякакви теми. На същия сайт има и интервюта под формата на подкаст, така че може да се развива и умение за слушане върху същата информация.

Нека разгледаме конкретни **примери** за създаването на задачи и дейности.

5.1. Нискотехнологичен контекст

Ас. Яна Георгиева подготвя занятие по английски за специалност Туризъм. Разполага със собствен лаптоп и мобилен интернет, а студентите могат да използват собствени лаптопи, публично достъпен, но бавен интернет. Залата не е оборудвана с презентационна техника. Студентите са напреднали, минималното ниво е В2.

Яна подготвя индивидуална задача за слушане с разбиране. Намира интервю с предприемач, собственик на хотелска верига. Дейностите, които описва за студентите си целта запознаване със специфична терминология за областта на туризма, слушане на автентичен говор, развиване на умения за слушане с разбиране и отсяване на информация. Задачата и дейностите към нея са описани в работен лист, който всеки от студентите получава в началото на занятиято или се копира от самите студенти. В описанието се включват целите, връзка към оригиналния материал, последователността на дейностите (стъпките за изпълнение) - въпроси, на които да се отговори, таблица, която да се попълни и т.н., както и подробни инструкции. Яна е свалила подкаста, който ще използва, на лаптопа си, тъй като връзката през интернет може да се окаже недостатъчно бърза.

По време на занятиято студентите използват собствени лаптопи или мобилни устройства за работа с подкаста. За тези, които не разполагат с такива Яна предоставя

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

лаптопа си. Тъй като звукът не е достатъчно силен, всеки от студентите може да пусне подкаста няколко пъти. Обсъжда се групово попълването на таблица с факти от материала, като се коментира и каква част от тези факти следва да бъде записана.

След изпълнението на дейностите, за самостоятелна работа остава попълването на таблица с термините, които се срещат в материала, които да бъдат обсъдени на следващото занятие.

5.2. Високотехнологичен контекст

Ас. Петко Костадинов подготвя занятие по специализиран английски език със студенти по Информатика. Разполага с компютърна лаборатория с интернет и презентационно оборудване. Студентите са с различно ниво на владеене на езика – от B1 до C2; всички разполагат със собствен компютър и интернет както по време на, така и извън занятията.

Петко подготвя групова дейност от типа **убквест** – провеждане на собствено онлайн изследване от всеки студент за решаване на конкретен проблем. Петко формулира групова задача за създаване на текст за решаване на казус – отговор на въпрос, като описва последователността от дейности, изискванията и сроковете, както и скалата за оценяване на продукта. Задачата е формулирана във виртуална учебна среда, сроковете са поставени в календара на средата, а изискванията са формулирани в инструкции тип работен лист, качени са в средата и са изпратени на групов имейл.

Дейностите по задачата се осъществяват по време на занятията, както и извън тях, като времето за работа е регламентирано (напр. 2 часа присъствени занятия и 1 час самостоятелна работа). Продуктите се качват във виртуалната учебна среда. След изтичане на сроковете за работа, Петко оценява работите по поставените предварително критерии и дава групова обратна връзка за всяка курсова работа. В присъствено занятие се обсъждат резултатите и коментират курсовите работи.

6. Обобщение

Необходимостта от принципно нови подходи в съвременното образование е безспорна и е предмет на все повече научни и научно-приложни разработки. Един интересен материал за размисъл, който бихме препоръчали за илюстрация е изложението на Кен Робинсон, представено на популярните TED Talks (научни открития, иновации и идеи, представени в кратки презентации), което може да бъде намерено на адрес http://www.ted.com/talks/ken_robinson_changing_education_paradigms.html. В тази презентация се аргументира по убедителен (и интересно онагледен) начин защо точно се налага за преразгледаме образователните парадигми, възприети в миналото. Настоящото изложение не си поставя за цел да доказва тази необходимост – приели сме, че тя е факт и търсим подходящи средства за задоволяването ѝ.

Технологичните възможности за подпомагане на обучението по и на чужд език са много и, при адекватно прилагане, биха могли да дадат възможност за по-ефективно, персонализирано и достъпно обучение. Разгледаните тук технологии далеч не изчерпват всички налични средства – технологиите се развиват и буквално ежедневно

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

възникват нови възможности. Целта на този преглед е по-скоро да подсказва идеи за прилагането на някои конкретни методически и педагогически решения за всеки от четирите аспекта на интегрирането на технологиите в обучението по и на чужд език: за ресурс, за среда на обучение, за комуникация и за оценяване. Творческото прилагане на технологиите в зависимост от конкретния контекст, налично време за подготовка и лични предпочитания е въпрос на личен избор на преподавателя, доколкото не е институционално определено. Тъй като в Софийския университет към момента се работи по много дисциплини по интегрирането на технологии в обучението и постепенно се създава общност на подпомагане на индивидуалните усилия, може да се твърди, че е реалистично да се осигури качествено съвременно обучение, отговарящо на най-високите международни стандарти.

Библиография

- Бижков 1996: Бижков, Г. (1996). Теория и методика на дидактическите тестове. Просвета, София.
- Кременска 2011: Кременска, А. (2011). Модел на уеббазирано обучение по чужд език. Изток-Запад, София.
- Кременска, Ташев, Пангалова, 2013: Кременска, А., Ташев, Д., Пангалова, В. (2013). Ръководство за електронно, дистанционно и уеббазирано обучение за здравното образование. Изток-Запад, София. ISBN 619152268-1
- Хагит 2013: Huggett, C. Three Steps to Convert Classroom Training to Virtual, Citrix GoToTraining, webinar 18.07.2013 (<http://cindyhuggett.com/>)
- Хара и др. 2008: Jara, M., Mohamad, F., Cranmer, S. (2008). Evaluation of E-Learning Courses. Occasional Papers in Work-Based Learning (4). WLE Centre, Institute of Education, University of London, London.
- Хиперман и Садуикс 2001: Heaperman, S., Sudweeks, F. (2001). Achieving Self-efficacy in the Virtual Learning Environment. In: AARE 2001 International Education Research Conference. Crossing Borders: New Frontiers for Educational Research, Fremantle, W.A. AARE.
- Янева, Кременска, Хинковски 2011: Янева и др. (2011): Янева, П., Кременска, А., Хинковски, С. Интегриране на съвременни мултимедийни технологии в чуждоезиковото обучение във Факултета по класически и нови филологии. Сигилла ООД, София.

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

База данни за преподаване на френски език като чужд. Основни сайтове

*проф. д-рн Силвия Ботева
гл. ас. д-р Жана Кръстева
гл. ас. д-р Маргарита Руски*

А. Учебни методи и технологии

1. EduFLE.net (www.edufle.net)

Сайтът е многопрофилен – предназначен е за широк кръг потребители, обединени от интереса към преподаването и изучаването на френския език. Предлагащата информация е актуална, изчерпателна, с лесен достъп, с много връзки и препратки.

Основни рубрики:

- Методи за преподаване и обучение по френски език
- Методи за оценяване
- Методика на обучение по устна реч
- Методика за обучение чрез образ и звук
- Методика за обучение по граматика, лексика, семантика
- Специализиран френски
- Обучението по френски и интернет
- Езикови политики
- Библиография ЧО

2. Le Point du FLE (www.lepointdufle.net)

Основното предназначение на сайта е да представя в системен и организиран вид информация, съдържаща се в различни електронни източници и свързана с обучението по френски език. Сайтът предлага лесен достъп до многобройни източници. Специално внимание се отделя на тези, които са със свободен и неограничен достъп.

Сред основните цели е и представянето на интерактивни учебници и помагала, например:

[Exercices de français / Français langue étrangère - Grammaire interactive audio ©2006-2013](#)
[AlphaLire - Apprentissage de la lecture \(1\) ©2006](#)
[AlphaLire - Apprentissage de la lecture \(2\) : Les combinaisons de lettres ©2006](#)

Сайтът предоставя ефективна информация на две категории потребители – студенти, изучаващи френски и преподаватели по френски език. В рубриката **Ressources générales** обучаемите могат да намерят различни по вид и тип упражнения както върху езика (фонетика, лексика, морфосинтаксис, дискурс и комуникация), така

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

и върху различни аспекти, свързани с историята, културата, цивилизацията на Франция и други франкофонски страни. Достъпът до източниците в повечето случаи е без ограничение.

За преподавателите по френски език наред с източници в цитираната вече рубрика е предназначена и рубриката **Spécial enseignants**. Тя предоставя различен по вид и тип упражнения, предвидени за различни нива на владение на езика, предложения и конкретни идеи за използване на интернет пространството в процеса на обучението по френски, посочени са връзки към различни сайтове за лингвистика, методика и квалификация на преподавателите.

3. Le FOS. COM (Français sur objectifs spécifiques) (www.le-fos.com)

Сайтът е посветен на специализирания френски език, една непрестанно разширяваща се област, която придобива все по-голямо значение и е неизменна част от преподаването на френския език като цяло. Спецификата на сайта определя и публиката, за която е предназначен – преди всичко професионалисти от различни сфери, чиято цел е да надграждат определени знания и умения по езика и да ги разширяват и обогатяват с такива за специфични цели. Това изисква да се определят ясно потребностите на обучаемите, да се прецизират използваните методически подходи в рамките на т.нар. методика на преподаване на специализиран френски език и да се прилагат адекватни на конкретно определените цели и задачи учебници, помагала и т.н.

Сайтът предлага широк спектър от източници и данни, отнасящи се до най-разпространените и търсени области на специализирания френски – юридически френски, икономически и бизнес френски, френски на международните отношения, френски в сферата на туризма, ресторантьорството и хотелиерството, медицински френски. За всяка област потребителите могат да намерят и да ползват учебници, помагала, речници, списания, полезни връзки към други сайтове.

По-долу са изброени някои от достъпните речници и помагала:

- 1 [Dictionnaire unilingue d'Apprentissage du français des Affaires DAFA / Editions Didier Hatier - France](#)
- 2 [Vocabulaire des affaires : anglais-français / français-anglais Kevin Halion / e-Anglais - France](#)
- 3 [Dictionnaires de français des affaires, finances, marketing Lexicool - France](#)
- 4 [Glossaire du marketing emarketing - France](#)

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Европейски социален фонд

- 5 Lexique des termes administratifs + Guides pratiques Rédaction administrative
Ministère de la Fonction publique - France
- 6 Métiers - Les fiches métiers + Quiz métiers
ONISEP Office national d'information sur les enseignements & les professions
- 7 400 vidéos pour découvrir des pros en action !
lesmétiers.net
- 8 Mains et Merveilles - Métiers de l'artisanat Audio > Niveau 2 > Métiers
Apprendre le français avec TV5Monde - France
- 9 Découvrir les métiers de l'artisanat par des portraits
L'Artisanat - France
- 10 Vocabulaire : Les professions
Bernard Dupriez / Vocabulaire illustré - Belgique
- 11 Le travail et le chômage
Bert Peeters / Le vent en poupe / UTAS Université de Tasmanie - Australie
- 12 900 entraînements à la communication professionnelle
Association de création pédagogique Euro Cordiale (a.s.b.l.) - Luxembourg

Информацията, отнасяща се до всички тези източници, е обединена в т.нар. **тематичен пътеводител (guide thématique)**.

Подобаващо място е отделено на различните аспекти, проблеми и дейности, свързани с работата на преподавателя по специализиран френски. В рубриката озаглавена образователно **пространство (espace éducatif)** се посочват добри практики, свързани с изработване на програми и конкретни курсове по даден вид специализиран език. Инсталирана е и образователна платформа от типа Мудъл, която дава възможност за осъществяване на дистанционно обучение.

Форумът на сайта е място за обмяна на мнения и опит между учени, методици, обучаващи и обучаеми.

4. CIEP (www.ciep.fr)

Сайтът на CIEP (Centre International d'Etudes pédagogiques) предлага в специално обособена рубрика информация за учебните методи, предназначени за преподаване на специализиран френски език: **Répertoire des méthodes de FOS**. Предоставят се данни за всички методи за специализиран френски език, издадени след 2000 г. Те са разпределени в следните раздели: предприятия и професии, бизнес, администрация и дипломация,

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

туризъм, наука, право. При представянето на отделните методи има важни уточнения, свързани с европейската езикова рамка и съответното ниво на владеене на езика.

Целта на рубриката е да даде информация на преподаватели, обучители, методици и обучаеми за най-актуалните публикации на различните издателства в областта на специализирания френски. Посочват се изданията, които са изцяло или частично достъпни в електронен вид.

Това са основните характеристики и на рубриката, предлагаща сведения за учебните методи за преподаване на френски език като чужд: **Répertoire des méthodes de FLE**. От справката се вижда, че при повечето методи, предназначени за възрастни обучаеми, има частичен достъп през интернет.

5. Издателство Ашет (www.hachettefle.com)

Издателство Ашет предлага изцяло електронни учебници за възрастни обучаеми:

- Alter Ego 1, 2, 3
- Alter Ego Plus 1, 2,3
- Agenda 1, 2, 3

Alter Ego 1, 2, 3 и Agenda могат да се тестват безплатно в реални учебни условия (една трета от обема им). Всяка поредица включва книга за ученика, помагало с различни по вид дейности и упражнения, книга за учителя (и методическо ръководство), аудио и видео приложения, анимации, дейности за самостоятелна подготовка.

Методата Alter Ego Plus предлага извънредно богата на информация книга за учителя. Тя включва съдържанието на всички помагала и дейности, предназначени за обучаемите (книга за ученика, помагало с упражнения и т.н.), около 50 интерактивни упражнения и дейности, специално предвидени за електронно обучение, видеоприложения към всяка учебна единица, методическо ръководство и препоръки за работа с методата. Електронният вид на методата дава възможност за непрекъснато обновяване на съдържанието ѝ – на сайта на издателството се посочва, че около 60% от съдържанието редовно се актуализира. Сред предимствата се открояват и специално предвидени дейности и упражнения за произношение и правопис, изчерпателен справочник по граматика, тематично обособена лексика.

Новост сред учебните пособия са поредиците Alter Ego 4 и 5, предназначени за обучаеми с ниво на владеене на езика, отговарящо на C1 и C2 по европейската езикова рамка.

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

6. **Bonjour de France** (www.bonjourdefrance.com)

Bonjour de France е сайт, предназначен за обучение по френски език. Сайтът може да се определи като дидактическо интерактивно електронно списание с напълно свободен достъп, което предлага упражнения, тестове, игри, подпомагащи изучаващите френски език, а също и методически разработки, предложения и идеи, улесняващи и обогатяващи работата на преподавателите. Съдържанието на сайта е ориентирано и към разпространяване на принципите на франкофонията и разширяване на знанията на обучаемите в тази област.

Предлаганите курсове, упражнения и дейности са разпределени в следните основни рубрики:

- Граматика на френския език
- Фонетика и произношение
- Разбиране
- Лексика
- Бизнес френски
- Тестове
- Игри
- Караоке
- Френска цивилизация
- История на франкофонията
- Да говорим на френски

Б. Лексикографски пособия върху френския език в Интернет пространството

Лексикографските справочници върху френския език (едноезични и двуезични) са многобройни, но повечето имат характеристиката на глосари в определени тематични области и не предоставят изчерпателна информация. Сред това многообразие могат да се посочат няколко речника, които са се наложили сред потребителите като надеждни и много богати на информация.

1. Trésor de la langue française informatisé

www.atilf.atilf.fr

Речникът е разработен от екип от лексикографи и лингвисти от Националния център за научни изследвания (CNRS), съвместно с Националния Институт по френски език (INALF) и Центъра за анализ и компютърна обработка на френския език (ATILF). Съдържа 100 000 думи с тяхната етимология, 270 000 дефиниции, 430 000 примера.

Достъпен за употреба, речникът позволява търсене (вертикално и хоризонтално) по различни критерии (тематична и стилистична принадлежност, етимология,

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

комбинаторика, граматични характеристики, синоними, антоними, примери). Речникът е богат и на термини от основните области на науката и техниката.

Достъпът е свободен.

2. Grand dictionnaire terminologique

<http://gdt.oqlf.gouv.qc.ca/>

Това е най-големият и пълен терминологичен речник със свободен достъп в Интернет. Той представлява банка от терминологични фишове, изготвени от Квебекската служба по френски език (Канада). Към 2012 г. броят на фишовете е 10 000. Основният език обект на терминологичните разработки е френският. Всеки фиш представя отделно понятие, свързано с определена тематична област и неговите терминологични названия във френски и английски език, както и в някои други езици (италиански, испански, португалски и т.н.). Позволява търсене по лексикални полета, ключови думи, по подразбиране. Включени са и голям брой терминологични словосъчетания.

Въпреки че сайтът не е преводчески, той предлага превод на термините основно между френски и английски език, като разграничава канадските от континенталните употреби (най-вече по отношение на френския език). Актуализира се постоянно.

3. Dictionnaire d'apprentissage du français des affaires

<http://www.projetdafa.net/>

Речникът за изучаване на бизнес френски е електронен вариант, изготвен от Изследователската група по педагогическа лексикография (Grelep) към Католическия Университет в Льовен, Белгия, на идентичния речник на хартиен носител на издателство Didier. Включени са 3 200 икономически термина, както и общонаучни термини. Всички те са представени чрез терминологични фишове, които включват дефиниция (кратка и разширена) и превод на термина на английски, италиански, испански, немски и нидерландски език.

Особено ценна е информацията, отнасяща се до употребата на термина в различни обичайни или устойчиви словосъчетания, която е включена във всеки терминологичен фиш.

4. France Terme

<http://www.franceterme.culture.gouv.fr/FranceTerme/>

Сайтът предлага достъп до термините, които са официално препоръчани за употреба чрез публикуването им в Държавен вестник (Journal officiel) във Франция. Те принадлежат на практика към всички тематични области на науката и техниката и имат задължителен характер за административните документи, издавани във Франция. Сайтът е особено ценен заради актуалната информация, която предлага. Изготвя се от

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

Официалната делегация за френския език и езиците на Франция към Министерство на културата и комуникацията.

5. Banque de dépannage linguistique <http://www.oqlf.gouv.qc.ca/ressources/bdl.html>

Сайтът представлява на практика езиков речник, който включва богата и разнообразна информация върху особеностите на френския език по отношение на лексика, морфология, синтаксис, правопис, произношение, англицизми, пунктуация, съкращения и символи, собствени имена и т.н.

Сайтът е разработен от Квебекската служба по френски език (Канада). и непрекъснато се обновява. Речниковите статии са написани на ясен и достъпен език и са богати на примери за употреба. Търсенето на информация е на азбучен, тематичен или текстуален принцип.

Целта на сайта е да предостави в едно интегрално пособие богата гама от езикови знания, които да подпомогнат изразяването (писмено и устно) на френски език.

6. <http://dictionnaire.tv5.org/dictionnaire>

Мултифункционален езиков речник на френски език, който може да функционира и като двуезичен френско-английски и английско-френски. Интерфейсът е добре организиран, с ясно обозначени функции. След посочване на желаната дума, ползвателят може да избере информацията относно дефиницията, синоними, правопис, спрежение и употреби. Прави впечатление преди всичко изчерпателният и подробен характер на предоставените данни, както и прецизността на техния подбор.

7. IATE – Многоезична терминологична база данни на ЕС.

<http://iate.europa.eu/iatediff/SearchByQueryLoad.do;jsessionid=9ea7991c30d68c41be05889c4c90af9ed73653b29d00.e3iLbNeKc38Ke3eKaNiLaN0Ob40?method=load>

Търсенето позволява различни комбинации от езици. Сайтът предоставя прост и лесен достъп за използване. Той е инструмент, който дава възможност да се борави с терминологията на 23-те официални езика на ЕС. Интерфейсът е много добре организиран и предоставя избор на различни области, което оптимизира търсенето. По желание на ползвателя се дава справка за термина, контекста на употреба, както и обяснителни бележки относно тази употреба. За някои термини е налице и подробно определение. В рубриката „Пълна статия” се отчитат и допълнителни данни като степен на надеждност на източника, дата на регистрираната употреба и др.

Базата данни би могла да е от полза преди всичко за колегите, работещи в обществено-политическата, социалната, правната, финансовата и икономическата сфери.

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

В. Френски език за университетски цели (Français sur objectifs universitaires, FOU)

Френският език за университетски цели (FOU) е относително ново понятие в дидактиката на обучението по френски език като чужд. То е подвид на специализирания френски език (FOS), който има за цел да подготви студенти, които (ще) осъществяват обучението си на френски език (във френскоезична държава или извън нея). Целта на това обучение е да усъвършенства и задълбочи общите и специализирани знания по френски език в областта на университетските дисциплини, по които ще се обучава студентът.

FOU има няколко отличителни характеристики:

- разнообразие от университетски дисциплини, по които се осъществява обучението (медицина, право, информатика, точни науки, инженерни науки и т.н.)
- специфични потребности по отношение на уменията за езиково общуване в университетски контекст (административни процедури, слушане на лекции, водене на записки, четене на специализирана литература, полагане на изпити, изготвяне на курсови и дипломни работи и др.)
- ограничено време за подготовка по FOU (обикновено в съпътстващи вечерни курсове или през уикенда)
- точно формулирани очаквани резултати в края на обучението
- сериозна мотивация на обучаемите, пропорционална на конкретните очаквания

С оглед спецификите на Френския език за университетски цели съответното обучение трябва да се стреми към изграждането на следните компетентности:

- езикова компетентност, която да позволи да се формират умения за слушане на лекции, водене на записки, задаване на въпроси и т.н.
- методологическа компетентност – умения за изпълнение на специфични академични задачи като подготовка на изложения (писмени и устни), презентации, изработване на планове, синтезиране на информация, изказвания пред публика, изготвяне на курсова и дипломна работа, писане на отчет за стаж и др.
- специализирана компетентност – специализирания познания в конкретната област на знанието, в която ще се осъществява обучението.
- институционална компетентност – по отношение на организацията на академичните структури и на административните процедури.

При изготвяне на програмата на курс по FOU е необходимо да се направи анализ на специфичните нужди на обучаемите, като се вземат пред вид входното езиково ниво, специфичните потребности по отношение на университетските дисциплини и

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

конкретните академични нужди. Важно е да се осигури хомогенност на групата и подходящ хорариум (обикновено 30 часа на семестър).

Основно дидактическо пособие, на което се реферират всички публикации по темата е **Mangiante J.-M., C. Parpette**. Le français sur objectif universitaire, PUG, 2011
Учебни помагала за изучаване на FOU не са публикувани досега, но се работи по тяхното изготвяне в Presses Universitaires de Grenoble.

За момента не съществува самостоятелен сайт, посветен на FOU, но информация е достъпна на следните сайтове:

<http://www.edufle.net/Le-FOU-francais-sur-objectif.html>

<http://www.le-fos.com/historique-7.htm>

<http://eprints.aidenligne-francais->

universite.auf.org/576/2/Support_de_cours_FOU_HAFEZ.pdf

www.univ-erp.fr/modules/resources/.../DossierpedagogiqueN39.pdf

Г. Софтуер-детектор на плагиатство

В последните години развитието на технологиите и достъпът до информация през Интернет поставят сериозни проблеми пред Университетите, които търсят начини за борба с неприемливи академични практики най-вече от страна на студентите. Сред тези практики най-спорно и трудно за доказване е плагиатството, което съществува под различни форми. Европейските университети вече масово използват специализирани софтуерни продукти за откриване и предотвратяване на преписването. Обикновено това са продукти, които се изработват по поръчка на дадения Университет или се използват готови средства, като за тях се закупува годишен абонамент. Всеки Университет прави своя избор и всички студентски разработки подлежат на проследяване чрез избраната система. Не се налага отделните преподаватели сами да разучават съществуващите в мрежата възможности за сканиране и сравняване на текстове. Системата Turnitin е един от най-разпространените в Европа софтуерни продукти, който се използва и у нас.

Що се отнася до продуктите със свободен достъп, те не са малко на брой, но степента на надеждност е различна и не винаги е по силите на един преподавател да направи необходимата преценка.

1. VIPER

Счита се, че това е сигурен и надежден софтуер, който се използва предимно в университетите и другите висши училища, където стриктно се следи за плагиатство. Viper позволява сравняване с огромен обем страници в мрежата, възлизащ на милиарди страници, включващи университетски публикации, студентски разработки, учебни помагала, учебници, бази данни на научни списания

Той се изтегля безплатно от мрежата и се създава безплатен акаунт, което отнема само няколко секунди. Важно е да се знае, че всички актуализации са също

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

лесно достъпни и напълно безплатни. На пазара Viper се счита за конкурент на Turnitin, или за безплатната негова версия.

Как функционира Viper?

Използването на Viper става изключително лесно поради добре организирания интерфейс, който позволява да се импортират повече от един документи за сканиране, което се извършва почти мигновено от компютъра. Софтуерът е съвместим с най-широко разпространените видове документи, Microsoft Office, PowerPoint или PDF.

След като се импортира даден документ, сканирането става за няколко минути и резултатите се афишират. За разлика от другите подобни софтуери тук се посочва точният източник на заимствания текст. По този начин лесно може да се коригират липсващите препратки. Резултатите са синтезирани в отчет за оригиналност, в който се описва степента на съвпадение с вече публикувани документи и който отчет може да се съхрани или да се предостави като информация при нужда. Документът може да се сканира толкова пъти, колкото е нужно, независимо от размерите му, което позволява да се направят корекции и текстът да бъде многократно преработван.

Други предимства- няма ограничения за броя и дължината на сканираните текстове, няма ограничения за броя на сканиранията, софтуерът има възможности за сравняване на милиони Web страници, включително на повече от 2 милиона документи, до които други скенери нямат достъп. Предоставя се информация за източника и неговото съдържание в съответния контекст, което е безусловно предимство пред останалите варианти на подобни софтуери. Гарантирана е конфиденциалността на авторите и сигурността на сканираните текстове. Един ползвател, който проверява своя текст няма достъп до евентуалните сходни текстове. Един текст не може да стане достояние на друг ползвател. Посочва се единствено степента на сходство в проценти. Viper не предлага проверка на правописа и граматиката, което лесно се прави с възможностите на компютъра. Viper има възможности да сканира всякакви документи, написани на латиница, което ограничава броя на използваните езици.

Интересна възможност се предоставя на Университетите, които биха могли да си поръчат срещу закупуване на институционален лиценз, адаптиран към съответните изисквания и нужди. Разработените лицензи могат да бъдат съобразени с потребностите ползвателя и често пъти представляват по-удачни и по-изгодни от финансова гледна точка варианти в сравнение с конкурента Turnitin.

2. <http://plagiarisma.net/>

Изтегля се лесно и безплатно от мрежата.

Тук възможностите са впечатляващи по отношение на броя на посочените езици, на които могат да се сравняват текстове (190!). В този смисъл няма ограничения за българския език, както при Viper.

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

Лесно се ползва, посочват се източниците на оригиналния текст. Единственото неудобство е, че е нужна регистрацията за по-новите версии.

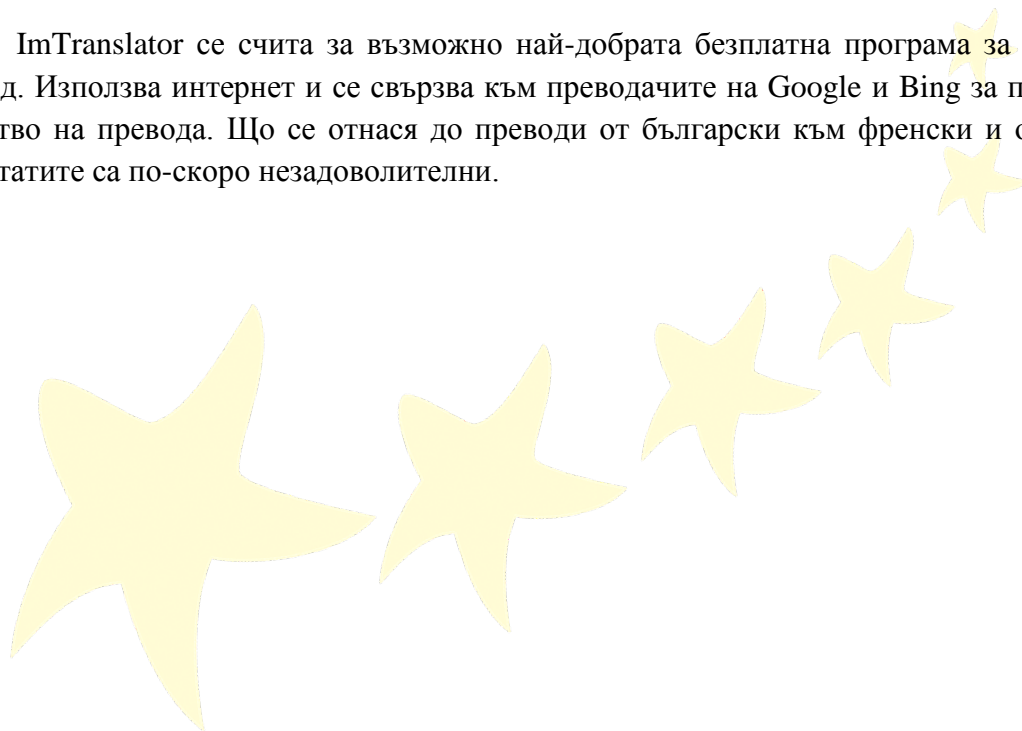
Валидните версии на документите за проверка са PDF, DOC, DOCX, RTF, ODT, TXT, HTML.

Д. Софтуер за преводачи

Софтуерните програми за преводачи със свободен достъп не дават добри резултати, още повече когато става въпрос за превод от или на български език.

1. ImTranslator.net

ImTranslator се счита за възможно най-добрата безплатна програма за он-лайн превод. Използва интернет и се свързва към преводачите на Google и Bing за по-добро качество на превода. Що се отнася до преводи от български към френски и обратно, резултатите са по-скоро незадоволителни.

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

Доклад-обобщение на извършеното от работния колектив проучване на добри практики за интегриране на ИКТ в чуждоезиковото обучение

проф. д-р Димитър Веселинов

В съответствие с работната програма на проект „Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии“ (Договор BG051PO001-3.3.06 – 0045) беше извършен задълбочен проучвателен анализ на съвременните добри практики за интегриране на ИКТ в чуждоезиковото обучение. За тази цел в периода 05–20 август 2013 година бе изработена система от правила и критерии, според които се извърши проучването на добри практики за интегриране на ИКТ в чуждоезиковото обучение. Необходимо е да се отбележи, че това изследване бе осъществено в условията на особен образователно-реформационен контекст, засягащ общоевропейската политика в областта на реновирането на образователните технологии. Началото на второто десетилетие на XXI век стимулира поредното преосмисляне на епистемологичното поле на лингводидактиката и развитието на положителни практики. Чуждоезиковото обучение надхвърля традиционните граници на опозицията език–литература–странознание, излиза извън рамката на класическия комуникативен модел и се отваря към културологични и образователни измерения. Доразвива се акционалната перспектива, набират сили лингвокултурната концептология и антропоцентризмът, комуникативизмът се обогатява с когнитивистични постановки, обективизмът и конструктивизмът търсят допирни точки, езиковото обучение се конкурира от изследователския конструкт „езиково образование“. Неслучайно съвременната лингводидактика се актуализира сред различните научни школи основно като теория и технология на чуждоезиковото образование, към които естествено трябва да се добави и неговата история. В Сорбоната, най-старият френски университет, още от 90-те години на XX век методиката на чуждоезиковото обучение се разглежда като дидактология на езици / култури. Езиковите образователни политики, поне в европейски контекст, неизменно се свързват с мултикултурното моделиране и плурикултурна отвореност. Многоезичието е не само част от историята на Европа, но то е и значим фактор за изграждане на толерантно общество, зачитащо културните различия и запазващо самобитността на националните традиции. Езикът учи човека да бъде човек, а езиковото многообразие подтиква човечеството да бъде хуманно.

В действителност езикът отдавна не се разглежда като изолиран обект, изучаван в себе си и за себе си, а като неизменна част от съответната етномаркирана историкокултурна концептосфера. Език, текст, личност и култура, с цялата им

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

калейдоскопична многоплановост, съществуват в синкретичен универсум и тази парадигмална ситуация очертава новите предизвикателства пред Факултета по класически и нови филологии. От далечната 1888 година преподавателската колегия по класически и нови езици не изпуска нито един от водещите теоретико-приложни аспекти на конкретната научна област. В контекста на XXI век тази традиция се разширява чрез изследователско определяне на стратегиите на Европейския съюз за устойчиво развитие и иновации в езиковото образование като се акцентира на ключови приоритети: търсене на нови теоретични конструкти с фундаментален или теоретико-приложен характер; разработването на ефективни чуждоезикови образователни проекти; рамково изследователско програмиране; осъществяване на постановката за овладяване на основни умения на минимум два чужди езика; въвеждане на интегрирани подходи към преподаването на чужди езици; разработване на информационни и комуникационни технологии в творческа среда на чуждоезиково обучение; оптимизиране на многоезикови компетентности за професионален и социален успех; осигуряване на комуникационни многоезикови умения за пазара на труда; разработване на инициативи за изграждане на благоприятна за изучаване на чужди езици среда; преподаване на специално езиково съдържание за професионални цели като средство за подобряване на мобилността и пригодността за заетост; оптимизиране на инструменти за наблюдение на напредъка в сферата на езиковото обучение; оптимизиране на връзките между „Общата европейска референтна рамка за езиците“ и „Европейската квалификационна рамка“ и др. Именно тези изследователски перспективи шрихират новите ориентации в политиката на преподавателите. Културологичният контекст с цялата си многопосочност е естественят декор на всеки език, бил той съвременен или класически. Обучението по и на чужд език е важен аспект в съвременната образователна политика като при това овладяването на конкретния език се разглежда не само като цел, но се явява и средство за усвояване на нови знания от различни професионални сфери.

Обучението е насочено към формирането и на граматични навици, които осигуряват правилността на речта на учещите, които от своя страна се определят от съвременните образователни стандарти като езикова личност, която не само изучава, но и използва изучавания език, т.е. „тя се разглежда и като обучаван, и като ползвател“.

Интеграцията в чуждоезиковата среда на ежедневно общуване, търсене на приятели, познанства, осъществяване на различни неформални контакти е важна потребност на личността, която може да се удовлетвори само чрез овладяването на особеностите на функционирането на езика в този вид общуване. Тематичният репертоар на неформалното общуване, което основно е обект на овладяване при формирането на компетентността, е по-богат и отговаря на възрастовите характеристики на обучаемите. Почти всички теми, заложиени в началото на всеки учебен курс и разработвани в рамките на компетенцията, естествено трябва да се включват и в репертоара за напредналия етап на обучение. Необходимо е за целите на проекта да се прецени обаче в какви конкретни направления ще се осъществява тяхното

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

развитие. Защото старите теми се овладяват по друг начин за целите на неформалното общуване, в обучението се включват други смислови нюанси, на преден план излизат други цели на общуването. В процеса на общуването чрез формиране и обмяна на текстове се преплитат различни теми и това взаимодействие също подлежи на вероятно прогнозиране и описание с учебна цел. Дадена тема на етапа на формиране на компетенцията служи по-скоро за запознаване с лексиката и граматичните средства, чрез които тя се реализира. В реалния разговор в приятелска среда тази тема почти не се провежда във вида, в който се развива в учебниците. Тя получава друго развитие при формиране на компетентността, свързва се с решаването на комуникативни задачи от друг тип, преплита се с други теми в единен текст. Така темата се реализира и в други варианти (Пейчева 2012).

Основните теми за разговор трябва да бъдат описани и моделирани за целите на обучението съобразно представите на повечето хора за тяхното развитие в неформалното общуване. Някои от старите теми могат да се смятат за изчерпани и да отпаднат от репертоара за формиране на компетентност, като се заменят с актуални, други се появяват инцидентно в учебните разговори, като тази за здравето (главно с цел споделяне на личен здравословен проблем или на впечатления от болнично заведение). Може да се допусне, че теми, свързани с кариерата и просперитета на младите хора са важни и интересни за тях. Тези теми могат да се разглеждат като нови, защото представите, мотивите за престижна работа, йерархията на професиите, офисите, институциите, в които младите хора днес биха искали да работят са различни от тези на предходните поколения (Пейчева 2012).

В съвременното общество се говори повече за пари, за конкуренция, за успехи, за реализация на пазара на труда. По-голямо място при овладяването на неформалното общуване следва да се отдели на споделянето на личните преживявания, състояния, очаквания, изказване на лично мнение на личността. Все повече българи участват в различни по продължителност и насоченост обучения и проекти в чужбина или съответно работят и придружават свои партньори в тази инициатива в България. Себеизразявайки се, чужденецът често споделя носталгията по своята страна, запознава приятелите си със своето родно място, разказва за семейството си, за хората, за традициите в родината му, (при необходимост) за причините на неговото пребиваване в чужбина.

Според някои съвременни изследователи (напр. Пейчева 2012 и др.) приобщаването към културата и цивилизацията на дадената страна, към духовните ценности, които разширяват хоризонта на личността, преодоляването на културните стереотипи и културния шок е потребност, която не може да не окаже влияние върху избора на теми за общуване. С голяма вероятност може да се твърди, че разговорите, свързани със споделяне на впечатления от националната кухня, традициите, обичаите, празниците, цивилизационните модели на поведение, например спазването на правилата за обществен ред (правила на движение, на общуване, на държане в обществени места и т.н.), от взаимоотношенията между хората са интересни и нужни

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

на учещия. Споделят се впечатления от духовния живот на обикновените хора – отношението им към културни събития, към книгите, посещение на библиотеки, музеи, изложби, театрални постановки, кинопрожекции, концерти, художествени галерии, както и преживявания, предизвикани от непосредственото участие на личността в културния живот на страната, на търсене и получаване на информация за културните прояви в съответния град. Особено място заемат, вероятно, разговорите, свързани със съвременната култура, както и с професионалната насоченост.

На етапа на формиране на комуникативната компетентност значително нараства ролята на четенето, в това число и на самостоятелното четене на достъпни и интересни текстове. Според Пейчева при възможност се предлагат текстове, свързани с филологическа проблематика. Засилва се вниманието към аудирването като вид речева дейност. Развиват се уменията за извличане на нужната или важна информация от писмен текст или от звучаща реч (от радио, телевизор, доклад, съобщение или от речта на събеседника). Обучаемите се учат да предават кратко съдържанието на прочетения текст или възприето на слух изказване, да формулират уточняващи или проблемни въпроси към текста, да съставят анотация на прочетеното или възприетия на слух текст, да обсъждат полезността на получената информация, да цитират, ако се налага да привеждат аргументи в полза на едно или друго твърдение, да заинтересоват събеседниците си с това, което са прочели или чули. Проектната форма на работа, която се използва в съвременното обучение по чужди езици, напълно отговаря на идеята за подготовката на учещите се за самостоятелно използване на чуждия език в подготовката им за бъдеща професионална реализация, която заема голямо място през последния етап на формирането на комуникативна компетентност. Разработка на проекти за участие в национални и международни конкурси и програми по повод на определени инициативи и каузи на съответния език е великолепен начин за свързване на обучението по чужд език с професионалните и духовните потребности на обучаемите. Съвременните изследователи в международен план защитават хипотези, включвайки се в съответни общности. Можем да допуснем, че една от най-обсъжданите теми в международното научно общуване, която се разисква при срещата на представителите на различните култури, отразява разбиранията и желанията на хората за обсъждане на различни филологически проекти. Потребностите от владене на чужди езици на едно добро равнище, особено на образованите българи, са големи към момента и продължават да нарастват.

Проф. П. Янева подчертава, че основна цел на съвременното чуждоезиково обучение е усъвършенстването на комуникативната компетентност на обучаваните в динамичната среда на засилващ се межкултурен диалог.

Проучване на добрите практики за интегриране на ИКТ в чуждоезиковото обучение има за резултат аналитично представяне на актуалното лингводидактическо познание и положителни образователни практики като получените данни са основата на съвременен многоаспектен отворен форум за обмен на идеи и обсъждане на

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

резултати от теоретични и теоретико-приложни изследвания в областта на чуждоезиковото обучение / образование.

В процеса на работа бе осъществено комплексно проучване на съвременни педагогически парадигми и приложението им при електронни форми на обучението по чужд език, проучване на съвременни методи и добри практики на преподаване на чужди езици. За целта бяха представени и анализирани теоретични и практически възможности на различните видове съвременни информационни и компютърни технологии и техника/и в преподаването на чужди езици; бяха изследвани необходимите академични умения за обучение по и на чужди езици с помощта на технологии и за професионална реализация в тази сфера; бяха идентифицирани видове/области на знанието и практиката на обучението по и на чужд език, които трябва да се овладеят за осъвременяване на обучението на университетско ниво; бяха създадени матрици (таблици) с областите на академични компетенции за преподаватели по чужд език и на чужд език – какво трябва да знаят и могат преподавателите по и на чужд език в Софийския университет, за да осигурят качествено съвременно образование.

Според проф. Татяна Ангелова методологическите основи на проучването трябва да са адекватни на образователните нужди и за тази цел може да се конструират върху базата на следните ключови постулати: конструктивизъм в езиковото обучение и образование, многоезичие и межкултурни контакти, интеркултурна компетентност и отношението им към качество на обучението по чужд език. Като работни съпътстващи концепти свързани с понятието „добра практика“ (по отношение на професионално-педагогическо постижение в сферата на висшето образование) могат да се приемат „творчески преподавателски опит“ и „преподавателска иновация“. В този контекст на разсъждение добрата практика може да бъде педагогическа, творческа и иновационна. Проф. Ангелова предлага за нуждите на проекта да се използва понятието добра практика като резултатно и качествено, с минимум усилия и разход на ресурси за решаване на определен проблем – в случая проблемът с матрица на компетентностите на преподавателя по електронно чуждоезиково обучение. Добрата практика предполага изява на умения в действие, натрупан опит от резултатното им прилагане в познат и непознат социален и образователен контекст, при това с положителен резултат, краткосрочни и дългосрочни ползи. Добрата практика се различава от иновацията – създаване на нови идеи, които да бъдат реализирани за решаване на евристични задачи на преподаването, в случая преподаване на чужд език във виртуална учебна среда за нуждите на бакалавърска, магистърска, докторска степен. Добрата практика се отличава и от творческия опит, който се натрупва в течение на многогодишно и системно прилагане на собствени идеи, апробирани без зададен модел, създаващи самите те модел за следване. Добрата практика може да бъде създавана индуктивно – от определени постижения в преподаването (университетски в случая, в решаването на конкретни проблеми на академичното общуване, свързани с прилагане на ИКТ), но тя може да бъде създавана и дедуктивно – от определени концепти, научно-теоретически

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

постановки, които да бъдат апробирани успешно, покривайки очаквани краткосрочни и дългосрочни ползи.

Според проф. Лиляна Грозданова добрата практика не е нещо универсално и статично, а гъвкава система от променливи, които придобиват конкретни стойности в конкретната учебна ситуация. Например: това, което е добра практика при малка група студенти, едва ли ще е подходящо за група от 30–50 души; ефективното обучение на студенти с еднакво равнище на владеене на чуждия език едва ли ще даде добри резултати при смесени групи; дейности, които предполагат използването на технически средства, едва ще са подходящи при други условия и т.н. Можем да добавим и естеството на преподавания материал, личностните качества на студентите, учебната среда и не на последно място професионалната подготовка, опита и предпочитанията на самия преподавател. Няма да е преувеличено да кажем, че добрите практики могат да се прилагат по много и различни начини, като на преден план изведем уменията на преподавателя да ги разпознава, осмисля и прилага. Нещо повече, с нарастване на професионалната компетентност на преподавателя, те могат да се доразвиват и обогатяват. Най-общо казано, добрите практики означат осмислени и прилагани конкретни действия за преодоляване на неуспешните практики.

Чуждоезиковото обучение в Софийския университет „Климент Охридски“ според проф. Петя Янева трябва да си постави за цел изграждане на комуникативни компетентности по испански / немски / френски езици от нулево ниво на изучаване на съответния език до ниво B2, като на преден план се извежда интерактивната употреба на езика. Предлага се възможност за разширяване на езиковия опит на студентите като използва езиковите знания, натрупани при изучаването на първия чужд език, който се определя като водещ чужд език. Обучението по т.нар. поддържащи чужди езици (испански / немски / френски) ще създава чуждоезикови компетентности, които да са съизмерими и съпоставими за всички чужди езици, което би улеснило студентите да избират повече от един чужд език в различни етапи от обучението си. Дистанционната форма на обучение определя цялостния формат и философията, която би залегнала при изработването на нови програми за изучаване на чужди езици. Тя се разглежда като динамична структура, ориентирана към отделния студент и неговите действителни нужди. Новият подход за чуждоезиково обучение се разглежда като процес на овладяване на знания и умения през целия живот, които да се използват в света на труда. Езиковите умения на студентите ще бъдат отразявани в Европейския езиков портфейл, който включва езиков паспорт, езикова биография и досие. Те ще регистрират във всеки един момент от обучението знанията и придобитите езикови компетентности на студентите, напредъка в изучаването на определен чужд език и ще подпомагат планирането на обучението и изучаването на чуждите езици.

Когато говорим за университетско обучение по ЧЕО неминуемо, според проф. Янева, то рефлектира върху способностите на студентите да боравят с текстове. Знанието се поднася във формата на текст. Към „кръговрата“ на знанието или казано по друг начин – научната комуникация, причисляваме създаване на текстове, тяхното

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

публикуване и четене. Четене и писане не са компетентности, които веднъж завинаги се изучават и след това само се използват. Тези компетентности не съществуват изолирано, а изпълняват определени функции при боравенето със специализирано знание. Те служат за конструиране на знания, за тяхното документиране, дискутиране, трансформиране, дефиниране и др. Съществува значителна разлика между училищния и университетския подход, що се отнася до четенето и писането като основни компетентности. Определението „научен“ при работа с текстове изисква точност, самостоятелност и познания. Четене и писане са интелектуални дейности, които имат нещо общо и това е текстът. Текстът съхранява научните знания. Работата с различни видове текст причисляваме към ежедневните дейности, съпътстващи заниманията на студентите. Не винаги процесът на четене протича безпроблемно, затова е необходимо изработване на определени умения. Четенето на немски текст изисква специални техники, които да вземат под внимание спецификите при създаване на текст от немскоговорящи автори – читателят трябва търпеливо да достигне до края на текста, за да разбере неговото съдържание. Четенето е директен начин за запознаване с културата на определена научна дисциплина, на определена страна или езикова общност. Това е дейност, която има връзка с различни аспекти на една култура. Проф. Янева дава интересна схема за четенето чрез вграждане на текстове в различни видове контекст като ключ към успешно овладяване на положителни техники.

Проф. Татяна Ангелова, в рамките на разработения в настоящето проучване концептуален контекст за „добри практики“, акцентира на поредица от продуктивни идеи, които могат да се използват за успешната реализация на задачите в проекта. Например от „Докторантско училище на Философския факултет“ работещи са следните иновации: структуриране в модули на обучението, с ясно обозначени очаквани резултати. Те могат да бъдат обвързани с компетентностите от матрицата – умения за търсене на научна информация, обработването ѝ с оглед на изследователски задачи; анализ и интерпретиране на научната информация, критичното ѝ осмисляне; работа с електронни ресурси, работа с електронни библиотеки; публикуване на научни текстове – сборници, периодични издания, редакционен процес; участие в научни изяви – национални и международни (конференции). Добри практики са осигуряването на ваучери за международен книгообмен и за закупуване на хартиени и електронни ресурси.

По отношение на извлечените от проф. Ангелова добри практики на „Докторантско училище на Факултета по педагогика и проекта за Университетски интегрален център за електронно обучение“ могат да се цитират: структурирането на обучителните и изследователските дейности през призмата на целенасочеността и функционалността. Добра практика е съвместната системна работа с докторантското училище към Института за образование в Лондон, творческото заимстване на идеи за модули, курсове (смесен тип – онлайн и присъствени часове); издаването на списание, където публикуват докторантите, като специално внимание е отделено на английския език като език на публикациите (академично писане, резюмета, дисертации). Добра

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

практика е осигуряването на лектори от Докторантското училище в Института за образование в Лондон, които изнасят лекции в Софийския университет и на изнесено обучение извън София. Добра практика е използването на платформата MOODLE, където докторантите качват разработките си и получават рецензии за научните и езиковите характеристики на текстовете си. Рецензенти са преподаватели експерти в съответните научни области. Добра практика е изпращането на едномесечни специализации на докторанти и постдокторанти в Докторантското училище на Института за образование в Лондон. Идеи за прилагане: да се осигури достъп до дигитални ресурси от библиотеки на университети, онлайн консултации на преподавателите с докторантите и младите учени. При възможност осъществяване на сътрудничество с докторантски училища от университети в ЕС.

Добрите практики от Интегралния университетски център за изследване, създаване и осигуряване на качествено електронно учене на Софийския университет с ръководител проф. Форсайт, могат да се търсят в процеса на надграждане върху съществуващи звена в Софийски университет и обединяване на научноизследователската и преподавателска експертиза на академичния състав на най-стария и престижен университет в България в областта на теорията и практиката на електронното обучение. Могат да се ползват публикациите от конференцията „Електронно, дистанционно (или обучението на 21-ви век)“ за изграждане на теоретична рамка за симбиоза на технологиите и обучението по начин, който ще направи тяхното разграничаване ненужно и невъзможно в близките десетилетия като ученето с помощта на технологии и неговата мобилност и отвореност се приема за иманентна характеристика на ученето на бъдещето.

Доц. д-р Цветомира Венкова изработи доклад на тема „Добри практики в преподаването на лингвистичните академични курсове на английски език с оглед на езиковите компютърни технологии“. Практиките, които представя доц. Венкова, са най-общо казано, насочени не просто към използването на нови езикови технологии, а по-скоро към разбирането на езиковедските принципи, според които са разработени тези технологии. Според доц. Венкова това не само ще улесни работата с тях, но и ще даде нови прозрения за същността на езика, езиковата комуникация и преподаване, тъй като по същество те се основават на някакъв вид логически или статистически модели. Посочените от доц. Венкова примери на положителни практики показват, че пред съвременната лингвистика се открива широк спектър от вълнуващи, а и дори плашещи, възможности, които е добре да станат неотменна част от преподаването на съответните езиковедски дисциплини. Трябва да се има предвид обаче, че границите между отделните области при приложението на лингвистичните знания в компютърните технологии са много размити, както ще се види и от самото представяне на практиките. Обикновено един тип знание е преобладаващо, но често се налага интердисциплинарен подход. Основни граматични и математически модели, чрез които се кодира лингвистичното знание в компютърните технологии: Локални граматични модели, основаващи се на правила, които отчитат контекстни морфологични, синтактични и

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

пунктуационни маркери; Вероятностни (статистически) езикови модели, опиращи се на честотата на поява на звукове, думи и словосъчетания, които статистиците наричат модели на Марков и n-грами; Формални граматични модели, като например Опорната фразово-структурна граматика; Логически записи за представяне на езиковия смисъл и езиковите отношения чрез модели, известни в логиката като предикатна логика, и свързаните с нея признакови структури и семантични примитиви; Векторно-пространствени модели за представяне на отношения. Основен езиков ресурс за структуриране на лингвистичното знание с оглед на новите технологии са езиковите корпуси. Корпусите са широко използвани в компютърните езикови технологии. Посочват се връзки към някои български корпуси: Български национален корпус – <http://search.dcl.bas.bg/>; Корпус на българска разговорна реч – www.t.venkova.info.

Проф. д-р Мадлен Данова представи доклад на тема „Системи за електронно откриване на плагиатството“, чрез който акцентира върху необходимостта от въвеждане на автоматизирани и надеждни системи за обективно оценяване на ползваните източници и стимулиране на творческите практики. Според проф. Данова използването на дигиталните технологии днес прави възможен достъпа до огромно количество полезна и достоверна информация. Това обаче води и до увеличаване на риска от безкритично и нецитирано използване на работите на други хора. Ето защо все повече и повече се засилва тревогата от такива нерегламентирани действия, особено в сферата на висшето образование, където се наблюдава драстично нарастване на случаите на плагиатство. Необходимо е образователните институции да предприемат набор от мерки за ограничаване на плагиатството, които включват и широкото използване на системи за електронно откриване на плагиатството. Важно предложение е използването в проекта на социалната мрежа против плагиатството, в която заинтересованите страни могат да споделят библиография и отделни цитати и която може да служи като авторитетен източник за бъдещи изследователи, ползватели на системите. Предимството на предложената от проф. Данова система Turnitin е, че непрекъснато сканира и прибавя към своята база данни нови материали, които се появяват в мрежата. Студентските работи се сравняват с милиони книги и други публикации, с повече от 24 милиарда уеб страници и повече от 300 милиона студентски работи, като само на ден към базата данни се прибавят над 190 000 такива. Система си взаимодейства много успешно с водещите научни издателства, като благодарение на това базата данни има достъп до над 110 000 научни статии и публикации. Тя запазва напълно оригиналния формат на студентските работи, така че преподавателят да може да види оригиналното оформяне, използваните снимки и др. подобни материали. След проверката, системата отбелязва с цвят местата на съвпадение, като посочва и източниците. Освен това тя позволява изготвянето на доклад от страна на преподавателя, в който всички съвпадения на библиографски цитирания и директни цитирания, да бъдат изчистени и студентът да види само проблемните, „заети“ от други източници текстове и материали, които не са коректно цитирани като чужди. Системата позволява както оценяване от страна на преподавателя, което дава възможност за

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

гласова комуникация и за използване на унифицирани коментари за пестене на времето на преподавателя, така и на оценяване от страна на други студенти, което може да бъде анонимно. Всички тези характеристики превръщат системата и в интерактивно обучително средство, което може много да повиши нивото на преподаване и усвояване на едно от основните умения при овладяване на чужд език – писането, както и да изгради добри академични умения за създаване на научни текстове у студентите – филолози. От страна на разпространителите има готовност за предоставяне на демо-версия, както и за провеждане на обучителен семинар за използване на тази система. По техни думи, системата вече може да бъде използвана и за български текстове, което би направило нейното закупуване и внедряване в Софийския университет още по-ефективно.

Колегите проф. д-р Силвия Ботева, гл. ас. д-р Жана Кръстева и гл. ас. д-р Маргарита Руски допълват темата за автоматизирано разпознаване на плагиатството с продуктите със свободен достъп VIPER и Plagiarisma. VIPER е сигурен и надежден софтуер, който се използва предимно в университетите и другите висши училища, където стриктно се следи за плагиатство. Viper позволява сравняване с огромен обем страници в мрежата, възлизащ на милиарди страници, включващи университетски публикации, студентски разработки, учебни помагала, учебници, бази данни на научни списания. Той се изтегля безплатно от мрежата и се създава безплатен акаунт, което отнема само няколко секунди. Важно е да се знае, че всички актуализации са също лесно достъпни и напълно безплатни. На пазара Viper се счита за конкурент на Turnitin или за безплатната негова версия. Използването на Viper става изключително лесно поради добре организирания интерфейс, който позволява да се импортират повече от един документи за сканиране, което се извършва почти мигновено от компютъра. Софтуерът е съвместим с най-широко разпространените видове документи, Microsoft Office, PowerPoint или PDF. Други предимства на продукта е, че няма ограничения за броя и дължината на сканираните текстове, няма ограничения за броя на сканиранията, софтуерът има възможности за сравняване на милиони уеб страници, включително на повече от два милиона документи, до които други скенери нямат достъп. Предоставя се информация за източника и неговото съдържание в съответния контекст, което е безусловно предимство пред останалите варианти на подобни софтуери. Гарантирана е конфиденциалността на авторите и сигурността на сканираните текстове. Един ползвател, който проверява своя текст няма достъп до евентуалните сходни текстове. Един текст не може да стане достояние на друг ползвател. Посочва се единствено степента на сходство в проценти. Viper не предлага проверка на правописа и граматиката, което лесно се прави с възможностите на компютъра. Viper има възможности да сканира всякакви документи, написани на латиница, което ограничава броя на използваните езици. Интересна възможност се предоставя на университетите, които биха могли да си поръчат срещу закупуване на институционален лиценз, адаптиран към съответните изисквания и нужди. Разработените лицензи могат да бъдат съобразени с потребностите ползвателя и често пъти представляват по-удачни и по-

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

изгодни от финансова гледна точка варианти в сравнение с конкурента Turnitin. Програмата Plagiarisma се изтегля лесно и безплатно от мрежата. Възможностите са впечатляващи по отношение на броя на посочените езици, на които могат да се сравняват текстове (190!). В този смисъл няма ограничения за българския език, както при Viper. Лесно се ползва, посочват се източниците на оригиналния текст. Единственото неудобство е, че е нужна регистрация за по-новите версии. Валидните версии на документите за проверка са PDF, DOC, DOCX, RTF, ODT, TXT, HTML.

Гл. ас. Гинка Георгиева е направила проучване на добрите практики на приложението на ИКТ през призмата на немския език като някои от теоретичните й обобщения могат да се използват в конструирането на методологическата рамка на отделните дейности. Използван за педагогически цели Интернет има няколко главни аспекта. Някои обществени или частни образователни инстанции предоставят в Интернет ресурси за изучаване на чужди езици. Тези ресурсни банки предлагат интерактивни материали за обучение, насочени както към обучаеми, така и към обучаващи. От друга страна се предлагат класически курсове по езици с дистанционно обучение. Тези курсове често са под формата на самообучение, в което разнообразни мултимедийни ресурси се използват с педагогически и дидактически цели. Овладеяването на чужд език може да е и резултат от друг начин на употреба на Интернет, когато той се използва като инструмент, като не бива обаче да се идеализират възможностите му за комуникация и интерактивност без граници. Практическото приложение на електронното обучение като цяло показва изпреварващо развитие на технологията пред педагогическите теории в тази област. Новите технологии поставят обучаемите и обучаващите пред нови предизвикателства, някои от които са: по-гъвкав и ефективен по време процес на обучение, усъвършенстване на уменията за използване на наличните ресурси, търсене на нови и доказали се методи за тяхното прилагане, преодоляване на технологичната бариера, която е налице при много от преподавателите и ги възпира от навлизане в дигиталния свят. Съществува и риск да се допусне пряк пренос на подходи и методи от традиционното обучение, особено в областта на чуждоезиковото обучение, характеризиращо се с голямо разнообразие от форми и методи на преподаване. Често коментирани са предимствата и недостатъците на традиционните и модерните форми на обучение, в тази връзка мненията са на двата полюса – от идеализиране на традиционното директно обучение (фронтално обучение, лице в лице-обучение) до пълното му отричане и издигане в култ на новите технологии и повсеместното им налагане във всички сфери на съвременното образование. Интерес за проекта ни представлява обучението с помощта на учебни платформи. Този тип обучение обикновено се провежда в социален контекст, включването на множество учебни сценарии повишава мотивацията, дава се възможност за учене във време, определено от самия обучаем, който по всяко време може да намери, свали или разпечата търсеното учебно съдържание. За обучаващия предимствата на учебната платформа са най-вече в огромния избор на допълнителни материали и инструменти за подготовка на учебни единици, възможност за работа с обучаеми на различни нива и

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

бърз и прегледен контрол на резултатите. Недостатъци на учебната платформа: използващите я са зависими от техническото качество на програмата и от параметрите на техническото оборудване, много обучаеми все още предпочитат традиционните листи с печатан текст, навигацията невинаги е лесна за овладяване и разбиране, почти винаги е необходим курс за изучаването на съответната платформа. Интересен пример за езикова мрежа е „Учете немски сега“, проект на Гьоте институт и университета „Юстус Либих“ в град Гисен, Германия. Тази учебна онлайн платформа за средно напреднали и напреднали изучаващи немски като чужд език обръща особено внимание на уменията за четене, слушане и творческо писане. Задачите и упражненията се базират на статии, публикувани в jetzt.de, младежкото онлайн-списяние на вестник „Süddeutsche Zeitung“. Интерактивните компоненти на платформата включват няколко дискуссионни табла, чат с наставник (тутор) и работни срещи за писане. Колегата цитира още няколко ресурса, които са приложими в проекта. BBC имат полезна и безплатна програма за онлайн преподаване на чужди езици. Медията залага на забавния елемент за по-лесното запомняне на ключови думи и изрази. Mango Languages – тук се набляга основно на обогатяване на речника, произношение, граматика и странознание на 12 предлагани за изучаване езика. Linkua – платформа за обучение, където преподават реални учители. Авторите залагат и на езика на тялото и невербалната комуникация. Live Mocha – платформа, подобна на социалните мрежи, където може да се общува с жители на държавата, чийто език се изучава. Тук обаче е от значение и приносът на всеки, който ползва платформата и може да се превърне в обучаващ другите потребители. Rosetta Stone – компанията попада сред най-известните за преподаване на чужди езици. Представят пакет за домашна употреба в зависимост от нивото на владение на конкретния език, цените обаче не са от най-ниските. С подобно заглавие е и Проект Rosetta – дигитален архив за езици. Той е глобална мрежа за сътрудничество между езиковеди и хора, чиито родни езици са включени в архива. Целта на проекта е да се създаде публично достъпна дигитална библиотека, насочен е към запазването на езиковата и културна идентичност на нациите. Kabinata.com – система за обучение, която съчетава изпитаните методи на традиционното чуждоезиково преподаване с най-новите технологии. Онлайн курсовете представляват система за обучение с истински квалифицирани преподаватели, както и богата база данни и архив от уроци и материали за езиково обучение (текст, картинки, звук и видео), систематизирани във вид за обучение. Стандартният езиков курс е преминаване най-често на един учебник във фиксирано времетраене (месец, ден от седмицата, час). Обучението е на два модула – самоподготовка и часове с преподаватели, които обхващат всички нива – от напълно начинаещи до напреднали. EMbient – ресурси за дистанционно чуждоезиково обучение. Предлагат се няколко възможности: eCademia – голям брой курсове, между които и чужди езици; ePortal – уеб-базирана платформа; eClassroom – идеята на виртуалната класна стая е да се използва за срещи в мрежата с обучителна цел. Модулът позволява видео и аудио обмен, чат, споделяне на екран или част от екрана, като по този начин обучаващите се могат да комуникират помежду си,

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

независимо къде се намират в момента. Порталът My-Language предлага солиден набор онлайн курсове. Освен основните европейски езици, представени са и редки, и азиатски езици – китайски, корейски, японски, хинди, гуджарати, както и някои местни разновидности – американски английски и южноамерикански испански. В хода на обучението се вписват аудио- и видеоматериали, способстващи за развитието на лингвистичните навици, във видеоматериалите се използват ситуации от реалния живот. Важни за проекта са и електронните речници като: Електронен речник немско-български и българо-немски, съдържа около 850 000 думи на Polyglot; Електронен речник немско-български и българо-немски на EuroDict; Електронен немски речник, Софтпрес, приложение за мобилни телефони и Windows; Електронен бизнес речник немско-български и българо-немски, PONS – над 300 000 думи, изрази и значения с актуални примери; Електронни речници на ECTACO – говорещ електронен речник с над 500 000 думи; Електронен речник на компанията ABBYY – за мобилни телефони, PC или ноутбук; PONS Dictionary German-Bulgarian Premium 7.6 – програма с над 398 000 думи и изрази; Електронен картинен речник OXFORD-DUDEN – представлява електронен вариант на осъвременените двуезични книжни издания, създадени върху основата на популярната в Европа и в цял свят серия картинни речници. Съдържа над 55 000 визуално дефинирани понятия, чрез номерирани илюстрации, обединени в 400 основни интерактивни сцени; WebTrance – самостоятелна програма – компютърен преводач, която извършва превод на текстове, помощни файлове, менюта, прозорци, и интернет страници от много езици; SystranSoft – online програма за превод на уебстраници и текстове от английски, френски, датски, италиански, арабски, португалски, японски, корейски, руски, китайски, шведски, немски, испански език; AirTrans – напълно самостоятелно микропроцесорно устройство, което служи за автоматичен превод на текст от един език на друг.

Колегата Р. Иванова представя предимствата на „Смесено обучение по уеб 2.0-базирано кооперативно писане“. Информационните и комуникационни технологии (ИКТ) и особено Уеб 2.0 (Web 2.0) -технологиите и социалния софтуер (Social Software) – от блогове (Weblogs), под- и водкасти (Pod-, Vodcasts), уики-сайтове (Wikis) и Уикипедия (Wikipedia), сайтове за споделяне на различни по вид материали (YouTube, Flickr) и създаване на социални (напр. Facebook) и професионални мрежи (Xing, LinkedIn) до кооперативни онлайн редактори като напр. Google Drive – разкриват нови възможности за участие, сътрудничество, взаимодействие и създаване на общности между потребителите. Това богатство от дигитални ресурси и инструменти и високият им иновативен заряд може и следва да се използват в практическата педагогическа работа в контекста на чуждоезиковото обучение с цел повишаване на ефективността и качеството на учене и преподаване на чужд език. Предвид широкия спектър от най-разнообразни практики на електронното обучение/учене (E-Learning) – от изцяло онлайн-обучение/учене през интегриране на отделни технологии в процеса на обучение до „смесения“ тип обучение (Blended Learning) – в настоящото изложение се представя конкретен проект на интегриране на кооперативния онлайн редактор Google Drive в

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

смесено обучение по кооперативно писане по немски език като чужд език. Изхождайки от общоприетото разбиране за „смесено обучение“ като „съчетание от традиционни и електронни елементи в него“ за чуждоезиковото обучение конкретно се извеждат четири сценария на дизайн на смесено обучение. Сценарий 1: Традиционно чуждоезиково обучение с допълнително използване на световната мрежа (World Wide Web): Изучаващите чужд (немски) език разширяват знанията и уменията си като отговарят на въпроси от затворен тип (с обратна връзка); Сценарий 2: Традиционно чуждоезиково обучение с интегриране на онлайн-компоненти, най-вече на интернет-базирани инструменти за комуникация: образователни платформи (напр. Moodle; ILIAS), електронна поща (E-Mail), блогове, форуми и др.; Сценарий 3: Съдържателно свързани електронни и традиционни елементи на обучение в алтерниращ режим; Сценарий 4: Предимно виртуален сценарий на обучение/учене с директна комуникация с преподавателя лице в лице в началото на обучението/курса: При този сценарий учещите работят с интернет-базирани материали под ръководството на онлайн-тутор или посещават виртуална класна стая във виртуален свят (напр. Second Life).

Гл. ас. д-р Екатерина Софрониева прави анализ на съществуващите съвременни учебници и помагала за изследователски методи, издадени на английски език, сред които се отличава книгата на Мак Бърни и Уайт от 2007 г. (McBurney, D. H., & White, T. L. (2007). *Research Methods* (7th ed.). Belmont, CA: Thomson Learning). Според д-р Софрониева Учебникът на Мак Бърни и Уайт е полезен за студенти хуманитарните специалности. Стремешът на авторите е изследванията в областта на психологията да се разглеждат като част от цялостния научен контекст. Учебникът съдържа чудесни предложения за по-обща теми по академично писане, които могат да се използват от преподавателите по чужд език в работата им със студенти от бакалавърските и магистърските програми. В този смисъл, едно от предимствата на учебника е, че той е подходящ за широка аудитория. В сравнение с други подобни учебници и помагала, които съществуват предимно на хартиен носител, този учебник съдържа интернет базирани семинари (Web-based workshops) – които предлагат допълнителни разяснения и материали към всяка тема. Това е безспорно предимство, което го прави много конкурентен. Интернет-базираната информационна среда е често предпочитана от младите хора. В нея те са свикнали да придобиват знания и умения по интерактивен начин. В зададените уеб-страници са поставени основните теоретични проблеми и приложенията им в практиката. Качената информация в интернет позволява тези проблеми да се разгледат още веднъж – като преговор и от друг ъгъл. Тя включва голяма част от материала, представен и на хартиения носител, повторно, но в по-неформален вид. Като цяло учебникът предлага примерни модели, представени в разнообразни форми, въз основата на които, всеки изследовател да може да планира, изгради и проведе своето собствено изследване по-най добрия и професионален начин. Широкият обхват от теми, които предлага учебникът варира от проблеми свързани със спазването на етика и морал в изследователската дейност до проблеми свързани със статистически задачи и решения. Преподавателите могат да избират измежду тях и да

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

съставят сами свои предложения за дискусии и практика според нуждите на конкретното обучение.

Колегите проф. д-р Силвия Ботева, гл. ас. д-р Жана Кръстева и гл. ас. д-р Маргарита Руски анализират различни многопрофилни сайтове за изучаване на френски език като разкриват техните основни параметри. Става въпрос за сайтовете EduFLE.net (предназначен е за широк кръг потребители, обединени от интереса към преподаването и изучаването на френския език), Le Point du FLE (представят се в системен и организиран вид информации, съдържащи се в различни електронни източници и свързани с обучението по френски език), www.le-fos.com (посветен на специализирания френски език, като предлага широк спектър от източници и данни, отнасящи се до най-разпространените и търсени области на специализирания френски – юридически френски, икономически и бизнес френски, френски на международните отношения, френски в сферата на туризма, ресторантьорството и хотелиерството, медицински френски. За всяка област потребителите могат да намерят и да ползват учебници, помагала, речници, списания, полезни връзки към други сайтове), CIER (информация за учебните системи, предназначени за преподаване на специализиран френски език), Bonjour de France (дидактическо интерактивно електронно списание с напълно свободен достъп, което предлага упражнения, тестове, игри, подпомагащи изучаващите френски език, а също и методически разработки, предложения и идеи, улесняващи и обогатяващи работата на преподавателите). Колегите се спират на предложените от издателство Hachette електронни учебници за възрастни от серията Alter Ego, Alter Ego Plus и Agenda. Като предимства на тези електронни системи се посочва, че в тях специално са предвидени дейности и упражнения за произношение и правопис, изчерпателен справочник по граматика, тематично обособена лексика. Интерес представлява и обзорът на колегите за лексикографски пособия върху френския език в Интернет пространството: Trésor de la langue française informatisé (речникът позволява търсене вертикално и хоризонтално по различни критерии, напр. тематична и стилистична принадлежност, етимология, комбинаторика, граматични характеристики, синоними, антоними, примери); Grand dictionnaire terminologique (банка от терминологични фишове, изготвени от Квебекската служба по френски език, като броят на фишовете е 10 000); Dictionnaire d'apprentissage du français des affaires (електронен речник за изучаване на бизнес френски е електронен вариант, включващ 3 200 икономически термина, както и общонаучни термини, представени чрез терминологични фишове, които включват дефиниция – кратка и разширена – и превод на термина на английски, италиански, испански, немски и нидерландски език); France Terme (речник на термините, които са официално препоръчани за употреба чрез публикуването им в Държавен вестник във Франция); Banque de dépannage linguistique (езиков речник, който включва богата и разнообразна информация върху особеностите на френския език по отношение на лексика, морфология, синтаксис, правопис, произношение, англицизми, пунктуация, съкращения и символи, собствени имена и т.н.); Dictionnaire TV5 (мултифункционален езиков речник на френски език, който може

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.3.06-0045

„Развитие на капацитета на специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове по и на чужд език със съвременни методи и информационни и компютърни технологии”

*Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Европейски социален фонд

да функционира и като двуезичен френско-английски и английско-френски); IATE – Многоезична терминологична база данни на ЕС (инструмент, който дава възможност да се борави с терминологията на 23-те официални езика на ЕС).

Според колегите с оглед спецификите на френския език за университетски цели съответното обучение трябва да се стреми към изграждането на следните компетентности: езикова компетентност, която да позволи да се формират умения за слушане на лекции, водене на записки, задаване на въпроси и т.н.; методологическа компетентност – умения за изпълнение на специфични академични задачи като подготовка на изложения (писмени и устни), презентации, изработване на планове, синтезиране на информация, изказвания пред публика, изготвяне на курсова и дипломна работа, писане на отчет за стаж и др.; специализирана компетентност – специализирания познания в конкретната област на знанието, в която ще се осъществява обучението; институционална компетентност – по отношение на организацията на академичните структури и на административните процедури.

Относно преводаческите автоматични програми колегите се спират на ImTranslator, който се счита за възможно най-добрата безплатна програма за онлайн превод. Използва се чрез интернет и се свързва към преводачите на Google и Bing за по-добро качество на превода. Що се отнася до преводи от български към френски и обратно, резултатите са по-скоро незадоволителни.

Проф. дпн Лиляна Грозданова прави обзор на някои утвърдени практики в преподаването на и по английски език, които да послужат като източник на информация и идеи за специализанти, постдокторанти и млади учени за преподаване на академични курсове. Авторът прави следните препоръки: поставяне на студентите в центъра на обучението; интерактивни методи на преподаване; провеждане на предварителна мотивационна анкета; използване на когнитивния метод; контекстуализация; автентичност; прилагане на комуникативния подход; езиковата компетентност като производна от два компонента (лексикален фонд и граматична система); създаване на ментален речников фонд; създаване на ментална граматика (продуктивни модели); преподаване на свързана реч: текст; преподаване на свързана реч: дискурс; интегриране на речевите умения; използване на превода – учебен, художествен, специализиран; онлайн общуване; когнитивни и комуникативни тактики; културологична компетентност; оценяване; разширяване на учебния комплекс; хуманистичния подход; коригиране и анализ на грешките; рефлексивния подход; преподавателят като изследовател; присъединяване към професионалната общност.